

MUNDARIJA

- « 80 – yil desantchilari»
- Shayx Mavlon Muhammad Haqqoniy: Ulug' avliyolar yurti-O'zbekiston men uchun muqaddasdir...
- Axbor Imomxo'jayev: «Paxtakor» dardim va quvonchim...
- Nazif Shahroniy: «Mening umidim va orzuim - O'zbekistonni tezroq har tomonlama rivojlangan kuchli demokratik davlatlar qatorida ko'rish»
- Amerikaliklarni lol qoldirgan xorazmlik yigit
- Amerikada o'zbek shoiriga ehtirom ko'rsatildi
- Mustaqillik sharofati: bir asrga ta'tigulik hayot
- Nasiba Irismetova: O'g'lim Jafarga otasidan kup yahshi hislatlar o'tgan...
- Jon Xyorbst: Mening maqsadim va niyatim O'zbekiston va AQSh o'zaro hamkorlik aloqalarini yanada yaqinlashtirish va yaxshilash...
- Donald Ramsfeld: Buguni kunda har tomonlama rivojlanayotgan O'zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasida barqarorlikni ta'minlashda asosiy tashabbuskor mamlakat sifatida muhim rol o'ynamoqda
- Elchi Meri Ann Peters: "Menimcha, SSSRga qaytishni kutishning jiddiy sabablari yo'q"
- Villiam Fiyerman: «O'zbekiston Markaziy Osiyo mamlakatlari orasida aqsh uchun muhim davlatdir»
- Kris Whitsel: "O'tmishi buyuk bo'lgan xalqning kelajagi ham buyuk bo'ladi".
- Professor Mark Kats: YETTB o'zbekiston kelajagiga ishonch bilan qaramoqda
- Kurtis Votts: Qalbi toza va pok niyatli o'zbek fuqarolari uchun AQSh eshigi doimo ochiq

Websaytimizning oldingi sahifalarida biz Mavlon Shukurzodaning "Amerikalik o'zbeklar" deb nomlanuvchi yangi kitobini taqdim etgandik. Bugun esa uning 1995-2005 yillarda "Xalq so'zi", "Narodnoe slovo", "Pravda vostoka", "Hurriyat", "Fidokor", "Vatan", "Mohiyat", "Milliy tiklanish", "Markaziy Osiyo" kabi gazetalarda va va xalqaro internet saytlarida chop etilgan birqancha maqolalari asosida tayyorlangan to'rta kitobidan ayrim maqolalarni sizga havola qilyapmiz.

"E'tirof" deb ataluvchi to'plaming birinchi qismiga Amerika Islom markazining rahbarlaridan biri, Naqshbandiya tariqatining rahnamosi Shayx Mavlono Muhammad Haqqoniy; boburiyzodalar avlodi, amerikalik o'zbek, professor Nazif Shaxroniy; Imomxo'jayev; o'zbek futbolining jonkuyari, shirinso'z suxandon Axbor amerikaliklarni lol qoldirgan xorazmlik yigit Odilbek Madaminov bilan suhbat; Amerikada o'zbek shoiri G'afur G'ulomga ehtirom; yaqin o'tmishimiz tarixidan: «80-yil desantchilari» va "Bir asrga ta'tigulik hayot" kabi maqola va intervyular o'rin olgan.

Mazkur kitobning ikkinchi qismi **"O'zbekiston amerikaliklar nigohida"** deb atalib, unda AQShning sobik mudofaa vaziri Donald Ramsfeld; Indiana Universiteti professori Villiam Fiyerman; amerikalik yosh mutaxassis Kris Whitsel va

AQShning O'zbekistondagi bosh Konsuli Kurtis Votts bilan bo'lib o'tgan qiziqarli muloqotlar joy olgan.

Muallifning ikkinchi kitobi **"O'zbekistonning Markaziy Osiyoda geosiyosiy jarayonlarni muvofiqlashtirishdagi o'rni"** (rus tilida) deb ataladi. Unda amerikalik taniqli siyosatshunos olim, professor Zbigneu Bjezinskiy; AQShning yirik siyosiy namoyandalari va Kongresmenlari: AQShning O'zbekistondagi favqulodda va muxtor elchisi D.Purnell; Lorn Kreyner; Djon Teylor; Karlos Paskual, Devid Drayer va boshqalar; Washington'dagi Jon Hopkins Universiteti qoshidagi Markaziy Osiyo va Kavkaz instituti direktori Professor Frederik Starr; Indiana Universiteti Professori Martin Spechler; amerikalik yirik siyosatchi, elchi Karlos Paskual; turkiyalik siyosatshunos olim, professor Ahmed K.Xan; inglizlik iqtisodchi olim, professor Resul Yalsin; Turkiyalik siyosatshunos olim, professor Aydin Mustafa; Yaponiyalik iqtisodchi, professor Osami Koike; fransiyalik yirik tarixchi va siyosatshunos olim, professor Olivie Rua; inglizlik siyosatchi, elchi Kleyr Short; italiyalik yosh siyosatshunos olim, professor Fabritsio Viyelmini; Yevropadagi Jorj Marshal Markazi direktori, elchi Meri Ann Peters bilan o'tkazilgan intervyu va maqolalar o'rin olgan.

Muallifning uchinchi kitobi O'zbekistonda inson huquqlari masalasiga bag'ishlangan bo'lib, unda O'zbekistonda mavjud turmaxonalardagi ahvol va boshqa dolzarb masalalar ko'tarilgan. Bu to'plamda mazkur masala yuzasidan O'zbekiston Ichki ishlar vazirining o'rinbosari Alisher Sharafutdinov; amerikalik ekspert Djeym Maykl Gannon; IIV Bosh boshqarmasi boshligi Mixail Guryevich; amerikalik mutaxassis Elizabet Andersen; o'zbekistonlik huquqshunos olim, professor M.X.Rustambayev va boshqalar bilan o'tkazilgan intervyu va muloqotlar o'rin egallagan.

To'rtinchi to'plam **"O'zbekiston futboli: kecha, bugun va ertaga"** deb ataladi. Bu kitob o'zbek futboliga bag'ishlangan bo'lib, unda mamlakatimiz futbolining bugungi ahvoli bo'yicha bir qancha qiziq maqolalar keltirilgan.

«80 - YIL DESANTCHILARI»

Respublikamizning bir qator ro'znomalari sahifalarida chop etib borilayotgan yaqin tariximizga oid qator maqolalarni zo'r qiziqish bilan o'qib boraman. Ularning aksariyati ko'pgina davralarda qizg'in suhbatlarga sabab bo'layotgani, o'tmishimizning biz bilgan-bilmagan kechmishlarini yoritib, yangi tariximiz zarvaraqlarini boyitib borayotgani sir emas. Yaqinda, bir guruh tarixchi va siyosatshunos do'stlarim gurungida tarix fanlari doktorlari Dilorom Alimova va Aleksandr Golovanov qalamiga mansub «Tarixning achchiq sahifalari» yoki kommunistik mafkura va sovet siyosiy tizimining o'zbek xalqiga yetkazgan talofatlari haqidagi maqolalaridagi «markazdan kelgan desantchilar» bobini muhokama qilar ekanmiz, beixtiyor bundan 12 yil muqaddam o'zim bevosita ishtirokchisi bo'lgan voqealar yodimga tushdi. Men eslagan voqea tafsilotlari suhbatdoshlarimning qizg'in muhokamasiga sabab bo'lib, oxir-oqibatda ular bu gaplarni albatta matbuot sahifalarida yoritish lozim degan fikrga keldilar. Zero, men bu voqealar yurtimiz tarixining keyingi o'n yilligidagi kechmishiga shubhasiz aloqador edi.

Gap keyinchalik «80-yillar desantchilari» deb nom olgan guruh a'zolari haqida. Shu o'rinda muqaddima sifatida, mavzudan bir oz chekinib, ba'zi narsalarni eslagim keladi. Men hech qachon sovet zamonida nima ish qilganimni hech kimdan sir tutmaganman, zero men ham ko'pchilik qatori porloq, kelajak zamoniga ishonib aldanganlardan biriman. Shu bilan birga, shuni ham aytishim kerakki, men hech vaqt "partokrat" bo'lmaganman, amalparastlik qilmasdan, to'g'ri va halol ishlaganman. 1985 yili Moskvadan kelgan maxsus tekshiruv brigadasi xodimlari bilan ayrim masalalar xususida tortishib o'zimning fikrimni bildirishga harakat qilganman. 1988 yil, sobiq Markazqo'm qaroriga binoan O'zbekistonlik bir qator yoshlari malakasini oshirib kelish uchun sobiq ittifoqning turli o'lkalariga 2-3 yilga ishga yuborildi. O'sha paytlar Toshkent shahri tumanlarining birida tashkiliy bo'lim boshlig'i vazifasida ishlab turgan kamina ham 6 kishilik guruh tarkibida Stavropol o'lka partiya qo'mitasi ixtiyoriga yuborildim. Guruhdagilardan ikkitamiz o'lka Markaziy apparatida qoldik, qolganlari viloyat va tumanlarga jo'natildi. Hamon esimda: Markazqo'm topshirig'iga binoan sobiq ittifoq radio-televideniesi, «Pravda», «Izvestiya», «Komsomolskaya pravda», «Literaturnaya gazeta», «AiF», «Ogonyok» kabi gazeta va jurnallar O'zbekiston va o'zbeklar to'g'risida bo'xtonu-tuhmat, uydirma gaplar bilan obro' e'tiborimizga ancha putur yetkazgan edi. Oldiniga bizlarga ham munosabat xuddi shunday edi. Stavropolliklarning bizga nisbatan dastlabki munosabatlari ham shunga yarasha bo'ldi. Ammo, vaqt o'tgan sari bu muomala o'zgara bordi. Chunki, talaygina tashkiliy ishlarni amalda hal qilishda ularga nisbatan faolroq va uquvliroq ekanligimizni ko'rsata bildik, qolaversa, ko'p masalalarda ular bizdan hali ancha orqada edilar.

Biroq, hech bir yerda, o'zimizni ustun ko'rsatishga, afzalligimizni namoyish etishga urinmadik. Lozim joyda yordam berdik, qo'ldan kelgancha, imkon darajasida hamkasblar og'irini yengil qilishga intildik. Sa'y-harakatlarimiz zoe ketmadi, ola qarashlar kamayib, ko'p joylarda bizni samimiyat bilan kutib oladigan bo'lishdi. O'sha paytning dongdor odamlaridan biri, Stepnoe tumanidagi kolxoz raisi, ikki marta sotsialistik mehnat Qahramoni, ittifoq Oliy Soveti deputati V.Tereshenko bir kun bizni o'z xo'jaligiga taklif qildi. Iliq va samimiy tanishuvdan so'ng o'z davrida o'lkada paxta ham ekib ko'rgan, o'zbeklarning sermashshaqat mehnati nima ekanligi haqida ma'lum tasavvurga ega

bo'lgan bu odam: - «shaxsan men, o'zbeklar to'g'risida bugun qandaydir uydirma gaplar chiqayotganiga, ularga poraxo'r va jinoyatchi tamg'asi bosilayotganiga mutlaqo qarshiman. Bu qip-qizil bo'xtonni tarqatayotganlar sizlarning paxtangizni ekib ko'rib, o'zbekdek chinakam dehqonning og'ir mehnatiga sherik bo'lib ko'rganida boshqacha ish tutar edi,»-degan edi. Yon atrofdan millat boshiga malomat toshlari yog'ilib turgan bir paytda bunday gaplarni eshitishni hech narsaga qiyos etib bo'lmaydi. Lekin, shunday insonlar ham bor edi.

Ish o'rganib dastlab butun o'lka, keyinroq esa Shimoliy Kavkazning barcha milliy avtonom respublikalarida va viloyatlarida bo'lganimda, bir narsaga alohida e'tibor berdim. Qaerda bo'lmaylik biz bilan tanishib, birga bir oz ishlab ko'rishgach, «e, sizlar binoyidek ishning ko'zini biladigan odam ekansizlarku, biz esa sizlarni anchayin bechorahol, landavur odamlar deb hisoblardik. Qaerdagi o'tmas, «dor tagidan qochgan» kadrlarni yurtimizga ishga yuborilyapti deb o'ylardik», -deyishardi. Ma'lum bo'lishicha, o'sha paytlarda u yerlardan bizga yordam uchun aksariyat ish qobiliyati past, yaroqsiz, tashkilotchilik iste'dodi yo'q, anchadan beri o'smay bir yerda o'tirib qolgan kadrlarni jo'natish rasm bo'lgan ekan. Markazko'mdan o'lka va tuman partiya qo'mitalariga yuborilgan ko'rsatmalarda O'zbekistondagi vakant partiya, sovet va boshqa mavjud bor mansablar ko'rsatilib istovchilar xo'ja ko'rsinga «tanlanib», Markazqo'm yo'llanmasi bilan ta'minlanaverarkan. Mas'ul lavozimlarga kadrlar tanlab jo'natish ishiga bunchalik bepisand yondashuv sababini so'raganimda, yelka qisib, «yaxshi kadrlar o'zimizga ham kerak»-deyishardi.

Pala-partish suhbatdan o'tib, yurtimizga jo'natilgan «noyob» kadrlardan biri haqida batafsilroq to'xtalmoqchiman. Stavropol shaxridagi (shahar axolisi soni 300000 kishi) kichik bir tumanning mo'jazgina poliklinikasida bosh shifokor bo'lib ishlagan Rusinov ismli kimsa aholisining soni 2 million bo'lgan Toshkent shahriga sog'liqni saqlash Bosh boshqarmasi boshlig'i etib tayinlandi. Bu kulgili hol Stavropol shahrida ancha gaplarga sabab bo'lganiga o'zim guvohman. Zero, ishlari o'lda-jo'ldaligi sababli, partiyadan hayfsan olgan, muqaddam biror kattaroq lavozimda ishlamagan odamning bu darajada yuksak parvoz qilishini hech kim kutmagan edi. Kam sonli jamoa ishini ko'ngildagidek yo'lga qo'ya olmagan rahbar kattagina respublika poytaxti (u ming bora qoloq bo'lsa ham) sog'liqni saqlash ishini qanday qilib ko'tarib berishi mumkin, deb ajablanganlar ko'p bo'ldi.

Stavropoldan qaytib kelgach, Toshkent shahar partiya qo'mitasi tashkiliy ishlar bo'limida ishlay boshladim.. Bir kun O'zbekistonga yordamga kelganlarning ijobiy ishlari, o'zbek tilini qanchalik tez va soz o'zlashtirayotganlari, yashash sharoitlari haqida, Markazko'mdan yozma ravishdagi batafsil ijobiy axborot talab qilib qolishdi. Bu axborotni tayorlash menga topshirildi. Bu masalaga oydinlik kiritish maqsadida shahar faollaridan maxsus guruh tuzib unga «yordamchilar» to'g'risida haqiqiy axborot tayyorlash haqida topshiriq berdik. Shu palladan boshlab Rusinov dumi qisilgan sichqonday tipirchilab qoldi, avvaliga kasalxonaga yotib oldi, keyinchalik esa, komissiya va mening ustimizdan shikoyat qilib, o'z olampanohi- Markazqo'mning 2-kotibi Anishchev huzuriga yugurdi..

Lekin, bungacha o'z ishini yakunlab bo'lgan ishchi guruhimiz anchagina dalillarga boy axborot tayyorlab bo'lgan edi, unda Rusinov va unga o'xshaganlarning o'z ishiga noloyiqligi yaqqol ko'zga tashlanib turar edi. Kadrlarni ishga joylashdagi pala-partishlik,

qo'lidan ish keladiganlar o'rnini na bilimi, na ish tajribasi bo'lmagan kimsalar egallab turgani ma'lum bo'lib qoldi. Eng achinarlisi shundaki, ma'lumotnoma hozirlanayotgan bir paytda mahalliy shahar rahbarlardan biri bu qilayotgan ishlarim no'rinligi, «yordamga» kelgan rahbarlarni ishdan olib tashlanadigan bo'lsa, o'rniga o'zbeklardan odam yo'qligini menga tana bilan o'zicha kuyunib gapirgandi. O'zingdan chiqqan baloga qayga borarsan davoga deb shuni aytsalar kerakda....

Axborot topshirilganning ikkinchi kuni erta bilan meni Satin (o'sha payt Toshkent shahar partiya qo'mitasining 1-kotibi, KPSS MKdan yuborilgan «desantchilardan» biri) o'z huzuriga chorlayotganligini aytishdi. Kirsam salomimga alik ham olmasdan: «bu qanday bezbetlik, shaharlaringga beg'araz yordamga kelganlarni bu darajada xo'rlashga kim senlarga huquq berdi», degan ma'noda o'kira boshladi. So'zlarimga quloq solmay baqir chaqir bilan xonasidan chiqarib yubordi... Shu-shu bu xonani boshqa ko'rmadim. Ma'lum bo'lishicha, meni chaqirishidan avval Satin Markazqo'm ikkinchi kotibidan yaxshigina gap eshitgan ekan. Shundan so'ng, voqealar rivoji keskin tus ola boshladi. Zum o'tmay shoshilinch viloyat qo'mitasiga chaqirishdi, u yerda ham jiddiy so'roq qilinib, tanbeh eshitib ish joyimga endigina qaytib ham ulgurmovdimki zudlik bilan Markazqo'mga yetib borishim lozimligini aytishdi...

Keta turib, endi bu yerlarga hech qaytmasam kerak deb o'yladim. Markazqo'm yo'lagida meni 8 soatdan ko'prok kuttirishdi. Keyinchalik bilishimcha Markazqo'm tashkiliy-partiyaviy va kadrlar bilan ishlash bo'limi boshlig'ining birinchi o'rinbosari mening yonimni olib rahbarlarga men haqimda ijobiy tavsiyanomalar berib, o'z ishimda qolishimga sababchi bo'lgan ekan. Gdlyan, Ivanov, Didorenko, Anishchev, Satinlarning qutirgan va ular xalqimizga anchayin ozor berayotgan paytlarining uchiga chiqqan vaqtida xalqimiz baxtiga 80-yillarning ohirida zamon o'zgarib respublika rahbariyatiga yangi insonlar keldi va bu xo'rlashlarga chek qo'yildi.

Shundan so'ngina hayotimizning barcha jabhalarida juda katta ijobiy o'zgarishlar ro'y bera boshladi. Rusinovni bir oylardan keyin ishdan bo'shatishdi. Shu tariqa zaminimizga go'yoki yordamga kelgan, aslida egallayotgan lavozimlariga nomunosib shaxslarning eng birinchisi o'z xizmat xonasini tark etdi. Adolat tantanasi uchun shu tariqa zamin hozirlandi. Yuqorida faqat Rusinov bilan bog'liq tafsilotlarga to'xtaldim. Bu shaxs esa, o'zi kabi bir necha «desantchilar»ning biri edi xolos. Ammo, komisiya a'zolari bundan tashqari Xamza tumani Ijroqo'mining raisi, Kirov (hozirgi Yunusobod tumani) tuman partiya qo'mitasining kotibi, Toshkent shahri prokuratura va militsiya organlarida yuqori lavozimlarda ishlab turganlarning o'z ishiga noloyiqligi, xususan ahloqiy buzuvchiligi, aroqho'rliqi haqida to'la-to'kis ma'lumotlar yig'ib topshirgan edi. Keyinchalik shaharning yangi rahbarlari ushbu komissiyaning hujjatlariga asosan ko'pchilik «yordamchilar»ni birin-ketin ishdan olib o'z yurtlariga jo'natib yuborishdi.

Toshkent 1995, «Vatan» gazetasi.

E'TIROF:

SHAYX MAVLONO MUHAMMAD HAQQONIY DUOLARI

Ulug' avliyolar yurti-O'zbekiston men uchun muqaddasdir....

AQSh Oliy islom kengashi katta xalqaro nufuzga ega. Jurnalimizning avvalgi sonlarining birida biz AQSh islom kengashining bugungi rahnamosi Shayx Muhammad Hisom Qabboniy bilan o'tkazilgan suhbatni hukmingizga havola qilgan edik. Bugungi suhbatdoshimiz esa, Shayh Qabboniyning ustoz va qaynotasi, dunyo Naqshbandiya tariqati izdoshlari rahnamosi shayx Muhammad Nozim Odil al-Haqqoniydir. Shayx janoblari yurtimizga ko'p bora tashrif buyurganlar. Yurtimizning ziyoratgohlari, muqaddas qadamjolari bo'ylab safar qilish asnosida hurmatli mehmon xalqimizning ijtimoiy hayoti bilan ham yaqindan tanishdilar. Shayx haqida qisqacha ma'lumot: u Kiprning Larnaka shahrida tavallud topgan. Yirik islomshunos olim, islom huquqi va kimyo muhandisligi doktori.

Bugungi kunda umumjahon Naqshbandiya tariqatining raisi va yetakchisi, «Din va tinchlik» umumjahon Konferentsiyasining prezidenti, Amerika Oliy Islom Kengashi va bir qator islom tashkilotlarining asoschisi bo'lmish shayx Muhammad Nozim Odil al-Haqqoniyning tashabbusi bilan AQSh, Angliya, Germaniya, Frantsiya, Afrika va Janubiy Amerikaning qator davlatlarida naqshbandiya tariqatining yirik Markazlari ochilgan. Ellikdan ortiq ilmiy asarlar muallifi, kitoblari 14 tilga o'girilib, chop etilgan. Hurmatli Shayx O'zbekistonga so'nggi tashrif davomida o'zbekistonlik jurnalist Abdulmavlon Muhammadshukurga intervyu berganlar. Quyida Naqshbandiya tariqatining piri murshidi Shayx Muhammad Nozim Odil al-Haqqoniy bilan muloqotni e'tiboringizga havola qilmoqdamiz.

-Muhtaram hazrat, avvalo, muqaddas diyorumizga xush kelibsiz. Ushbu tashrif sabablari haqida ikki og'iz so'zlab bersangiz.

-Bismillohir rahmonir rohiym. Avvalambor, bu - Ollohning irodasi. Ikkinchidan, yurtboshingiz Islom Karimov Nyu-Yorkda bo'lib o'tgan uchrashuvimizda bizni taklif qilgan edilar. Tashrifimning asosiy sababiga kelsak, bilasizmi, insonning qalbi sham misoli bo'lib, payg'ambarlarga, avliyolarga intilganingiz sari ularning ilmi ziyosidan shu shamlar nurlanadi. Men ham ulug' mashoyix avliyolar yurtini ziyorat qilish orqali o'zim uchun ma'naviy va ruhiy madad olish, shu bilan birga, xalqingizning xotirjamligi, yurtigingizning osuda hayotini tilab duolar qilish, sizlarni ruhiy qo'llab-quvvatlashga kelganimni yashirmayman. Men o'zimni Naqshbandiya tariqatini davom ettirayotgan bir darvish hisoblaganim uchun ham bu diyorni muqaddas deb bilaman va uning taqdiriga befarq qaray olmayman. Shuningdek, rafiqam ham asli shu yurtidan ekanligi meni yana bir karra bu zamanga bog'laydi.

-Hazrat, iltimos, ushbu tashrif bilan bog'liq taassurotlaringiz bilan o'rtoqlashsangiz.

-O'zbekistonga uchinchi bor kelishim. Bu zaminda minglab ulug' mutafakkir olimlar, shayx, ulamo va fozillar yashab ijod qilishgan. Ularning qabrlari shu yerda bo'lganligi uchun bu muqaddas diyorning har bir qarichi muqaddas. Shuning uchun ham bu yurtga qadam qo'ygan har bir mo'min chorig'ini yechib, yalangoyoq yurishi shart, toki bu muqaddas yerga ularning oyoqlaridan gard tushmasin. Sizlar bu mo'tabar yurti yuksak qadrlashingiz kerak. Bu zamin buyuk ajdodlarimiz Imom al-Buxoriy, Shayx Abu Mansur Moturidiy, Shayx Abdulxoliq G'ijduvoni, Shayx Orif Rivgariy, Shayx Ali Romitaniy, Shayx Muhammad Bobo Samosiy, Shayx Sayyid Amir Kulol, Shayx Muhammad

Bahovuddin Naqshband, Shayx Ubaydulloh Ahrorning muborak jasadlarini o'z bag'rida saqlayotganini unutmashimiz kerak. Aziz va muqaddas diyoringizni ziyorat qilishni men butun umr orzu qilib, kutgandim... Xudoga behisob shukrlar bo'lsinki, Olloh menga umr ato qilib, shu kunlarga yetkazdi, orzuim ushaldi. Bu O'zbekistonning mustaqillikka erishganligi sharofati bilan amalga oshdi.

Yuqorida ta'kidlaganimdek, bu zaminda ulkan salohiyatli buyuk ulamolar yetishib chiqqan. Ularning har biridan katta bir kutubxonaga tatirli ilmiy-ma'naviy meros qolgan. Qur'oni karimning o'nlab tafsirlari va hadisi shariflarning yuzlab to'plamlari ushbu zaminda kamol topgan olimlar ziyosidan yaratilgan. Haqiqiy islom ta'limotini aynan ana shulardan o'rganish kerak... Ushbu fikrimni tasdig'i sifatida misrlik bir olimning **"Kitob ul-mina»** asaridagi tarixiy, voqeiy rivoyatni gapirib beray: Abbosiylar hukmronlik qilgan davrda ilm-fan, madaniyat yuksak cho'qqilarga ko'tarilgan. U yerdagi "Nizomiya" kutubxonasida dunyoning eng nodir, misli ko'rilmagan qo'lyozma asarlari jamlangan edi. Shu bois tarixchilar bu davrni "oltin davr" deb yuritadilar. Taqdir taqozosi bilan ana shu ilm xazinasi-kutubxona kuyib kul bo'ladi... Xalifa "Olloh qaysi gunohlarim uchun meni jazoladi, kitoblar o'rniga men yonsam zarar kamroq bo'lardi...", deya nihoyatda o'ksinadi.

Shunda xalifaning oqil vaziri Nizomulmulk uni yupatib: "Ilm ahli sizning parvarishingizda shunday kamolot kasb etdiki, qo'l yozmalarni yoddan qayta yozib, kutubxonani tiklab berishga qodir",- deydi va shunday olimlardan birining nomi Ibn Haddod bo'lib, u Movarounnahrda (Buxoroda) yashashini aytadi. Xalifa uni tezlik bilan Bag'dodga chaqirtirib, kutubxonani asl holatiga keltirishni buyuradi. Darhaqiqat, Ibn Haddod (arabchada "temirchining o'g'li" ma'nosini anglatadi) ikki yilda "Nizomiya" kutubxonasini tiklaydi va yana bir katta kutubxona miqdorida asarlar yozib qoldiradi. Taassufki, bu kutubxonalardagi barcha nodir asarlar mo'g'ul istilochisi Xulakuxon bosqini paytida yoqib yuboriladi. Ularning kuli Dajlaga oqizilganda, daryo qirq kechayu qirq kun siyohrang bo'lib oqqan ekan... Ammo, shunga qaramay, Movarounnahr ulamolari islomni ilm darajasiga yetkazishda katta xizmat ko'rsatdilar.

-Hazrat, Naqshbandiya tariqatining asosiy mohiyati to'g'risida so'zlab bersangiz..

-Naqshbandiya tariqatining asosiy mohiyati "Dast ba Kor, dil ba Yor", ya'ni "Qo'ling ishda, diling Ollohda bo'lsin" shiori bilan belgilanadi. Bizning tariqatimizda mo'min o'zini har tarafga urib, xudojo'yiligini hammaga ko'z-ko'z qilishi talab etilmaydi. Xalq va jamiyatdan ajralmay, halol mehnat bilan shug'ullanish asnosida dilu qalb bilan yagona Ollohga itoat va ibodat qilish kerak. Xiyonat qilmaslik, pok yurmoqlik, hasad qilmaslik, birovning dilini og'ritmaslik, odam o'ldirmaslik uning asosiy talablaridir. Bilib qo'yingki, Olloh hamma narsani bilguvchi va ko'rib turguvchidir. Olloh ezgu amallarni va yaxshi insonlarni yoqlar ekan, nechun uning bandalari bu yo'ldan bormasliklari kerak? Ta'limotning asosiy mohiyati birovlariga zulm qilmaslik va ezgu amallarga to'g'anoq bo'lmaslikdir. Ana sizga demokratiya! Boshqa dinlar vakillari orasida ham bizning yo'limizni tutganlar anchagina, ammo buni ularning o'zlari ham bilishmaydi. Sababi, kimki Yaratganga sidqidildan va qalbdan ishonib, gunohlardan tiyilib, ibodat qilib, pok yursa hamda halol mehnat qilsa, demak, u - tariqatimizning a'zosi.

-G'arbda ayrimlar islomni yaratuvchi emas, balki barbod qiluvchi kuchlar qatoriga kiritishga urinmoqdalar. Bu xususda o'z fikringizni bildirsangiz.

-Tarixda musulmonlar islom dini va o'z mustaqilligini himoya qilish, bosqinchilar tajovuzi xavfi tug'ilganda, jaholat va bid'at avj olgandagina kuch ishlatishga majbur bo'lganlar, xolos. Islom jabr, zulm va nohaq o'limga hamisha qarshilik ko'rsatib, tinchlikni targ'ib etib kelgan va kelmoqda. Islom dinini o'zlariga niqob qilib olib, shaxsiy manfaatlarni ko'zlab, begunoh odamlarga ozor yetkazayotgan ayrim buzg'unchi guruhlarning dinimizga hech qanday aloqasi yo'q.

O'zbekiston hududi azaldan ko'p elatli va ko'pkonfessiyali zamin bo'lgan. Islomning ilk davrida bu muqaddas o'lka "Movarounnahr" deb atalib, islom shariat, tariqat va haqiqat nozikliklarini teran anglash orqali rivojlangan. Sizlar bu muqaddas diyorda yashayotganligingizdan Ollohga shukrlar aytib, g'ururlansangiz arziydi. Siz-baxtli xalqsiz, buni chuqur anglab, doim yodda tutishlaring kerak. Unutmangki, mudhish urushlar, vayronagarchilik, og'ir davrlarga qaramasdan, haqiqiy musulmon tsivilizatsiyasi bugungi kunga qadar bebaho tarixiy obida va sajdagohlar sifatida saqlanib qolgan Ollohning nazari tushgan mana shu muqaddas diyorda vujudga kelgan. Bunday tarixiy obidalarni ko'rganlar islomning bunyodkor din ekaniga amin bo'lmay iloji yo'q.

-Islom Universitetini borib ko'rganingizni eshitdik. Ushbu dorulfunun va uning talabalari uchun yaratilgan sharoitlar haqida nima deya olasiz?

-Bilasizmi, O'zbekistonda islom dinini yanada chuqurroq o'rganish maqsadida yaratilgan bunday o'quv maskanini ko'rishdan g'oyat mamnun bo'ldim. Bilim - bu yorug'lik, bilimsiz xalq esa zulmat va qorong'ilikda qolib ketadi. Biz dunyoviy bilimlar, fanlar qatori chuqur diniy bilimlarga ham muhtojmiz. Islom Universitetida, shuningdek, bir necha madrasalarda berilayotgan diniy bilimlardan, u yerdagi zamonaviy sharoitlardan qoniqish hosil qildim. Lekin, shu bilan birga, bunday maxsus bilim maskanlarida islomiy bilim saviyalari yuksak bo'lgan ulamo va malakali akademiklarning jalb etilishiga yanada e'tiborni kuchaytirish lozim.

-O'zbekistonda qurilayotgan dunyoviy jamiyatda dinning o'rnini qanday, deb o'ylaysiz?

-Musulmonchilikda bir maqol bor: "Har bir insonning guruchini ber..." . Shunday ekan, dunyoviy qonunlar ham har biringizga bittadan "haq-guruch" berishi va sizga bergan "haq"ni himoya qilishi shart. Islomning ma'nosi ham shunda. Aytmoqchimanki, dunyoviy jamiyat qurilishida faqat qonun ustuvorligi bo'lishi kerak.

-Mintaqamizdagi bugungi murakkab geosiyosiy o'zgarishlarni hisobga olgan holda O'zbekiston va mintaqamizning kelajagini qanday tasavvur qilaysiz?

-Hukumat va siyosat davr o'tishi bilan o'zgarishi mumkin, lekin xalq va uning tafakkurini o'zgartirish mushkul ish. Buni sizlarning misolingizda ham ko'rish mumkin. Shuncha zulm, qiyinchilik va bosqinchilik o'zbek xalqini sindira olmadi-ku, islomga bo'lgan e'tiqodini yo'qota olmadi-ku... Masalaning boshqa tomoni ham bor: biz vaqti-vaqti bilan ayrim yo'nalishlarimizni o'zgartirishimiz mumkin, xolos. Siyosatning o'zgarishidan xavotir olmasangizlar ham bo'ladi. Kommunizm endi hech qachon qaytib kelmaydi,

shaxsan menda bu masalada shubha yo'q. Uning umri tugagan. Aminmanki, o'zbek xalqi o'z tanlagan yo'lidan endi qaytmaydi. Mustaqillikka erishganligingiz - katta tarixiy voqea, aynan shuning sharofati bilan O'zbekistonda diniy e'tiqod erkinligi amalga oshmoqda.

Misollar ko'p. Ularning hammasini bir-ikki so'z bilan ifoda qilish qiyin. Shaxsan men O'zbekiston va qo'shni respublikalar o'z mustaqilligini qo'lga kiritganligidan g'oyat mamnunman. Davlatlar orasida ahillikni barqaror qilish, do'stona munosabatlarni mustahkamlash, o'zaro yordamlashib, bir-birining yukini yengillashtirish, yuqorida aytilgan "guruch"ni yon qo'shnilar bilan baham ko'rish - bularning hammasi «islom»imizning asl mohiyatidir. Eng asosiysi, hech bir qavm yoki xalqning tinchligiga rahna solmasdan, tinch, osuda hayot kechirishini ta'minlash, davlatlarning yaxlitligini saqlashga harakat qilish kerak. Bizning kelib chiqishimiz, ajdodlarimiz va dinimiz-bir, shuning uchun ham bir-birimizga ehtiromni saqlagan holda bir tan, bir jondek yaxlit bo'lishimiz kerak.

- Hurmatli Hazrat, o'zbekistonliklarga qanday tilaklaringiz bor?

- Avalambor barchangizga Ollohning rahmati yog'ilsin, hammangizning pok ezgu niyatlaringizga yetishishingizdagi harakatlaringizga Parvardigor madadkor bo'lsin, kelajakda Yurtingiz buyuk bo'lishligida sizlarni ajdodlaringizning ruhlari qo'llasin, omin!

*Toshkent, 2001 yil,
«Imom Al-Buxoriy saboqlari» jurnali,
www.centrasia.ru*

Axbor IMOMXO'JAYEV: «PAXTAKOR» DARDIM VA QUVONCHIM...

O'zbekiston futboli tarixini va ayniqsa o'zbek futbolining flagmani Toshkentning «Paxtakor» futbol jamoasi tarixini va uning ichki hayotini mukammal bilgan, xalqimiz suygan inson, o'zining shirali ovozi bilan ko'pchilikni maftun etgan, shu soha yirik mutaxassisi, futbol bilimdoni, ko'pchilik futbol sharhlovchilarining ustozini Axbor aka Imomxo'jaev bilan suhbatimiz avvalida hurmatli ustozni yaqinda nashrdan chiqqan «Maftuningman futbol» kitobchasi bilan chin ko'ngildan tabriklab, ularga uzoq umr, sihat salomatlik va jo'shqin ijodlariga katta muvaffaqiyatlar tiladim. Ustozning dastxati bitilgan yangi kitobchasi esa men uchun bir dunyo quvonch bag'ishladi, kitobni shu kuniyoq mazza qilib o'qib chiqdim... Axbor aka Imomxo'jaev bilan bo'lib o'tgan bugungi suhbatimiz asosan, ko'pchilik o'zbek va na faqat o'zbek muxlislari balkim, sobiq ittifoq miqyosida ko'pchilikning xotirasida abadiy muhrlanib qolgan «Paxtakor-79» to'g'risida kechdi. Mazkur suhbat davomida Axbor aka bu boradagi hali «tesha tegmagan» bir necha xotiralarini ham eslar ekanlar, suhbatlasha turib, bir necha bor ko'zimizga yosh qalqqanini sezmadik ham...

-Hurmatli Axbor aka, «Paxtakor-79»ni samoga yulduzlar kabi sochilib ketganiga ham mana chorak asr bo'libdi... Keling shu damlarni yana bir bor eslasak...

-Tip-tiniq osmonda gulduragan momaqaldiroqni tasavvur qilasizmi? «Paxtakor»ning xalokati xaqidagi xabar ham barchani birdaniga dahshatga solib yubordi, desam yanglishmayman. Xalqimizning faxri va g'ururi bo'lgan «Paxtakor»ning nomi ham «Torino» Italiya (1949 yil), «Manchestr Yunayted» Angliya (1958), «Grin-Kroe» Chili (1961), «Strongest» Boliviya (1969), «Alyans» Peru (1987), Zambiya II terma jamoasi (1993) jamoalari qatoridan joy oldi. Shonli «Paxtakor»imiz endigina xalqaro sport maydonida tanilayotgan, uning kuch-quvvatga va mahoratga to'la o'yinchilari o'zlarining chiroyli gollari bilan barchaning diqqatiga sazovor bo'la boshlagan, «Spartak» (Moskva), «Dinamo» (Kiev), «Shaxter» (Donetsk), «Dinamo» (Tbilisi) kabi mashhur jamoalar cho'chimasdan o'ynay olishi bilan ko'plab ishqibozlarning suyuqli komandalariga aylangan bir davrda, aniqrog'i, 1979 yilning 11 avgust kuni osmonu falakda ikki xavo laynerining to'qnashib ketishi oqibatida xalokatga uchradi. Aynan o'sha, o'zbek futboli uchun qayg'uli va alamli kun -11 avgust, soat 13 dan 38 daqiqa o'tganida Toshkent - Gurev - Donetsk - Minsk yunalishida 65816 reysi bilan uchib borayotgan havo layneri 8400 metr balandlikda Chelyabinsk - Kishinev marshrutidagi 65735 raqamli reysdagi boshqa bir samolyot bilan to'qnashib ketadi. Dahshatli halokat har ikkala samoletdagi 178 yulovchi hamda ekipaj a'zolarini hayotiga zomin bo'ldi, ular orasida shonli «Paxtakor»ning shavkatli 17 o'g'loni ham bor edi.

-Aqlga bovar qilmaydigan dahshatli halokatning sabablari nimada bo'lgan ekan? Bu voqea shunday keng osmonu falakda qanday sodir bo'lganini shu vaqtgacha tassavur qila olmayman...

-Samolyotlardan birining ekipaj komandiri bulutlar orasidan yuqoriga chiqish maqsadida dispetcherdan ruxsat so'raydi, dispetcher-stajyor esa unga ruxsat beradi. Ikkala samolet 8400 metr balanddikda bir-biriga katta tezlikda yaqinlashib kela boshlaydi. Shu vaqt xonaga kirib kolgan dispetcherlar boshlig'i vaziyatni tezda angelaydi va halokatning oddini olish maqsadida samoletlardan birini yanada balandroq ko'tarilishi uchun buyruq beradi. Buyruqni esa ikkala samolyot uchuvchilari o'rniga efirga tasodifan kirib qolgan uchinchi samolyot, ya'ni IL-62 xavo layneri qabul qiladi, dispetcher esa javobni kimdan olganligini tekshirib ham ko'rmaydi... Shunday qilib, Ukrainaning Xarkov shaxri aeroporti dispetcherlari Nikolay Jukovskiy va Vladimir Sumskoylarning qo'pol va tuzatib bo'lmas dahshatli xatolari oqibatida Dneprodzerjinsk shaxarchasi yaqinidagi Kurilovak qishlog'i ustida ikki «TU-134» samolyotlari to'qnashib ketdi. Natijada boshqa yo'lovchilar bilan bir qatorda 17 nafar paxtakorchilar ham halok bo'lishdi...

-O'sha aviatsiya halokati oqibatida barchamizning yuraklarimizda bitmas jarohatga aylangan paxtakorchi do'stlarimizni yana bir bor eslasak...

- Yaxshi insonlar o'lmaydilar, ular hamisha qalbimizda, xayolimizdadir!

Sergey Pokatilovning paxtakorchilar darvozasini mohirlik bilan qo'riqlashi, Olim Ashirov va Yuriy Zagumennixning himoyada metingdek mustahkam turishlari, Mixail Anning maydoni a'lo darajada ko'ra bilishi, Shuhrat Eshbo'taev va Viktor Churkinning bir-biridan chiroyli qanot hujumlari, Vladimir Fyodorovning man-man degan himoyachilarini dog'da qoldirib ketishi, Idgay Tazitdinovning mohirlik bilan o'yin boshqarishi, har yerda hoziru nozirliги, Mansur Tolibjonovning yelib-yugurishlari... bularni unitib bo'ladimi, axir! Ilohim, ularning joylari jannatda bo'lib, oxirati obod bo'lsin!

-Axbor aka, keyin nima bo'ldi? Paxtakorchilarning yorqin xotirasini abadiylashtirishda sizning ham katta hissangiz borligi barchaga ma'lum, shu tadbirlar xususida ham to'xtalsangiz.

-Respublika hukumati va sport jamoatchiligining tashabbusi bilan shonli paxtakorchilar xotirasini abadiylashtirish, ularning oilalariga moddiy va ma'naviy yordam berish maqsadida talaygina tadbirlar amalga oshirildi. Jumladan, Toshkentdagi Botkin qabristonida ulkan xotira memoriali qad ko'tardi. «Paxtakor» Markaziy stadionida «Xotira» yodgorligi bunyod etildi. Namangan shaxridagi Markaziy stadion yonida «Seni unutmaymiz, «Paxtakor!» deb ataluvchi muzey bog'i ochildi. Toshkentning Ishchilar shaharchasi deb ataladigan mavzesidagi 17ta ko'cha halok bo'lgan paxtakorchilar nomi bilan atala boshlandi. Toshkent shahrining Bektemir tumanidagi katta mahalalardan biriga «Olim Ashirov» va katta ko'chalardan biriga esa «17 Paxtakorchi» nomi berildi.

Umuman, yutimizda futbol deb atalmish ohangrabo va xalqimiz nihoyatda ardoqlaydigan sport o'yinini targ'ibot va tashviqot qilishda bir guruh fidoiy insonlarning hissaları nihoyatda kattadir. Ulardan biri To'ytepada o'sib voyaga yetgan futbol mutaxassisi, respublika toifasidagi hakam Zohidjon Omilovdir. Aynan shu fidoiy insonning yelib yugurishi va sa'y- harakatlari tufayli To'ytepa shaharchasidagi «Yubiley» stadioniga Olim Ashirovning tabarruk nomi berildi. Sirojiddin Bozorov xamda Shuxrat Eshbo'taevlar ta'lim olgan maktablar ham ular nomi bilan atala boshlandi.

-Ma'lumki, 1980 yildan beri mamlakatimizda «Paxtakor-79» xotira turniri o'tkazib kelinmoqda. Marhum paxtakorchilar ruhlarini shod etishda faol ishtirok etayotgan fidoiy insonlar to'g'risida ham bir og'iz to'xtalsangi?

-Shu o'rinda bitta bo'lib o'tgan ibratli tadbir to'g'risida gapirib bersam. Namangan viloyatining Uychi tumani mehnatkashlari «Paxtakor-79» turnirlaridan birini ularning o'yingohlarida tashkil etishni so'rab, respublika futbol federatsiyasiga maktub yo'llashdi. Uychiliklarning iltimoslari qondirilib, paxtakorchilar oila a'zolari va sport jurnalistlari bilan to'lgan avtobus Uychi tomon yo'l oldi. Tuman markazidagi «Paxtakor» stadioni hududida yangi daraxt ko'chatlari o'tkazildi, ular ostiga paxtakorchilarning nomlari yozilgan taxtachalar o'rnatildi. Namanganlik futbol muxlislaridan tijoratchi Odiljon Mamadaliev Markaziy stadion yonida «Paxtakor-79» usti ochiq muzeyini barpo etdi. Shonli o'yinchilarimizning portretlari, xalokatga uchragan samolet modeli, ixchamgina futbol maydoni, mahalliy rassomlar chizgan rasmlar, futbolchilar unvonlari, bularning barchasi qo'li gul hunarmandlar tomonidan katta mahorat bilan ishlangan. Xotira turnirining final uchrashuvi Namangandagi markaziy stadionda o'tkazilib, unda uychilik yosh futbolchilar g'olib chiqishdi.

Manna 25 yildirki, «Paxtakor-79» a'zolari, Toshkent viloyatidan yetishib chiqqan Mixail An, Vladimir Fyodorov va Olim Ashirovlar bilan birgalikda to'p surish baxtiga muayassar bo'lgan, hozirgi kunda poytaxt viloyati futbol federatsiyasining mas'ul kotibi vazifasida faoliyat ko'rsatayotgan Shomil Yafarovning tashabbusi har yili viloyat hududidagi stadionlarda yuqorida nomlari ko'rsatib o'tilgan o'zbek futboli yulduzlari nomlarini yod etish maqsadida «Hamqishloqlar xotirasi» turniri tashkil etib kelinmoqda.

«Paxtakor-79» xotirasini abadiylashtirish borasida qilinayotgan savobli va xayrli tadbirlarni amalga oshirishda hormay-tolmay xizmat qilayotgan 3 fidoiy insonning

xizmatlari oldida men bosh egaman: Toshkentning «Paxtakor» futbol maktabida yosh bolalarga futbol alifbosini o'rgatib kelgan iste'dodli murabbiy Gataul Mejetov, Namangan viloyati Uychi tumani «O'n hayot» qishlog'i bolalar va o'smirlar sport maktabining murabbiysi Mamadali Mo'minov, Samarqand viloyati Narpay tumani bolalar va o'smirlar sport maktabining direktori Sirojiddin Bozorovning hamqishlog'i Eshquvat Ulug'ov...

Sirdaryo viloyatining Yangier shahri (Nikolay Kulikov), Samarqand viloyatining Narpay tumani (Sirojiddin Bozorov), Buxoro shahri (Ravil Agishev va Vladimir Sobirov), Navoiy shahri (Shuxrat Eshbutaev), Toshkent viloyati (Mixail an, Olim Ashirov, Vladimir Fedorov), ana shunday xotira turnirlarining o'ziga xos markazlariga aylandi. Bunday tadbirlar hattoki boshqa respublikalarda ham o'tkazilayotganligi diqqatga sazovor. Mana bir necha yildirki Moskva ostonalarida joylashgan DSK-N^o3 yirik tashkilotida har yili mazkur kollektivda bir vaqtlar sport instruktoriga lavozimida ishlagan Nikolay Kulikov xotirasiga bag'ishlab futbol turniri tashkil qilinar ekan. Yillar o'tadi, davrlar o'tadi. Lekin o'sha «Paxtakor» o'yinlarini ko'rib zavq-shavq olgan kishilar qalbida ular bir umr yashaydilar.

-Axbor aka, siz barcha paxtakorchilar bilan aka-ukaday edingiz, shu bilan birga, bilishimcha siz Olimjon Ashirov bilan ayniqsa yaqin do'st bo'lgan ekansiz. Uning qanday futbolchi bo'lganligi barchaga ayon. Iltimos, uning insoniy fazilatlari to'g'risida gapirib bersangiz

-Sizga bir voqeani gapirib beray. Hali-hali yodimda «Paxtakor» markaziy stadionidan chiqib kelayotgan edim. Shu vaqt kutilmaganda yonimga yap-yangi oq rangli «Volga» yengil mashinasi kelib to'xtadi. Xayron bo'lib u tomon o'girildim, qarasam haydovchi o'rnida kulimsiragan holda mening azaliy do'stim Olim Ashirov o'tirar edi. U mashinadan tushib yugurganicha yonimga kelib «Assalomu alaykum Axbor aka! Yo'l bo'lsin» dedi. Men unga hozirgi Mustaqillik maydonida joylashgan O'zbekiston Davlat jismoniy tarbiya va sport qo'mitasiga ketayotganligimni aytdim. Akajon o'tiring, eltib qo'yaman. Olimjon ukaginam, o'zi manzil yaqingina-ku! Avval o'tiring, keyin bir gap bor, deb meni qo'yarda qo'ymay mashinaga o'tkazdi.

Mashina yeldek uchib borarkan, Olimjon gap boshladi: «Axbor aka, duo qiling mashinani hozirgina oldim. Siz akajon mashinaga o'tirgan birinchi yo'lovchi bo'ldingiz». Bilganimcha duo qilaman, shu daqiqalarda paxtakorchi iste'dodli futbolchimizning suyunchi ichiga sig'masdi. O'z-o'zimdanda xursand bo'lib ketaman, chunki bu voqeadan salkam bir yil avval «Paxtakor» murabbiylaridan biri, mening aziz kursdoshim Xamid Raxmatullaev bilan *birga (u vaqtlari kamina «Paxtakor» Markaziy sovetida kasaba uyushmasi rasi lavozimida xizmat qilardi)*. «Politotdel» kolxoziga Ashirovlar xonadoniga tashrif buyurib, ularning yangi kvartira haqidagi barcha hujjatlarini rasmiylashtirib Olimjon va Luizaxonlarning Toshkent shahri markazidan yangi uy olishlariga ozmi-ko'pmi o'z hissamizni qo'shgan edik. Bu uyda xozir Olimjonning oilasi istiqomat qilmoqda.

-1979 yilning 11-avgust... Olimjonning motam marosimlarini, uning onasi Rohatoy-ayani yupatish oson bo'lmagandir?

-«Paxtakor-79»ning aviahalokatga uchrashi butun O'zbekistonni motam jabhasiga aylantirib yubordi. Ko'ziga yosh olmagan, dod deb yig'lamagan yo'q edi desam yanglishmagan bo'laman. Bu xunuk xabardan o'zidan ketib qolgan kishilar ham

bo'lgandi o'sha kunlarda. Hamma yoqda qayg'u, motam, alamli nigohlar. Respublikada jismoniy tarbiya va sport sohasi rahbarlari Fozil Shokirov, Ahmad To'raxo'jaev, Narimon Jalolovlar bilan birga erta tongda Olimjonning yigirma marosimiga o'tlandik. «Politotdel» kolxozi hududidagi Ashurovlar oilasi istiqomat qiladigan xonadon odamlar bilan gavjum. Usha kunlari Olimjonning ukasi Baxtiyor O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya institutining futbol bo'limiga o'qishga qabul qilingan edi. Institut rektori Axmad aka Baxtiyorni chaqirib, uning o'qishi uchun barcha shart-sharoitlar yaratib berilishini aytdilar.

Dasturxonlarga osh aytili. Shu vaqt xizmat qilayotgan kishilar o'rtasida pichir-pichir gap boshlandi. Hamma bir-biriga soqov kishilardek imo-ishora qilardi. Biz ham xayron bo'lgan u tomonga qaradik: eshik tomondan hovliga azbaroyi ko'p yig'laganidan qovoqlari shishib ketgan Mixail Anning akasi Dmitriy kirib kelar edi. Unga Olimjonning onasi Roxat aya peshvoz chiqdi. Ularning ikkalasi lom-mim demasdan, xo'ngrab yig'laganlaricha bir-birlarining quchoqlariga otilishdi. Biri suyukli o'g'lidan, ikkinchisi iste'dodli ukasidan ajralib qolgan kishilarning faryodlarini ko'rish va tinglash yig'ilganlar naqadar og'irligini tasavvur ham qila olmaysiz...

Palov ham tomoqdan o'tmasdi. Men hali hayotimda bunaqasini uchratmaganman (ishqilib bu birinchisi va oxirgisi bo'lsin), osh yeyayotganlaru, xizmat qilayotganlar, xassakashlaru oshpazlar barcha-barcha xo'ngrab yig'lardi...

-Men ham bu xonadonda ko'p bo'lganman. Mehribon va mehmondo'st Rohatoy-ayaning ko'p suhbatlarini eshitish baxtiga muyassar bo'lganman. Lekin siz ko'proq u kishining duolarini olgansiz. Aytingchi, ona va bolaning munosabatlari qanday bo'lgan?

-O'zbekiston televideniesining «Futbol chorrahalarida» ko'rsatuviga intervyu olish uchun texnik xizmatchilar bilan birga Ashirovlar xonadoniga yo'l oldik. Bizni nihoyatda horgin va g'amgin, yuzlaridagi ajinlari anchagina ko'paygan Roxatoy aya ko'zlarida yosh bilan kutib oldilar. Suhbat davomida Olimjonning yoshlikdagi rasmlarini bizga ko'rsatdilar.

Onaizor hikoyalaridan: ...Hamon ko'z oldimda, 1979 yilning 10-avgusti edi. Olimjon o'g'ilginam har galgidek eshikdan shoshib kirib keldi. Odatdagidek, quchoqlashib ko'rishdik. Xotini Luizaxon, o'g'illari Oleg va Ulug'bek xaqida so'rab surishtirdim. Ertaga «Paxtakor» navbatdagi safarga o'tlanayotgan ekan, shuning uchun o'g'lim biz bilan xayirlashgani kelgan ekan... U ketishga hozirlanayotgan daqiqalarda hovlimizga bir moshin quruq o'tin keltirishdi. Bir mahal qaragam o'g'lim, yechina boshladi. Men, ovora bo'lma hozir ukang Baxtiyor o'zi tashib oladi, - desam ham ko'nmadi. Bir pasta bir mashina o'tini oshxonamizga tashib taxlab qo'ydi. Tezda yuvinib artinib mashinasiga o'tirdi. Keyin qaytib keldi meni o'z bag'riga olib, o'pib qo'ydi... Men bechora qaydan bilay, o'sha kuni Olimjonimni so'nggi marta ko'rayotganimni... Ishqilib joyi jannatda bo'lsin, o'g'ilginamning...

-Marhum paxtakorchilarning tarixini eslatuvchi xotira kitoblarini chiqarish ishlari q-anday ketyapti? Bu ishga Kim boshchilik qilmoqda?

-O'zbek futbolining ashaddiy muxlislari bo'lmish jurnalist hamkasblarimizdan Eduard Avanesov, Ravil Biktagirov va Vladimir Safarov, Alla Tazetdinovalarning sa'y-harakatlari bilan marhum paxtakorchilarga bag'ishlangan «Qanotlar xotirasi» rangli kitobi chop

etildi. Mana kuni kecha bu kitobning qayta ishlangan yangi varianti dunyo yuzini ko'rdi. «Paxtakor» murabbiysi Idgay Tazetdinovning rafiiqasi, iqtidorli jurnalist Alla Tazetdinovaning tashabbusi bilan Dneprodzerjinsk yaqinidagi Kurilovka qishlog'i atrofidagi aholi bilan suhbatlashib, halokat sabablarini o'rganish maqsadida Ukrainada, Belorussiyada, Moskvada bo'lindi, to'plangan materiallar asosida hujjatli film yaratildi.

-Sizning barcha chiqargan kitoblaringizda ham mana shu mavzuga alohida o'rin ajratilganligini bilamiz. «Paxtakor-79»ni tez-tez eslasangiz kerak. Aytingchi, ularning farzandlari to'g'risida nima deya olasiz?

-«Paxtakor»chi do'stlarim, birodarlarim va ukalarimni o'ylab, ularni qo'msayman... hammalari birma-bir ko'z o'ngimdan o'ta boshlaydi. Yevropa chempioni, xalqaro klassdagi sport ustasi Mixail Anning o'g'li Dmitriy hamda jamoamizning eng tolmas o'yinchisi Aleksandr Korchenovning o'g'li Aleksandr respublika chempionatida «Paxtakor-79» tarkibida to'p surishdi. Olim Ashirovning kata o'g'li Oleg, Yuriy Zagumennixning o'g'li Sergey, Viktor Churkinning o'g'li Andrey bir necha jamoalarda maydonga tushishdi. Afsuski, ulardan birontasi ham otalari kabi mashhur futbolchilar bo'lib yetisha olmadilar. Shunday bo'lsa ham, baribir mamlakatimiz charm to'p muxlislari bu borada o'z umidlarini uzganlari yo'q. Vladimir Sobirovning farzandi O'zbekiston Olimpiya terma jamoasi a'zosi Oleg hozirgi kunda Chimkentning «Ordabosi» jamoasida to'p surmoqda.

Konstantin Bakanovning jigarbandi respublika yoshlar terma jamoasi vakili Sergey Toshkentning «Traktor» jamoasida maydonga tushmoqda. Olim Ashirovning kichik o'g'li Ulug'bek esa NBU futbol jamoasi darvozaboni sifatidagi o'yinlari bilan ko'pchilik o'zbekistonlik va rossiyalik mutaxassislarining e'tiboriga tushmoqda. Yana bir gap, yaqinda Olimjon Ashirovning kata o'g'li Oleg farzandli bo'libdi, uning ismini Olim Ashirov deb qo'yishibdi. Eng qiziqarlisi shundaki kichik Olimjonning eng yaxshi ko'rgan o'yinchog'i - futbol koptogi ekan... Ajab emas, yaqin kelajakda biz yana «Paxtakor» futbol jamoasida Olimjon Ashirovni ko'rsak...! Ilohim ularga shavkatli ota-bobolari kabi elga tanilish nasib etsin.

-Axbor aka, aytishlaricha uyingizda «Paxtakor» haqida kichik futbol muzeyi bor ekan, shu gap rostmi?

-Bilasizmi, yoshligimdan qiziq odatim bor: «Paxtakor» xaqidagi znachoklar, vimpellar, rasmlarni erinmasdan yig'ib boraman. Suyukli komandamiz to'g'risida bitilgan she'rlarni esa alohida katta daftarga tushirib boraman. Ular orasida elimizning iste'dodli shoirlaridan G'afur G'ulom, Normurod Narzullaev, To'lqin, Olim Qo'chqorbekovlar bilan birga bir guruh boshlovchi shoirlar tomonidan qog'ozga tushirilgan she'riy misralar ham bor. O'sha yillari ToshDUda taxsil olayotgan havaskor shoira Gulbaxor Nazarovaning yurakdan otilib chiqqan she'ri menimcha, hech bir kitobxonni befarq qoldirmasa kerak. Nasib qilsa mana shu adabiy meroslar to'plamini chiqarish niyatim ham bor. Har doim o'sha do'stlarim, birodarlarim, ukalarim haqidagi estaliklarimni qog'ozga tushirar ekanman, ularning barchasi ko'z o'ngimdan asta-sekin kulimsiragan holda o'ta boshlaydilar. Ko'zlarim yana jiqqa yoshlarga to'la boshlaydi, bunga esa bu yil 25 yil to'ladi...

-Aviahalokatdan so'ng, «Paxtakor» jamoasini tiklashda juda ko'p ishlar qilindi, buni inkor etib bo'lmaydi. Lekin, yaratilgan imkoniyatlardan qanchalik oqilona foydalanilgani to'g'risida o'z fikringizni bildirsangiz?

-Sobiq, sovetlar mamlakati Davlat jismoniy tarbiya va sport qo'mitasi yuzaga kelgan vaziyatni o'rganib chiqib, «Paxtakor» jamoasi a'zolari oliy liga o'yinlarida uch yil mobaynida nechanchi o'rinlarni (ligadan tushib ketishi mumkin bo'lgan o'rinlar nazarda tutilyapti) egallashlaridan qat'i nazar oliy liga tarkibida qolishi lozimligi xaqida qaror qabul qildi. Mening nazarimda bu qaror noto'g'ri bo'lib jamoani rivojlanishiga to'siq bo'lishini anglagandim. Bu xaqda men o'sha paytda kerakli idoralar rahbarlariga bir necha bor gapirganman. Bundan tashqari bunday holat saqlansa, unda butunlay yangi jamoani shakllantirish uchun uch mavsum davomida respublikamizning eng iqtidorli yoshlaridan kamida 30-40 futbolchilarni to'plab asosiy va o'rinbosarlar tarkiblari musobaqalarida sinab ko'rish, ular orasida o'ziga xos ko'rik tanlovlari o'tkazish lozim edi.

Buning uchun esa o'lkamizdagi barcha futbol mutaxassislarini bir joyga yig'ib, ularning fikrlarini erinmasdan o'rganib chiqish kerak bo'lardi. Agar ish shunday qilinganida usha 30-40 o'yinchilardan uch yil mobaynida hech bo'lmaganda 16-18 tasini asosiy tarkibga tanlab olish imkoniyati tug'ilardi. Ular esa o'sha fojiali reysda turli sabablar bilan uchmay qolgan paxtakorchilar Anatoliy Mogilniy, To'lagan Isoqov, Ahmad Ubaydullaev hamda o'rinbosarlar tarkibidagi yetakchi o'yinchilar atrofida to'planganlarida ayni muddao bo'lardi.

-Xo'sh unda tiklanish davri qanday kechdi?

-Ming afsuski, respublika sportiga mas'ul bo'lgan rahbarlar o'sha tashvishli davrlarda, bizning fikrimizcha, noto'g'ri yo'l tutishdi, ya'ni biz yuqorida bayon qilgan takliflar o'rniga sobiq mamlakatning turli shaharlaridan turli darajadagi o'yinchilarni «Paxtakor» tarkibiga taklif eta boshladilar. Lekin Toshkent tomon o'tlangan futbolchilarning ko'pchiligi o'z jamoalarining asosiy tarkibidan joy ololmay zahiraga tushib qolgan yoki yoshlari anchagina o'tib qolgan o'yinchilar edi. Shu o'rinda o'z-o'zidan savol tug'iladi: kim ham o'zining asosiy tarkibidagi o'yinchisini boshqa jamoalarga o'tkazib yuborishi mumkin?

-O'sha davrdagi sport mutasdadilarini fikri qanday edi?

-Sportimiz rahbarlarining fikriga ko'ra aviatsiya halokatidan keyin ham «Paxtakor» oliy liganing manaman degan komandalari bilan teng kurashishi lozim edi, lekin ular jamoaning ertangi kuni qanday bo'lishini hayollariga ham keltirishmasdi. Ushbu fikrlarning to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligi bir necha yillardan so'ng o'z javobini topdi...

- 80- yillarning boshida «Paxtakor»ning tiklanishi jadal suratda boshlandi, keyinchalik esa birdaniga barcha narsa quladi... Bunga nima sabab bo'lgan deb o'ylaysiz?

-Darhaqiqat, «Paxtakor» o'sha yili marraga 9-bo'lib yetib keldi, keyingi yillari 16 va 18-o'rinlar egallandi. 1982 yilda esa mavsumni ko'tarinki ruhda o'tkazgan hollda faxrli 6-o'rin qo'lga kiritildi, o'yinchilar sport ustasi unvonlariga sazovor bo'ldilar. Hujumchi A. Yakubik «Trud» gazetasi sovrindori bo'ldi va Grigoriy Fedotov nomli to'purarlar klubiga

qabul qilindi. Respublikamiz tashqarisidan taklif etilgan futbolchilardan N.Amriev, A.Yakubik, A.Petrushin, A.Juravlev, S. Yurchishin, M.Belyalov va boshqalar maydonda chiroyli o'yinlar ko'rsatib muxlislar e'tiborini qozonishdi. Endigina jamoamiz oyoqqa turayotgan, muxlislarimiz «Paxtakor-79» yana maydonlarga qaytib kelmoqda, deb ishonib ishqibozlarimiz avvalgi yillardagidek yana o'yingohlar tomon oshiqayotgan bir davrda chetdan kelgan o'yinchilar orasida nopok kimsalar borligi asta-sekin sezila boshlandi (bularni ko'pchilik futbolsevarlar hanuzgacha bilmasalar kerak).

Pul bo'lsa Vatanini sotishga ham tayer bu «futbolchilar» «Paxtakor» o'yinlarini ham sota boshladilar. Qanchadan-qancha muxlislar bo'lsa «Tuppa-tuzuk o'ynab turgan jamoamizga nima bo'ldi?» deb yuraklarini changallab qolishdi. Ba'zi jamoalar medallarga ilinish yoki oliy ligadan tushib ketmaslik uchun har qanday miqdorda pora berishga tayyorligi hech kimga sir emas. Pora olish yoki boshqacha qilib aytganda o'yin natijasini sotish bu shunday yaramas narsaki uni yoningda o'ynaetgan sheriging ham bilmasligi mumkin. U bechora uchrashuvda yengilib xunob bo'lsa, sotilgan «o'yinchi» raqib komandasidan kattagina miqdorda «mukofot» puli oladi. Harbiylarda bunday kimsalar otishga mahkum qilinadi, futbolda esa...

-Axbor aka, suhbatimiz ochiqchasiga ketayotganligi bois, bunday nopoklikka qo'l urganlarni nomlarini aytsa bo'ladimi? Nahotki o'sh davrda bularni «dumini tugadigan» bir mard topilmagan bo'lsa?

-«Paxtakor»da bunday «novatorlar»larning yetakchilari V. Nechaev (jamoamiz sardori!) va A.Solovevlar bo'lishdi, ularning kasofatiga qanchadan-qancha o'yinlar boy berildi. «Birniki mingga, mingniki tumanga» deganlaridek, ularning yaramas saflariga qo'shiluvchilar ham topildi. Afsus, nadomatlar bo'lsinkim bu futbolchilar ketidan ularni «qo'llab-quvvatlovchilar» ham topilib qoldi. Chetdan kelganlarniku tushunsa bo'ladi, ular Toshkentga boylik ortirish uchun kelishgan (essiz kvartiralar, yengil mashinalar, qimmatbaho buyumlar va qanchadan-qancha pullar). Lekin o'zimiznikilar-chi? Ularga nima yetishmasdi? Dunyodan bevaqt ketgan paxtakorchi do'stlarimizning ruhlari chirqillab qolmadimi? Bugun men bu mavzuni eslagim ham kelmayapti, agarda qiziquvchilar bo'lsa yaqinda chop etilgan «Maftuningman futbol» kitobida bularning jirkanch qiyofasi ochib tashlangan. Bilasizmi, kaminaning sochlarini o'sha voqealar butunlay oqartirdi... Agar avvalgi yillarda «Paxtakor»ning oliy ligaga qaytishi uchun bir-ikki mavsum yetarli bo'lgan bo'lsa, bu safar biz yuqorida ko'rsatib o'tgan nuqsonlar evaziga komandamiz a'zolarining yana kuchlilar tarkibiga qo'shilihi uchun oz emas, ko'p emas olti yil kerak bo'ldi, u ham yetmaganidek, esingizda bo'lsa 1986 yidda birinchi ligadan tushib ketishiga ham bir qadam qoldi (17-o'rin). Faqatgina 1990 yilga kelib, «Paxtakor» birinchi ligada ikkinchi o'rinni egallab, yana oliy ligaga qaytishga erishdi.

Oylar o'tadi, yillar o'tadi. Lekin «Paxtakor»ni bilgan, uning yigitlari bilan suhbat qurish baxtiga muyassar bo'lgan, paxtakorchilarning futbol spektakllaridan rohatlangan kishilar qalbida «Paxtakor-79» bir umr yashaydi va porlaydi!

***Toshkent, 2004yil
«Inter futbol» gazetasi, www.Ferghana.ru***

-

NAZIF SHAHRONIY: «MENING UMIDIM VA ORZUIM - O'ZBEKISTONNI TEZROQ HAR TOMONLAMA RIVOJLANGAN KUCHLI DEMOKRATIK DAVLATLAR QATORIDA KO'RISH»

2002 yili rafiqam bilan Amerikaning Fulbrayt nomli xalqaro ilmiy programmasi doirasida AQShning o'ttiz besh ming talabasi tahsil oladigan eng nufuzli oliygohlaridan biri, mashhur va ko'hna Indiana Universitetida bir yildan oshiq malaka oshirib qaytdik. Indiana Universitetida biz ko'pgina professor-o'qituvchi, ilmiy xodim va talabalar bilan tanishib do'stlashdik. Esimda universitetga birinchi bor borganimzda, amerikaliklar orasida doimo o'ychan, vazmin, yuzidan nur yog'ilib turguvchi bir inson e'tiborimni o'ziga tortgandi.

Keyinchalik surishtirib bilsam, u kishi millatdoshimiz, Boburzodalar avlodiga mansub, amerikalik o'zbek professori Nazif Shahroniy ekanlar. U kishi bilan birinchi bor suhbatlashganimda avvalambor uning o'zbeklarga xos bo'lgan bag'ri kengligi, insoniyligi va mehmondo'stligi ko'zga tashlandi. Har bir gapini chertib-chertib, oddiy adabiy tilda biyron gapirishidan uning naqadar aqlli va zukko insonligi bilinib turardi. Nazif Shahroniy o'ta bilimdonligi, kamtarligi hamda O'zbekistonga yordam berishga intilishi bilan meni o'ziga jalb qildi. Uning asarlarini o'qir ekansiz, bu inson haqidagi tassavuringiz yanada chuqurlashadi. Nazif aka, 1990 yili mazkur Universitetda o'z ishini O'rolshunoslik va Oltoyshunoslik bo'limida professor lavozimidan boshlaydi. Biz oilaviy tanishib, juda yaqin aka-ukaday bo'lib ketdik. Necha bor uchrashgan bo'lsam u kishining gaplariga hech to'ymasdim. Bir yil davomida Indiana universitetida biz ko'pgina xalqaro konferentsiya va ilmiy-davra suhbatlarida ishtirok etdik. O'sha tadbirlarda Nazif Shahroniyning so'zga chiqib zalda o'tirgan amerikalik va boshqa xorijiy olimlarni lol qoldiradigan sermazmun chiqishlarini eshitishga muyassar bo'lganmiz.

Amerikalik olimlarning e'tirof qilishlaricha, bugungi kunda AQShning Markaziy Osiyo, Yaqin Sharq mamlakatlari, xususan Afg'oniston masalalari bo'yicha ko'zga ko'ringan olimlari orasida Nazif aka juda katta salohiyatli va hurmatli olimlardan hisoblanar ekan. Biz u kishi bilan ko'pgina noformal tadbir va o'tirishlarda ishtirok etdik, jumladan ro'za paytidagi iftorliklarda, xudoyilarda, masjiddagi hayit nomozlarida, mehmondorchilikda va h.k. Aynan, shunday noformal tadbirlarda men Nazif akaning asl qiyofasini yaqindan ko'rishga intildim. Bir yildan so'ng yurtimizga qaytishdan oldin, men u kishi to'g'risida material tayyorlash uchun suhbatlarini olgim keldi.

Qiziqarli suhbatimiz uning ishchi xonasida o'tdi. Men avvaliga o'zimni biror adabiyot muzeyi filialida o'tirganday his etdim. Bu xonada mo'yqalam ustalari qalamiga mansub Mir Alisher Navoiy, Zahiriddin Bobur va boshqa buyuk ajdodlarimizning siymosi tushirilgan nafis devoriy suratlar, rasmlar, ularning turli millat tillarida chop etilgan noyob asarlari kolleksiyasi, shuningdek Samarqand, Buxoro, Farg'ona vodiysi shaharlaridan keltirilgan turli rasm, kitob va boshqa eksponatlar joy olganligi meni benihoya quvontirdi. Bir piyola ko'k choy ustidagi qiziqarli suhbatimiz ancha vaqtgacha davom etdi. Quyida yon daftarimga yozib olgan ayrim xotiralarni siz azizlarga havola qilmoqdaman.

-Muhtaram Nazif Shahroniy janoblari, iltimos, gazetxonlarimizga o'zingizni tanishtirsangiz?

-Ota-bobolarimizning gaplariga qaraganda, bizlar asli Farg'ona vodiysining Shahrixon degan yeridan ekanmiz. Otam Hoji Karim o'g'li va onam Zebuniso Naim qizi o'zlarini andijonlik o'zbeklar deb kelishadi. Ajdodlarimiz Zahiriddin Boburga qarindosh bo'lganligi sababli uning yaqin odamlariga qo'shib ma'lum sabablarga ko'ra Vatanni tark etishga majbur bo'lganlar. Olti og'a-ini Afg'onistonning Fayziobod tomonlarida qo'nim topib bir kichkina qishloq yaratishadi.

Bu qishloqqa Vatanni doimo eslatib turuvchi «Shahron», ya'ni «Shahrixon» ma'nosini anglatuvchi nom berishadi, mening familiyam ham aynan shu ma'noni anglatadi. Bugungi kunda u juda katta qishloqqa aylanib ketdi. Men 1945 yilning 15 martida tug'ilganman. Bugungi kunda esa Indiana Universitetining Yaqin Sharq tillari va madaniyati departamenti direktori hamda Markaziy Osiyo va Yaqin Sharq bo'limida professor lavozimida faoliyat yuritayapman. Turmush o'rtog'im bilan uch o'g'ilni tarbiya qilyapmiz.

- Afg'on o'zbeklari xususida ham to'xtalsangiz?

O'zbeklar to'g'risida gap ketganda, umuman viloyat markazi Fayziobod atrofida bugungi kunda 13 ta katta qishloqlar bor. Ularning 11tasida asosan o'zbeklar istiqomat qilishadi. Bundan tashqari Darrai Argun degan viloyatning aksariyat qismida «yo'qchi», «cho'ng'», «jo'qchi» va boshqa o'zbek tilida so'zlashuvchi qavmlar bor.

- Hurmatli professor sizda ilmga bo'lgan qiziqish qachon boshlangan, o'ylagan orzularingizni amalga oshira oldingizmi?

-Qishloqdagi boshlang'ich maktabni bitirganimdan so'ng, meni 5-6 ta hamqishloq-larim bilan birga o'qishni davom ettirish uchun Qobuldagi maxsus maktabga jo'natdilar. O'sha paytlarda hamma katta-katta o'rta maktablar faqat Qobulda joylashgan edi. Mening orzuim tezroq shu maxsus maktabni bitirib ona qishlog'imga qaytib muallimlik qilish edi. 12- sinfga o'tganimda esa olgan bilimlarimning kamligini sezib, o'qishni yana davom ettirishni va albatta ilmi inson bo'lib yetishishni o'z oldimga maqsad qilib qo'ydim.

1965 yili Qobul Universitetining ta'lim (pedagogika) bo'limiga o'qishga kirdim. Ikki yildan so'ng Qobul Universitetining beshta talabasi uchun 1967 yili Amerikada o'qishga imkon borligi to'g'risida xabar tarqaladi, konkurs talablariga javob berganim uchun o'shalardan biri menga nasib etadi va keyingi o'qishimni AQShning Havoy (Gavay) orollaridan biri Honolulu (Gonalulu) universitetining antropologiya bo'limida davom ettirdim. 1970 yili universitetni muvaffaqiyatli tugatib, AQShning Sietl shahridagi Vashington universiteti magistraturasiga kirib, 1972 yili aspiranturani ham bitirib, antropologiyadan masterlik (magistr) ilmiy darajasini olib Afg'onistonga qaytdim. Lekin, u yerda ko'p ishlash nasib qilmadi, fanlarni a'lo darajada o'zlashtirganim, olib borayotgan ilmiy izlanishlarimning samarasi tufayli, meni Vashington universiteti ma'muriyati darhol doktoranturaga o'qishga taklif qilishdi.

-Domla, aytingchi o'zi Amerikada ilm bilan shug'ullanish osonmi? Eshitishimcha, bu yerda o'qish uchun ham, ilmiy ish qilish uchun ham kattagina mablag' kerak...

- AQShda o'qish va ilm olish uchun ham juda ko'p pul kerak. Siz shuncha ko'p mablag'ni qaerdan oldingiz? deb so'rashingiz tabiiydir. Birinchidan, har bir universitet besh-o'n foiz o'rinni kambag'al oiladan chiqqan, ayrim xorijiy mamlakatlardan kelgan talabalar uchun tekinga ajratadi; ikkinchidan, AQShda a'lochi talabalar uchun o'nlab turli stipendiyalar, mukofotlar, pulli imtiyozlar mavjud. Bu masalada tanish-bilishchilik ketmaydi, faqat a'lo o'qigan, yozgan ilmiy ishlarining muhimligiga qarab, uchta professorning taklifi bilan shunday imtiyozli stipendiyalar, pulli mukofotlarga sazovor bo'lishi mumkin.

Mening olib borgan ilmiy ishlarimni, chiqargan kitoblarim, yozgan maqolalarimni hisobga olib, AQShning Vashington, Harvard (Garvard), Havoy (Gavay), Stenford, Chikago, Kaliforniya universitetlari tomonidan, jami o'n sakkiz marta turli stipendiyalar, pul mukofotlari bilan taqdirlandim. Yana aytmoqchiman, AQShdagi ilmiy muassasalarning nizomiga ko'ra, u yerdagi magistratura va doktoranturalarda o'qish juda katta kuch, aql-idrok va sermahsul harakat talab qiladi. Ilm piramidalari shunday qurilganki, u yerda nomigagina ilmiy daraja berilmaydi, bunga faqat mashaqqatli mehnat samarasi tufayligina erishiladi.

Mana shunday qiyinchiliklarni yengib o'tib, 1976 yili Sietldagi Vashington universitetida antropologiyadan doktorlik o'qishlarni tugatib, "Afg'onistondagi qirg'izlar va vahiyalar" mavzusida doktorlik disertatsiyasini himoya qildim. Bu ilmiy ishim xorijiy mamlakatlar tarixshunoslari tomonidan juda yuqori baholanib Vashington universiteti tashabbusi bilan Sietl va bir vaqtning o'zida Angliyaning London shaharlarida kitob holida bosilib chiqdi. Disertatsiyani yoqlab bo'lganimdan so'ng Afg'onistonga qaytib bora olmadim, chunki u yerga Sovet Armiyasi qo'shinlari kirib kelib oqibatda urush boshlanib ketgandi...

-Asosiy mehnat faoliyatingiz qanday boshlangan?

- Ilmiy izlanishlarimning o'zi mehnat faoliyatimga kiradi. Lekin, asosiy ishlarni doktoranturani bitirganimdan keyin boshlaganman. Oldiniga menga AQShning bir qator universitetlari ish taklif qilishgan. Oldiniga Vashington va Harvard universitetlari hamda Pitzer kolleji talabalariga O'rta Osiyo antropologiyasidan dars bera boshladim. 1985 yildan to 1990 yilga qadar Kaliforniya universitetining Antropologiya va O'rta Sharq tadqiqotlari bo'limida to'la professorlik lavozimida ishladim. 1990 yildan beri Indiana universitetida faoliyat yuritmoqdaman

-Kechirasiz, siz "to'la professor" lavozimida ishladim deb aytdingiz, buni qanday tushunish kerak?

-AQSh oliy o'quv yurtlarida professorlik lavozimi odatda olti toifaga bo'linadi. To'la professorlik lavozimida ishlayotgan olim-o'qituvchi pensiya yoshigacha (79 yosh) ishdan olinishi mutlaqo mumkin emas. Shuning uchun ham to'la professorlika fanning ma'lum sohasida katta yutuqlarga erishgan, tan olingan olimlar konkurs orqali saylanishi mumkin. To'la professorlarga o'z istaklari bilan boshqa ishga o'tishlariga ruxsat beriladi. Odatda G'arb mamlakatlari, jumladan AQSh oliy o'quv yurtlari boshliqlari ko'pincha mashhur olimlarga yuqori maoshlar tayinlab, ularni o'z universitetlariga chorlash bilan

shug'ullanadilar. Meni ham o'z soham, ya'ni O'rta Osiyo antropologiyasidagi olib borgan tadqiqotlarimni va boshqa ilmiy salohiyatlarimni hisobga olishib 1990 yildan beri Yaqin Sharq tillari va madaniyati departamenti direktori hamda Markaziy Osiyo va Yaqin Sharq bo'limida to'la professor lavozimida faoliyat yuritayapman.

-Domla, mana shu ilmiy ishlaringiz orasida O'rta Osiyo mintaqasiga bag'ishlanganlari ham bormi?

-Mening birinchi ilmiy ishlarim xuddi shu hudud bilan bog'liq bo'lgan. 1972 yili Amerikadan qaytgach, men Afg'on qirg'izlari to'g'risida antropologik tadqiqotlar olib bordim. Men Badaxshon viloyatining Xitoy bilan chegaradosh tog'li qishloqlarida ular bilan 21 oy yashab ijod qildim, dunyo etnograflari bilmagan, tassavvur etmagan xalqlar yashash tarzini tadbiq etib, boshqa xalqlar hayot tarzi bilan qiyoslab xulosalar chiqardim. Xaritaga bir nazar tashlasangiz, Afg'oniston Xitoy bilan juda ham tor tog'li hudud orqali chegaradosh.

Bu tog'li o'lka bir tomondan Tojikiston, ikkinchi tomondan Pokiston, uchinchi tomonidan Xitoy yerlariga tutashadi. Afg'onistonga qarashli mana shu tor tog'li o'lkada qirg'izlar va vahiylar yashaydilar. Har tomondan o'zlarini "buyuk" sanagan davlatlarning simli chegaralari bilan o'rab tashlanganligi sababli bu hudud xalqlari tashqi dunyo bilan uzilib qolganlar. Bu izlanishlarimning barchasi mening doktorlik disertatsiyamda foydalanildi, qirg'iz va vahiy antropologiyasiga oid "Afg'onistondagi qirg'izlar va vahiylar" (Sietl-London, 1979, 264 bet, ingliz tilida) uch qism va 8 bobdan iborat kitobim bosilib chiqarildi. Bu kitobimda qirg'iz va vahiylarning ijtimoiy-madaniy hayoti, Oey va Qorov qirg'izlari, tarix va demografik jarayonlar kabi masalalarni yoritishga harakat qildim.

Xuddi shunday 1984 yili Kaliforniya universiteti tomonidan chop etilgan "Afg'onistonda inqiloblar va qo'zg'olonlar" (Berkli, 1984, 394 bet) to'plamida Afg'onistondagi so'nggi inqiloblar tarixini yoritishga qaratilgan mening ikkita katta ilmiy ishlarim ham kiritilgan.

-O'zbekiston va bizning ajdodlarimiz to'g'risida ham ilmiy tadqiqotlar olib borganmisiz?

O'zbekiston bilan bog'liq 3-4ta yirik ilmiy asarlarim va maqolalarim chop etilgan. 1986 yili AQShning Sarakuza universiteti nashriyoti bosib chiqargan 390 betli "Davlat, din va etnik siyosatlar" to'plamiga kirgan "Afg'onistonda davlat qurilishi va ijtimoiy parchalanish" ilmiy ishim o'zining muhimligi va qamrab olgan davr jihatidan boshqa ilmiy ishlarimdan ajralib turadi. Bu ilmiy ishimda "1500-1747 yillarda feodalizmning taraqqiyoti" qismida Hirotdagi Temuriylar saltanati, Muhammad Shayboniyxon, Boburiylar davlati xususida fikr yuritiladi.

Bundan tashqari Buxoroning oxirgi Amiri Said Olimxonning Afg'onistondagi hayoti bilan bog'lik, "bosmachilik" harakati bilan bog'liq yirik maqolalarim ham bor. O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng, ilmiy izlanishlar bilan 1992 yilning boshida men Toshkentga tashrif buyurdim, ikkinchi tashrifim esa 1996 yil bo'lgan. O'shanda men qariyb 7 oy davomida O'zbekistonda islom dinining o'rni, o'zbek oilalari, urf-odatlariga «qizil imperiya» mafkurasining salbiy ta'sirlarini o'rgandim.

-Domla, juda qiziq mavzuni boshlab berdingiz, iltimos, bu tadqiqotlar to'g'risida batafsilroq to'xtalsangiz?

-Ilmiy tadqiqotlarni Toshkent shahrida, Farg'ona viloyatining bir qator shaharlarida va Qashqadaryo viloyatida o'tkazdim. 1000dan ortiq oilalarda turli suhbatlar o'tkazib, u yerdagi muhitni sekin-asta o'rgandik. Bunda albatta biz o'z maqsadimizga erishish uchun ilmiy asoslarga tayanib ish olib bordik. Qisqaroq gapiradigan bo'lsam, biz oilalarni uch toifaga bo'lib chiqdik. Bular: oddiy ishchi-xizmatchi oilalari; islom dinini unutmagan oilalar va so'nggisi islom dinidan uzoqlashgan oilalar edi. Bu xususda bir narsaga alohida to'xtalmoqchiman.

O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng mamlakatda islom diniga keng yo'l ochildi. Uning tiklanishida mamlakat oddiy fuqarolarining dinimizga bo'lgan qiziqishini ko'rib benihoya quvondim. Farg'ona viloyatidagi masjidlarda minglab musulmonlarni erkin toat-ibodat qilishlari meni hayratda qoldirdi. Shu bilan birga men o'tkazgan tadqiqotlar davomida Sovet Ittifoqi siyosati o'zining g'arazli va razil niyatlarining ancha qismini amalga oshirganliklariga ham amin bo'ldim.

Bunda albatta sovet tuzumi davrida minglab masjidlarning yo'q qilinishi, qolganlarini esa xarobazorlarga aylantirilishi, bu ham yetmaganday musulmonlarni qatag'on qilinishi, begunohlarni turmalarda qiynashi va boshqa xudbinliklar «ateistik tarbiya» deb atalmish islom diniga qarshi o'tkazilgan davlat siyosati o'zbeklarning katta qismiga o'z ta'sirini o'tkazgan ekan. Bir misolni afsuslar bilan aytmoqchiman, o'sha davrda aksariyat o'zbeklarning ko'pchiligi Qur'on o'qish tugul, oddiy kalima keltirishni ham bilishmas edi.

Ko'pchilikning ta'kidlashicha, 15000-20000 kishiga bitta-ikkita Qur'onni yuzaki biladigan domlalar to'g'ri kelgan ekan. Ularni dindan uzoq bo'lgan oddiy xalq "Pirim" deb, osmonu-ko'klarga chiqarishib maqtasharkan. Men uchun yana bir kutilmagan hol, ilgari ko'pchilik qishloq aholisi islom dinini shaharliklarga qaraganda ko'prok saqlay olganlar deb ta'kidlashardi. Lekin men o'tkazgan tadqiqotlar uning aksini ko'rsatdi, unga ko'ra islom dini ko'proq katta shaharlarda saqlanib qolgan ekan. Bunga ko'p narsalar sabab bo'lgan bo'lsa kerak.

-Sobiq ittifoq mafkurasining ateistik tarbiyasi xalqimiz ongiga qanchalik singib ketgan ekan?

-U paytlarda radio, TV, barcha ommaviy axborot vositalari, adabiyot va jurnalistika markazdan boshqarilib turilardi, ular kommunistik g'oyasini oddiy odamlar ongiga singdirishga urinishar edilar, bu sohada sezilarli natijalarga erishdilar ham. U paytlar islom diniga umuman e'tibor berilmasdi, uni faqat yomon tomondan ko'rsatishga urinishardi. Bu qanday ko'rgulikki, o'sha davrda ko'pgina islom dini bilan bog'lik noyob kitoblar, adabiyotlar va qo'l yozmalar yo'q qilindi, ayrimlari esa markazga tashib ketildi.

Markazning tsenzurasi dinimiz bilan birorta ma'lumotni o'tkazmas edi. Ming afsus, Imom Al-Buxoriy, Naqshband, Moturidiy, Ahmad Yassaviy, G'ijduvoni, Marg'iloniy va boshqa ulug' bobolarimizning katta yirik asarlarini butun dunyo qoyil qolib o'qib bahramand bo'lardi, lekin mustabid tuzum davrida o'zbek xalqi bundan mahrum edi. Men bir narsaga ahamiyat berdim, umuman oxirgi yillarda o'zbeklarning ruslardan farqi qolmay

qolganga o'xshab ketdi. «Zamonaviy» udumlar turkumi shundayin ko'payib ketdiki, o'zimizning milliy qadriyatlarimiz ikkinchi toifaga o'ta boshladi.

Oxirgi paytlarda bu ikki millatni faqat islom dini ajratib turardi, o'zbeklarni bundan ham ayirmoqchi edilar. O'zbeklar boshiga tushgan ofatdan o'z milliy madaniy qadriyatlaridan to'liq ajralishi turgan gap edi... Og'ir bo'lsada yana bir misol keltiray, ilgari o'zbek oilalarida yangi farzand dunyoga kelganda unga bag'ishlab musulmon aqiqalarini o'tkazish o'rniga, bizlarga umuman yot bo'lgan «farzandni yuvishlar»- aroqxo'rliklar avj olayotganligini nima bilan izohlasa bo'ladi? Bunday holatlar bizning dinimizga, qolaversa, urf-odatlarimizga yot narsa emasmi?

Maktab va oliygohlarda islom dini va uning tarixi umuman o'qitilmas edi, afsuslar bilan shuni ta'kidlamoqchimanki, o'tgan asrning 40-80 yillar bolalari umuman o'z ajdodlari tarixini bilmay o'sishdi... Sobiq mafkura o'zbeklar ongiga shunday kirib ketgan ekanki, hattoki mustaqillikka erishgan bo'lsalarda o'sha tuzum to'g'risida hayiqib gapirishar, eslar edilar. Albatta bularning hammasi xalq ongiga o'z ta'sirini o'tkazgan edi. Afsus, vatandoshlarimiz orasida bu yolg'onga uchganlar ham bo'ldi. Shukurlar bo'lsinkim, o'tgan asr 80-yillarining o'rtalarida boshlangan yangi kurash o'zbeklar va islom diniga qarshi so'nggi yurish edi.

- Hurmatli professor, endi o'zbek oilalari to'g'risida, umuman, ularning mustahkam bo'lishida islom dinining qandaydir ta'siri bo'lganmi?

-Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, aynan islom diniga bepisandlik bilan qaragan oilalarda noxushliklar, ajralishlar ko'proq bo'lib, yetim bolalalar shuning hisobiga oshib boravergan. Bu albatta kelajak oilalarning mustahkam bo'lishiga salbiy ta'sir qilgan. Bir misol, dindan uzoqlashgan «zamonaviy» oilalarda ajralishlar yoki oila buzilishlari dinga oz bo'lsada e'tiqod bilan qaragan oilalarga nisbatan ko'proq bo'lganligi ko'zga tashlandi.

Otasiz yetim o'sgan o'g'il-qizlarning ko'pchiligi tarbiya masalasida katta muammolarga duch kelib, yomon yo'llarga kirib ketishgan. Sovet mafkurasi esa- «mayli yomon yo'lga kirsan, faqat islom dinidan yiroqda yursin»- qabilida ish yuritishgan. Bunday siyosatning naqadar zararli ni magadir ko'pchilikning esiga kelmas edi.

Maxsus yetimxonalarda (bolalar uyi) tarbiya olganlarning gaplariga qaraganda u yerda ularga hech kim din to'g'risida biror gap aytmaganlar, ular kichikligidan dinsizlikka muhtal bo'lganlar. Bizning kuzatuvimizga ko'ra, din bo'yicha hech qanday ma'lumotga ega bo'lmaganlar keyinchalik turli qiyinchiliklarga duch kelib jamiyat uchun foydasiz fuqarolarga aylanib borganlar. Kundalik turmushda qo'li foydali ishda bo'lib, dilida musulmonlikni unutmagan oilalarda yuqoridagi holatlarning mutlaqo teskarisini ko'rdik. Yana bir toifadagi oilalarni uchratdik, bular hayotdagi ma'lum qiyinchiliklarga bardosh berolmay sabr-toqat qilmasdan hamma aybni dinga ag'darib o'z alamin olmoqchi bo'lishgan, lekin ular kamchilikni tashkil etishadi... .

- Domla, meni ma'zur tutasiz, sobiq tuzumda xalqimizga nisbatan qanchalik zug'um o'tkazilmasin, lekin, qalbida va dilida islom dinini saqlay olganlar ham bo'lgan-ku?

-Islom dini o'zbeklar qalbidan muhim o'rin egallagani aniq. Lekin bunga qanchalik qon to'kilishlar, qatag'onlar, Stalin turmaxonalaridagi tutqunlik evaziga erishilganligini ham unutmaylik. To'g'ri sobiq mafkura O'zbekistonda islom dinini butunlay yo'q qila olmadi, lekin islom dini juda kamchilik tomondan, xaqiqiy musulmon, Xudoga ishongan oilalar hisobiga saqlangan, xolos. Bundan tashqari, Ollah ularning yaxshi amaliyotlarini qo'llab-quvvatlab o'z panohida asragan.

- O'zbek diyorida azaldan islom dini taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan shayx va ulamolar yashab ijod qilishgan, menimcha ularning ruhi poklari ham bu zaminda islomning yo'q bo'lishiga imkon bermagan deb o'ylayman...

-Darhaqiqat, biz o'z ota-bobolarimiz bilan qanchalik faxrlansak arziydi. O'tgan asrdagi xatoliklardan saboq chiqarib, ularning qilgan ishlari va ijodidan bahramand bo'lmog'imiz zarur. Ularning hayotlarini va bizga qoldirgan tarixiy meroslarni mukammal o'rganib kundalik hayotimizda foydalanishimiz zarur. Ko'pchilik yoshlarimiz bilmasalar kerak, buyuk bobokalonimiz Mirzo Ulug'bek ham dunyo miqyosida katta kashfiyotlar ochgan inson bo'la turib islom dini bilimdoni va o'z davrining qorisi ham bo'lib Kur'oni Karimning barcha suralarini yoddan bilgan.

Men Shayx Mir Alisher Navoiy, Al-Farg'oniy, Beruniy va boshqalar to'g'risida ham ko'plab misollar keltirishim mumkin. Ularning ibratli amallarini bugungi hayotimizda qo'llashga harakat kilishimiz kerak. Shu xususdagi va boshqa xulosalarni albatta jamlab bir katta kitob qilib chop etish niyatim bor, nasib etsa yaqin vaqtlarda uni amalga oshirishga harakat qilaman.

-O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng islom dinini tiklash borasida qo'yilgan qadamlar orasida Siz qay birini alohida ta'kidlagan bo'lardingiz?

-1992 yili O'zbekistonga birinchi marta borganimda, mustaqillikning ilk yillari davrida qilingan eng katta ish - mo'tabar Kur'oni Karimning o'zbek tiliga o'girilishi, diniy mavzudagi jurnallar va kitoblarning chop etila boshlashi, eski masjidlarning musulmonlarga qaytarilishi, minglab odamlarning Haj va Umra safarlarini amalga oshirishlariga keng yo'l ochilishi, musulmon hayitlarining tiklanishidir. Lekin, shu bilan birga bu masalada hali ancha qilinadigan ishlar bor, deb o'ylayman. Ulardan asosiylari bu odamlarning ongida saqlanib qolgan eski sovet mafkurasini chiqarib tashlash va ular ongli ravishda dinga o'z munosabatlarini bildirishlari, pokiza bo'lishlari, qo'llari doimo ishda bo'lib, dillaridan musulmon odatlariga rioya kilishlari uchun sharoit yaratish kerak deb o'ylayman.

O'shandagina musulmonlar turli keraksiz «guruhlar» orqasidan ergashmay, hamma narsaga aql-idrok bilan qarab ish tutadilar. Menimcha, bugungi kunda kechayotgan diniy munosabatlar bu alohida katta mavzu, nasib qilsa bu mavzuni keyinchalik bafurja gaplashamiz.

-Janob Shaxroniy, endi suhbatimizni O'zbekistonning O'rta Osiyo mintaqasida tutgan o'rni va salohiyati to'g'risida olib borsak.

O'zbekiston O'rta Osiyoning qalbi va markazidir. Qadimda bu zaminda dunyo tsivilizatsiyasiga katta hissa qo'shgan buyuk insonlar yetishib chiqqan. Buni ko'pchilik

G'arbdagilar ham tan olishmoqda. O'tgan asrda Sharqning zamonaviy birinchi Universiteti ham aynan O'zbekiston hududida tashkil etilganligi ham bejiz emas, bundan tashqari O'rta Osiyo mintaqasi tasarrufidagi ko'pchilik ilmiy-tekshirish institutlari ham Toshkent va boshqa shaharlarda tashkil etilgan. Bugungi kunda ham O'zbekiston katta salohiyatga ega mustaqil respublika hisoblanadi.

Bu ayniqsa, AQShning xalqaro terrorizmga qarshi kurash olib borayotgan davrida yaqqol namoyon bo'ldi, terrorizm nima ekanligini o'z ko'zi bilan ko'rgan yurtimiz birinchilar qatorida xalqaro terrorizmga qarshi kurashga otlandi. Hozirgi kunda O'zbekiston xalqaro hamjamiyat bilan hamkorlikda bu ofatdan qutulish yo'llarini birgalikda izlamoqda. Bu masalada ayniqsa AQSh bilan hamkorlikning yangi cho'qqillarga ko'tarilishini alohida ta'kidlagan bo'lardim.

-Yaqinda amerikalik mashhur siyosatshunos olimi Marta Bril Olkottning bir maqolasiga ko'zim tushdi. Maqolada jumladan, -«O'zbekiston O'rta Osiyoning markazida joylashgan. Uning iqtisodiyoti qanchalik tez tiklansa, mintaqaviy bozor munosabatlari shunchalik tez rivojlanadi va bundan butun O'rta Osiyo mintaqasi manfaatdor bo'ladi», - deb ta'kidlangan edi. Bu masala xususida sizning fikringiz qanday?

-Bu gapda albatta jon bor, O'zbekiston o'zining ichki muammolarini tezroq hal etishi kerak. Bunda albatta AQShning ham o'рни beqiyosdir. Bugungi kunda Amerikadan o'rgansa arziydigan tomonlar ham ko'p. Masalan, demokratiya printsiplari, davlatchilik qurilishi, saylov tizimi, siyosiy partiyalarning jamiyatdagi o'рни, Parlamentarizm masalalari, so'z erkinligi va ommaviy axborot vositalari bilan munosabatlar va hokazo.

O'ylaymanki, bugungi kunda O'zbekiston unga ajratilayotgan moliyaviy yordamlar va mablag'lardan unumli foydalanib, xalq farovonligini oshirish yo'lida tinmay izlanishlar olib borishi kerak. Bundan tashqari mamlakatda fuqarolik jamiyatini qurish, demokratiya printsiplari, so'z erkinligi, inson huquqlari, qonun ustuvorligi masalalarida mavjud ayrim kamchiliklarni bartaraf etib dunyodagi rivojlangan mamlakatlar orasidan tezroq o'rin egallashi kerak, buning uchun O'zbekistonda yetarli imkoniyatlar bor. Mening umidim va armonim ham shu. Biz 130 yil orqaga chekindik, yetar endi, bundan buyon ildam qadamlar bilan faqat olg'a intilishimiz kerak.

*Indiana (AQSh), 2002 y
«Hurriyat» gazetasi.*

AMERIKALIKLARNI LOL QOLDIRGAN XORAZMLIK YIGIT

Yaqinda Amerika safarida bo'lganimda, bir qator vatandoshlarimizlar bilan uchrashdim. Ana shunday uchrashuvlardan birida, asli xorazmlik, ko'zlari chaqrab turgan yoshgina bir o'zbek yigiti e'tiborimni o'ziga tortdi, uning ismi-sharifi Odilbek Ozodbek o'g'li Madaminov ekan. Quyida bu suhbat to'g'risidagi ko'chirmani o'quvchilarga havola qilaman:

-Odilbek, o'zingiz to'g'ringizda gapirib bersangiz:

-Men 1977 yil Urganch shahrida tavallud topganman, ota-onam oddiy odamlar. Urganchdagi № 75 sonli maktabni bitirib, Toshkent Davlat iqtisodiyot Universitetiga (TDIU) o'qishga kirdim, keyinchalik O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tashabbusi bilan ta'sis etilgan "Umid " jamg'armasi stipendiyasining sohibi bo'ldim, hozir Vashingtondagi Jorj Vashington Universitetining talabasiman.

-Ilgari Amerikaga borib o'qishni orzu qilganmisiz?

-Ochig'i maktabda o'qib yurgan kezlrimda, Amerika men uchun xuddi boshqa planetaday tuyular edi, uni faqat televizor orqali ko'rib, havas qilish mumkin deb o'ylandim. Lekin, mustaqilligimiz sharofati bilan bizlarga keng yo'l ochildi. Esimda bor, 90- yillar o'rtalarida O'zbekiston televideniesida bir qancha yoshlarimizning AQSh borib o'qishlarini ko'rsatishdi, o'shanda menda birinchi bor xorijda o'qish ishtiyoqi tug'ilgandi. O'sha kundan boshlab mazkur orzuimga erishishni o'zimga maqsad qilib quydim. Men avval ingliz tilini yaxshilab o'rganib, so'ngra AQSh ga o'qishga boraman deganimda ko'pgina o'rtoqlarim kulishib, bu ishning mushkulligini aytishdi. Maktabdayoq ingliz tilini o'rganishga qattiq kirishdim, ota-onam ham bu borada hamma sharoitlarni yaratib berishdi.

- Maktabda olgan bilimingiz yetarli bo'lganmi? Studentlik davringiz nimadan boshlandi?

-TDIUga qabul qilinganimdan so'ng, ingliz tili bilan shug'ullanishni davom ettirdim, chunki guruhimizdagi aksariyat bolalar tilni juda yaxshi bilishardi. O'qituvchimiz Elizabet xonim, u asli AQShning Oregon shtatidan, birinchi kundanoq tilni u qadar yaxshi bilmaydiganlarni boshqa guruhga o'tishni taklif qilganda, endi darslar faqat ingliz tilida o'tiladigan bo'libdi, deb yanada oirishqoqlik bilan o'qishimni davom ettirdim. Natijasi yomon bo'lmadi, yil oxirida o'tkazilgan test sinovlari bo'yicha men intensiv kurslarni yaxshi ko'rsatkichlar bilan tamomlab, ja'mi 550 balldan 530 ball yig'dim. Bu men uchun AQSh ning AKSYeLS dasturi bo'yicha chet elda o'qishimga juda katta imkoniyat yaratdi.

- Bilishimcha, siz AKSELS dasturi testlaridan ham muvaffaqiyatli o'tkan ekansiz?

-To'g'ri, AKSYeLS dasturi bo'yicha ularning kutubxonasidan to'la-to'kis foydalanib, amerikalik o'qituvchilarimizdan ham ancha saboq oldim. Amerikalik o'qituvchilarimiz ham mening tirishib o'qishimga qarab, bu ketishda sen albatta AQShda bimalol o'qishing mumkin deyishgani menga yangi kuch quvvat baxsh etdi. Shundan so'ng bo'lajak test sinovlariga yaxshilab tayorgarlik ko'rdim. OYFL (test) dan 543 ball yig'dim, bu esa endi AQShning Jorjiya shtatidagi Kenneso Universitetida o'qishim uchun imkon yaratildi degani edi, uning ustiga AQSh dan ham shu Universitet talabaligiga qabul qilinganim to'g'risida xush xabar oldim, bu xabarni eshitgan oilamiz a'zolari va qarindoshlarimizning naqadar xursand bo'lganini bir tasavvur qilib ko'ring. Lekin oldinda meni boshqa sinovlar kutmoqda edi. Universitetda o'qishim uchun moliya masalasini hal etishim kerak bo'ldi. Oilamizda shuncha mablag' yo'q ydi. Dadam ikkalamiz viloyat hokimligiga bordik, lekin afsus u yerdagilar mablag' yo'qligi sababli bizga yordam berisholmadi. Shunday bo'lsa ham, menda umid chiroqlari so'nmadi, o'qishimni davom ettiraverdim. Bir kun hammamiz televizor ko'rib o'tirganimizda

Prezidentimiz tomonidan "Umid" iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvatlash jamg'armasining ta'sis etilishi to'g'risidagi Farmonini eshitib benihoya xursand bo'ldik.... Uch-to'rt oydan so'ng "Umid" grantining sohibi bo'ldim.

-Niyatlaringizga erishgach, AQSh hayotiga, atrof muhitga ko'nikish jarayoni qanday kechdi?

-AQShga yetib borgach mening hayotimda katta o'zgarishlar ro'y berdi, men uchun hayotning qandaydir yangi qirralari ochildi. Buning ustiga musofirchilik, ota-onadan uzoqda... Amerikaliklarning yashash tarziga ko'nikkach, ishlarimni jadallashtirishga kirishdim. Chuqur bilimlar olishdan tashqari, bu yerda yangi o'rtoqlar orttirdim, Amerika tarixini, madaniyatini, urf-odatlarini o'rgana boshladim. Amerikaliklar juda samimiy, muloyim odamlar ekan. Biror narsani so'rasangiz erinmasdan tushuntirishga harakat qilishadi, bizlarga o'xshab ko'chada begona odamga ham salom berib ketaveradi. Bu yerda hamma narsa insonlar mehnatini, vaqtini tejashga qaratilgan ekan, bank sistemasi mukammallashtirilgan, pochta-telegraf, kommunal xo'jalik, kredit va boshqa bank tizimlari ishi juda mukammal va puxta o'ylangan. Misol uchun men stipendiyamni chekda olaman, mablag'larni bankdagi hisob raqamimga o'tkazib hamma chiqimlarimni faqat kredit kartochkasi orqali olib boraman. Men hozir AQSh monitor siyosati va pul aylanmasini masalalarini o'rganyapman va O'zbekistondagi shu yo'nalishda qilinadigan ishlarni yanada mukammallashtirish bo'yicha ayrim takliflarim ham bor.

-Toshkentda olgan bilimlaringiz u yerda as qotdimi, shu kichik vaqt oralig'ida nimalarga erishdingiz?

-Men avval Alabama shtatidagi Auburn Universitetida tahsil oldim, mendan tashqari u yerda yana to'rt nafar o'zbekistonliklar bor edi. O'qishga bo'lgan ishtiyoq, Vatanim oldidagi mas'uliyat, meni har kuni o'z ustimdan ko'prok ishlashga da'vat etdi, ko'pchilik seminarlarda ma'ruza qildim, izlanishlar olib bordim, imtihonlarga jiddiy tayyorlanardim, natijada Universitet a'lochilar safidan joy oldim va "PHI ETA SIGMA" AQSh Akademik Jamiyat sovrinini qo'lga kiritdim, shundan so'ng meni AQShdagi eng obro'li Universitetlardan biri bo'lmish, Vashington shahridagi dunyoga mashhur Jorj Vashington Universitetiga o'tkazishdi. Bu O'zbekistondan borgan talabalar uchun berilgan juda katta baho deb bilaman. Shu munosabati bilan Toshkentdan "Umid" jamg'armasi boshqaruv rahbariyatidan kelgan tabrik telegrammasi meni juda ruhlantirib yubordi. Haqiqatdan bizning o'quv jarayonimiz ularnikidan juda katta farq qiladi, lekin har birining o'ziga yarasha afzalliklari bor. Amerikada talabalarga amaliy ish uchun juda ko'p vaqt ajratiladi, o'qituvchilar talabalar orqasidan yurishmaydi. Hamma o'zining ish rejasi asosida faoliyat yurgizadi. Universitetimizda juda ko'p ko'zga ko'ringan yirik fan namoyondalari, olimlar va o'qituvchilar dars berishadi. Ularning ko'pchiligi mashhur Garvard, Kolumbiya, Kornell, Yel Universtitetlarini bitirishgan. O'quv guruhlarida mutaxassisliklarga qarab 3 dan 15 tagacha talabalar tahsil olishadi.

-Universitetingizning hayotidan gapirib bersangiz?

-Universitetimiz Vashington shahrining markazida, AQSh Prezidentining "Oq uy" qarorgoxidan ikki kvartal masofada joylashganligi, bu mamlakatda ro'y berayotgan barcha yangiliklardan xabardor bo'lishimizga yordam beradi. Shundoq yonimizda Jahon Banki, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi va AQSh Davlat Departamenti joylashgan. Shuning

uchun bo'lsa kerak Universitetimizda doimo turli mavzulardagi qiziqarli uchrashuvlar bo'lib turadi. Masalan, o'tgan kuzda AQSh Vitse-Prezidenti Albert Gor ma'ruza qildi, bundan tashqari budda dinini targ'ibotchisi Dalay Lama, Amerikaning birinchi Shou Meni -Djeri Springer va boshqalarning ham ma'ruzalarini tinglashga muvaffaq bo'lganman. Bu talabalarning umumiy taffakurini boyitishga juda katta yordam beradi deb o'ylayman. Universitet juda mukammal kompyuter tarmog'iga, markaziy kutubxona va global internet tizimiga ulangan. Talabalar turli sport va badiiy to'garaklarga qatnashishlari uchun hamma imkoniyatlar yaratilgan.

- Odilbek, "Fidokor" gazetasi o'quvchilariga, vatandoshlaringizga qanday tilaklaringiz bor?

-Avvalambor hurmatli Prezidentimiz I.A.Karimovga biz yoshlarga ko'rsatayotgan otalarcha g'amxo'rliklari uchun chin yurakdan o'zimning minnatdorchiligimni bildirmoqchiman. Yuqorida aytib o'tdim, agar "Umid" jamg'armasi bo'lmaganda men va menga o'xshagan minglab yoshlarimiz chet elda o'qishni xayollariga ham keltira olmasdilar. Xorazmdagi ota-onamga, "UMID" jamg'armasi rahbariyatiga menga ko'rsatgan ishonchlari, yaratib berilgan imkoniyatlar uchun samimiy minnatdorchiligimni bildiraman. Men ham o'z navbatida qo'limdan kelgan barcha imkoniyatlarimdan samarali foydalanib, Vatanimga foydasi tegadigan fidoyi, yetuk mutaxassis bo'lib yetishishga, xalqimga halol xizmat kilishga harakat qilaman.

Bundan tashqari AQSh dagi O'zbekiston elchixonasi, elchi S.Safaevning biz "Umid"chilarga ko'rsatgan yordamlarini alohida ta'kidlab o'tmoqchi edim. Bizga elchixonamizda ko'rsatilgan e'tibor, g'amxo'rlik tufayli begona yurtda musofirlik q-iyinchiliklarini yengishimiz osonroq bo'ldi. "Fidokor" gazetasi o'quvchilariga, yosh do'stlaringa esa, bilim dargohlarida qunt bilan o'qishni, madaniyatimizni tariximizni chuqur bilishni va chet tillarni mukammal o'rganib, kelajakda Vatanimiz uchun fidoyi inson bo'lishlarini tilayman.

*Vashington, 2000 yil.
«Fidokor» gazetasi.*

AMERIKADA O'ZBEK SHOIRIGA EHTIROM KO'RSATILDI

Xalqimiz ardoqlagan shoir, dramaturg, akademik G'afur G'ulomning 100 yillik yubileyiga bag'ishlangan tantanalar o'tgan haftada olis Amerikada ham keng nishonlandi. Shu kuni Nyu-York shahrida Amerika Buxoro yahudiylari Kongressi tashabbusi bilan katta yubiley tadbirlari bo'lib o'tdi. Mazkur tadbirda hurmatli adibning qizi, yozuvchi, adabiyotshunos olim Olmosxon Ahmedova, o'g'li, professor Xondamir G'ulomov, shoirning nevaralari qatnashishdi. Tadbirni tashkil etish bilan bog'liq ishlarga Amerika Buxoro yahudiylari Kongressi raisining o'rinbosari Raxmen Nektalov rahbarlik qildi. Shu sana munosabati bilan Amerikada chop etiladigan «The bukharian times», «Menora» va boshqa gazetalarda G'afur G'ulom tavalludining 100 yillik yubileyiga bag'ishlangan o'nlab maqolalar, shoirning ko'pchilikka tanish bo'lgan «Sen yetim emassan», «Men yahudiyman», «Bog'», «Aql va Qalam» va boshqa bir qator asarlari chop etildi.

Yubiley tantanalari oldidan mazkur sanaga bag'ishlangan matbuot-konferentsiyasi tashkil qilindi. Unda O'zbekistondan tashrif buyurgan mehmonlardan tashqari, O'zbekistonning Birlashgan Millatlar Tashkilotidagi vakili Alisher Vohidov, yurtimizning Nyu-Yorkdagi Bosh konsulligi vakillari va mazkur tadbir tashkilotchilari ham ishtirok etib, shoir muhlislari savollariga javob qaytarishdi. Mazkur tadbirda ishtirok etganlar G'afur G'ulomning faoliyati, bugungi kunda O'zbekistonda chop etilgan asarlari, O'zbekistonda shoirning yubiley tantanalari qanday nishonlanganligi, mehmondo'st o'zbek xalqining o'z mustaqilligini mustahkamlashdagi yutuqlari haqida batafsil so'z yuritildi.

Ayniqsa, shoirning qizi, taniqli adabiyotshunos Olmosxon Ahmedovaning tantana ishtirokchilari iltimoslariga binoan o'zbek tilidagi chiqishi ko'pchilikda juda katta qiziqish uyg'otdi. Opa O'zbekistondan, ularning kindik qoni to'kilgan Ona zamindan, ko'pchiligining ota-onalari xoklari qo'yilgan go'zal makondan, O'zbekistonning qoq markazida joylashgan G'afur G'ulom xonadonidan tadbir qatnashchilariga katta salom olib kelganini aytganda, zalda o'tirganlarning ko'zlari yoshlanib ketdi. Olmosxon Ahmedova va Xondamir G'ulomov yig'ilganlarga O'zbekistondagi yangilanish jarayonlari, islohotlar, milliy adabiyotimizning rivojlanishi va o'zbek xalqining milliy, ma'naviy, madaniy va tarixiy qadriyatlarining tiklanishi borasida amalga oshirilayotgan ibratli ishlar xususida batafsil gapirib berdilar.

Savol javoblardan so'ng yubiley tadbirlarining asosiy qismi boshlanib ketdi. Mazkur tadbirga Toshkentdan maxsus keltirilgan G'afur G'ulomning asarlari ko'rgazmasi o'zgacha ruh bag'ishladi. Zalda o'rnatilgan katta monitor orqali O'zbekistonda G'afur G'ulomning 100 yillik tantanalarning nishonlanishi, shoir yangi haykalining ochilish ma'rosimida O'zbekiston Prezidenti Islom Karimovning nutqi o'rin olgan maxsus film namoyish etildi.

Filmda shuningdek, O'zbekistondagi shahar, tuman va tashkilotlarda o'tkazilgan tadbirlar va G'afur G'ulomning o'zi o'qigan «Sen yetim emassan» va «Men yahudiyman» she'rlari ham joy olgan edi. Shundan so'ng, G'afur G'ulomni tanigan va bilgan, uning suhbatidan bahramand bo'lgan amerikaliklar she'r, qo'shiqlar aytishdi, shoirni xotirlashdi. Uning ichak uzdi hazil-mutoyibalariyu, jiddiy vatanparvarlik ruhida yozilgan asarlaridan ham parchalar o'qildi, eslandi.

Kechada Buxoro yaxudiylari G'afur G'ulom timsolida butun o'zbek xalqiga o'z minatdorchiligini yana bir karra namoyish qilishdi. Ular chiqishlarida, G'afur G'ulomning «Men yahudiyman» nomli she'ri 1941 yil fashist gazandalari butun dunyoni o'ziga bo'ysindirish vasvasasida sobiq ittifoq hududining yarmini egallab, Moskva ostonalarida turgan, yahudiylarni xalq sifatida yo'q qilish siyosati olib borilayotgan bir paytda o'sha davrning uchun kutilmagan voqeaga aylanganni ta'kidlashdi. O'sha vaqtda bu she'rning chiqishi yaxudiylarni xalq sifatida tan olinishi edi degan fikr ham bildirildi.

Quyida, G'afur G'ulom tavalludining 100 yilligi munosabati bilan Nyu-Yorkda o'tkazilgan tantanalarda ishtirok etib, so'zga chiqqan sizga tanish bo'lgan ayrim qatnashchilarning fikrlari bilan tanishasiz:

Ilyos MALLAYEV

Birinchi bor G'afur G'ulom nomini men birinchi sinfda eshitganman: hamma uning «Men yahudiyman» poemasini yodlashga harakat qilardi. Mashhur adib ilk uchrashuvimiz esa 1951 yili kitobxonlar uchrashuvi bo'lib o'tgan. 1963 yildan boshlab men rafiqam Muhabbat Shamaeva ikkovimiz G'afur G'ulom nomi bilan bog'liq aksariyat tadbirlarda ishtirok etganimizdan mag'rurlanaman. Biz u kishining mo'tabar uylarida tez-tez bo'lib turardik. Domla, adabiyotchi bo'lishiga qaramasdan, musiqaning ham bilimdoni edi va har bir chiqishimizni e'tibor bilan kuzatardi.

Yana, oilam bilan shu hurmatli insonning Toshkentda va Moskvada 60 yillik yubiley to'ylarida qatnashib xizmat qilganimizni ham hanuzgacha iftixor bilan eslab turamiz. O'shanda biz: -«Domla, sizning 100 yillik to'yingizni bundanda zo'r o'tkazamiz», - deb niyat qilgan edik. Shukurlar bo'lsinki, mana niyatimizga yetib turibmiz. U kishi men uchun ham ustoz, ham otaday qadri inson edilar, mening oila qurishimda va Muhabbatxonga uylanishimda shu insonning roli katta bo'lgan, bizning to'yimizga u kishi bosh-qosh bo'lganlar. Lekin afsus, to'yimiz o'tgach, bir necha oydan so'ng u kishini yo'qotdik..., joylari jannatda bo'lsin, oxirati obod bo'lsin.

Muhabbat SHAMAYEVA

Shu kunlarda tabarruk inson, ko'pchiligimizning ustozimiz G'afur G'ulomning 100 yillik to'ylarida qatnashish nasib qilganidan boshim osmonga yetdi. Mening mehnatim xalq nazariga tushishida shu insonning roli juda katta bo'lgan. G'afur G'ulom, insonlarda kam uchraydigan nafis didga ega, musiqa, poeziya, dramaturgiya, she'riyat, adabiyot va madaniyatni chuqur tushunadigan barkamol inson edilar. Domlanning Afg'on qiziga bag'ishlab «Mohigul» she'rlariga bitilgan ashula ko'pchilikka manzur bo'lib o'z davrida o'zbek yoshlarining eng mashhur ashulalaridan biriga aylanganini Ilyos akamlar bilan tez-tez eslashamiz. G'afur G'ulom bilan bog'liq yana bir qiziq voqea yodimga tushdi. 1963 yili Armanistonda O'zbekiston Dekadasi o'tkazilgan edi. Tadbir so'ngida, Dvin shahrida, yam-yashil maysazorda katta dasturxon yozilgan edi. Mehmondorchilik avjiga chiqqanda, qaerdandir, foytun-aravada o'tirib biz tomon Alisher Navoiy kiyimida sharqona grimlangan taniqli artist A.Papazyan kela boshladi...

Shunda G'afur aka o'rinlaridan turib, qo'lini ko'ksiga qo'yib, ekspromt bilan «buyuk allomaga» so'z otdilar, «O, o'zbek poeziyasining otasi! Sizni mana shu mehmondo'st Armaniston yerida uchratishni juda orzu qilgan edim!». Unga javoban Papazyan-Navoiy: «Men ham 500 yildan so'ng bu dunyoga G'afur G'ulom degan shoir kelib mening ishlarimni davom ettirishini bilar edim», -deb javob qaytardi. Shundan so'ng foytun orqasidan ergashib yurgan arman musiqachilari o'zbekcha sho'x kuylarni, andijon polkasini ijro etishib hammani o'yinga chorlashgan edi. Aytmoqchimanki, G'afur G'ulom juda zukko va hamma bilan tez til topisha oladigan xushchaqchaq inson edilar.

Abram ILYAYEV

Men G'afur aka bilan birinchi bor Qo'qonda uchrashganman. U paytlar hali yosh edim, mehnat faoliyatimni endi boshlayotgan edim. U kishi bilan bir necha bor suhbatdosh bo'lganman. G'afur G'ulom akademik va katta bilimdon kishi bo'lishiga qaramasdan doimo yangilikka qiziqardilar, bilimga chanqoq edilar. U kishi Naymanchi qishlog'ida Qo'qon xoni Xudoyorxonning 102 yoshga kirgan ayoli borligini bilar ekan, meni shu onaxonning oldiga olib borasizlar deb qo'yamadilar. Aynan ana shu uchrashuv paytida

men o'zim uchun yangi G'afur G'ulomni kashf etdim. Uning insonparvarligi, boshqa millat vakillariga o'z qarindoshiday munosabatini guvohi bo'ldim. Men birinchi bor shoirning «Men yahudiyman» she'rini o'zlaridan eshitganimda meni titroq bosdi, juda hayajonlandim, ko'zimdan yosh qalqidi, o'tirganlarning ko'pchiligi va xattoki shoirning o'zi ham mening holatimda ekanligini payqadim...

Keyinchalik, Ikkinchi Jaxon urushi qatnashchisi kapitan Naum Brodetskiy menga olovli urush front liniyalarida G'afur G'ulomning asarlari va ayniqsa qator she'rlarini oddiy soldatlardan tortib to generallargacha talashib, qog'ozi yirtilib ketgunga qadar sevib o'qishlarini gapirib bergan edilar. Ayniqsa uning «Men yahudiyman» she'rini nafaqat yahudiy millati vakillari balki, barcha millat vakillari sevib o'qishdi, bu she'r ularda vatanparvarlik tuyg'usini kuchaytirishga va fashizmga qarshi kurashishga shay bo'lishiga turtki bo'lgan edi. Menimcha bunday she'rni faqat zabardast, yuragida cho'g'i bor, qahramon, o'z xalqini sevuvchi, insonparvar va xaqiqiy do'st bo'la oldigan inson yarata oladi, bu insonning nomi esa -G'afur G'ulom.

Svetlana ISXOQOVA

Menga ko'p yillar davomida buyuk inson G'afur G'ulomni tez-tez ko'rib turish, u kishining gap so'zlarini eshitish nasib qilganidan juda faxrlanaman. Gap shundaki biz akademik Voxid Zoxidov bilan qo'shni edik, G'afur aka u kishining yaqin do'stlaridan biri edi. Yoz kunlarining birida men G'afur G'ulom tomonidan «Sen yetim emassan» she'ri o'qilayotganligining guvohi bo'lgan edim. Biz o'sha paytlar yosh bola edik, shunda Voxid aka bizlarni oldilariga chaqirib, «Mana shu lahzalarni bir umrga eslab qolinglar: bu she'rni sizlarga buyuk shoir G'afur G'ulom o'qigan!» deb ta'kidlagandilar. Darhaqiqat ko'p yillar o'tib ketishiga qaramasdan men bu voqeani tez-tez eslab turaman. O'sha paytda endigina 10 yoshga to'lgan qizaloq, bunday buyuk zot oldida turib ularning she'rlaridan bahramand bo'lishni xali unchalik anglamagan edim. Undan tashqari mening -xalqim to'g'risida shunday dil so'zlarini izhor qilib tarixiy she'r yozgan inson oldida turganimni ham sezmagani ekanman.

Maktabda o'qib yurgan kezlrimda, butun dunyoni larzaga keltirgan «Men yahudiyman!» she'rini mualifi Zoxid akaning o'sha biz bilgan o'rtog'i bo'lganligini keyinchalik anglab yetdim. Dadamlar, Yun Isroilovich Ishoqovning bir gaplari hamon esimda, Usmon Yusupov, G'afur G'ulom, Tamaraxonum, Xalima Nosirova birgalikda katta Farg'ona kanali qurilishida faol ishirok qilib, el qatori bitta vagonchada turishgan ekan. Ertalab ketmon ko'tarib xalq bilan birga ishlab, kechqurun ularga she'rlar, qiziq hikoyalar va ashula, o'yin-kulgular tashkil qilib, ularning ruhlarini ko'tarishar ekan. Ulardagi kamtarlik, samimiylik insonga bo'lgan muhabbati uchun xalq ularni juda e'zozlagan. Mening aytganlarim bu G'afur G'ulomning xarakterli ko'rinishidan bir qismigina xolos. Men G'afur akaning o'g'illari va qizlarini taniyman, u kishining qarindoshlari va jiyanlari bilan ham ko'p suhbatda bo'lganman. Bir so'z bilan aytganda men G'afur G'ulomning siymosini ularning yuzlarida, u kishining bilimdonligini, odamiyligi va kamtarinligini ular bilan bo'lgan suhbatda ko'rib xudi o'sha men bilgan buyuk G'afur G'ulomni ko'rganday bo'ldim.

Albert YAKUBOV

Bizning xovlimiz Arpapoya ko'chasining boshida bo'lib hurmatli yozuvchimiz G'afur G'ulom yashagan uyga juda yaqin edi. Dadam, Xanan Yakubov shoir edilar, ular G'afur aka bilan juda qalin do'st bo'lib tez-tez uchrashib turar edilar. Bizning uyimiz doimo mehmonlar bilan gavjum edi, esimda bizlarnikiga kompozitor Sulaymon Yudakov, Manas Meliev, xoreograf Isoxor Oqilov, shoir Yaxiel Oqilov, huquqshunos Rodsheld Yakubov va boshqalar tez-tez kelib turishardi, lekin dadamlar G'afur akani juda boshqacha, o'z jigariday yaxshi ko'rib kutib olardilar.

Bizlar ham G'afur akanikiga borib turardik, u kishi juda pazanda bo'lib palov, dimlamani qoyillatib pishirar edilar. Ish yoki ijod ustida baxslashuvlar ko'proq tojik tilida bo'lardi, G'afur aka tojik tilini juda yaxshi bilardilar. G'afur G'ulomning urush paytlarida yozgan «Men-yahudiyman!» she'rini original o'zbek tilida birinchilar qatori o'qiganimdan juda mag'rurman! Men adibni bu poema orqali birinchi bor, bizning kelib chiqishimiz, tariximiz, madaniyatimizni kuylab, bizlarni xalq sifatida juda yuqori pog'onalarga ko'targan inson deb bilaman. G'afur G'ulom, mazkur tarixiy olamshumul ahamiyatga ega bu she'rini yozmagan taqdirda ham, u biz uchun insonparvar, baynalmilal xarakterli, mehr-muhabbatli va odamiy Buyuk inson bo'lib qolaverardi.

*Nyu-York, 2003 yil, 30 may
"The Bukharian Times"*

MUSTAQILLIK SHAROFATI: BIR ASRGA TA'TIGULIK HAYOT

Maqolamiz qahramoni bu yil 80-yilligini qarshilagan nuroniy otaxon Komilov Abdurahmon Bo'riboy o'g'li to'g'risida ketadi. Abdurahmon ota eski Toshkentning Sag'bon mahallasi, «Olcha» ko'chasida saxovatli bir inson oilasida tavvalud topadi. Otalari Bo'riboy ota el-yurtga ma'lum ishbilarmon, tadbirkor insonlardan bo'lgan. U kishi Rossiya, Xitoy, Eron davlatlari ishbilarmonlari bilan savdo-sotiq ishlarini amalga oshirar edi. Onalari Malika ona o'qimishli ziyoli inson bo'lib, o'sha zamonda Rossiya gimnaziyalarida tahsil olganlar, Toshkentdagi yangi maktabda muallimlik qilardilar. Oilada uch o'g'il va ikki qiz bo'lib baxtli hayot kechirishardi.

Abdurahmon aka bolalik davrlarini eslar ekan otalarining bolalarga hayot maktabidan erinmasdan saboq berishini, onalarini esa bolalariga ma'naviy ozuqa berib kitobga mehr uyg'otganini, ularnikida kitobxonlik tez-tez o'tkazilishi va uydagi kichik kutubxonada Abdulla Qodiriy, Maxmud Behbudiy va rus klasik yozuvchilarining bir qancha asarlaridan bahramand bo'lganliklarini eslaydilar. Bo'riboy ota har kuni ertalab Toshkentda chop etiladigan barcha gazetalarni o'qishni kanda qilmas edilar. Yillar shu yo'sinda suvday tez oqardi. Lekin 30-yillar boshlaridan boshlab Bo'riboy otaning yuzlarida qandaydir tashvishlar paydo bo'la boshladi, chunki qizil imperiya mashinasining atrofda o'tkazayotgan zulumlari, tuhmat orqasidan ko'zga ko'ringan ziyoli, bilimdon, tadbirkor insonlar ta'qibga olinishi, begunoh insonlarni qamash kabi jirkanch illatlar avj ola boshlagandi.

O'sha davrda otamizga oilasi bilan chet elga qochishni maslahat beruvchilar ham bor edi, lekin otamiz bir so'zli odam edilar, men ona tuprog'imni hech narsaga almashtirmayman, peshonamizga nima yozilgan bo'lsa taqdir, shu yerdan jilmayman

deb turib oldi,-deya xotiralaydi maqolamiz qahramoni. - 1931 yilning saraton oyi azonda o'sha «qora quzg'un» mashina bizning eshigimiz yonginasida to'xtadi, bir necha qurollangan askarlar hovlimizga kirishib, otamni hibsga olishdi va bizga oilamiz bilan Ukraina cho'llariga surgunga yuborilishimizni, bor mulkimiz esa musodara qilinganli to'g'risida qarorni o'qib eshittirdi, men yosh bo'lsamda bu voqealarning butun dahshatini tushunardim. Eng yomoni kichik Nafisa opam Yunusobodagi ammamiznikida edi, bir o'zi endi nima qiladi deb qattiq iztirob chekdik.

Ertasiga Toshkentning tovarniy vokzalida bizlarni tozalanmagan tovar vagonlariga birma-bir chiqarisha boshlashdi. Vidolashib turgan qarindoshlar orasida onam Nafisani ko'rib dodlab yubordi, askarlardan qizini xam ularga qo'shib olib ketishni o'tinib so'radi, lekin u gazandalar «ne polojeno!» deb bizlarni vagonga tiqa boshladilar... Shu payt poezd ham joydan siljidi, ichkaridan dod faryodlar eshitila boshlandi, perronda yosh qizcha, Nafisa opam esa boshini eggan holda nima qilarini bilmay karaxt bo'lib yig'lab qoldi, u ota-onaning mehridan va diydoridan 20 yilga maxrum bo'layotganligini hali anglab yetmas edi. Sho'rlik Nafisa opam, aynan, ana shu yigirma yil ichida ne qiyinchiliklarni boshidan o'tkazmadi deysiz. O'sha paytda opamga o'xshagan odamlarning soni ko'p edi, -deya ko'z yoshi bilan esladi Abdurahmon ota. Bu voqealar yosh bola Abduraxmon xotirasiga qo'rqinchli tush kabi bir umrga muhrlanib qoldi. Shuning uchun bo'lsa kerak yosh Abduraxmonning Nafisa opasiga mehri boshqalarga qaraganda yuqori bo'lib, ularning bir-birlariga bo'lgan hurmati va mehr-oqibatli munosabatlarini ko'pchilik haligacha katta havas bilan eslashadi.

Jazirama issiq kunlari ikki hafta mobaynida 50ta o'zbek oilasi tovar vagonlarda Ukrainaning cho'l Sklodovskoy tumaniga og'ir sharoitda yetib boradilar. Yo'lning azob-uqubatlariga chiday olmay o'lib ketganlarni yo'lda kafansiz bir amallab ko'mishardi. Ukrainaga yetib borishganda ularni avval bir molxonaga joylashtirishdi va shu tariqa surgundagi hayot boshlandi.

Shunday qilib Abduraxmonning bolalik davri tezda tamom bo'lib hamma bolalar qatori erta mexnat faoliyati boshlandi. Ukrainaga borgan o'zbeklar yoppasiga paxta ekishga jalb qilindi, o'sha paytda paxta dalasidan gektaridan 17-18% tsentner hosil olinardi. Ukrainaliklar o'zbeklarning naqadar mexnatsevarliklarini ko'rib, qoyil qolishardi, ana shuning natijasida bo'lsa kerak, 5-6 yildan so'ng ularga bo'lgan munosabat bir muncha iliqlashdi. Bo'riboy ota va Malika onalar rus tilini yaxshi bilganliklari uchun, tez orada ishlar boshqaruvchisi etib tayinlandi, onalari esa rus maktabida o'qituvchilik qila boshladi. Aynan Malika opa ishlagan maktabda O'zbekiston xalq xofizi, lirik xonanda ko'pchilikka tanish bo'lgan Faxrtidin Umarov ham tahsil olgan ekanlar. Nima bo'lishidan qat'iy nazar, Vatan tuyg'usi, qarindosh urug'larning qismati, musofirlikdagi qiyinchiliklar, boz ustiga ukasi Abduraximning fojiali o'limi hayotni yanada og'irlashtirib yubordi. Lekin yosh Abduraxmonga taqdir hali yana qanday sinovlarni tayyorlab qo'yganini u hali bilmasdi.

Abdurahmon aka, maktabni bitirib Toshkentdagi Pedagogika institutiga kirib o'qituvchi bo'lish orzusida yurgan edi, lekin mash'um urush xamma narsani o'zgartirib yubordi. O'sha davrda ikkinchi jahon urushi boshlangan payt edi. Hayot achchiq-chuchugini ta'tigan navqiron Abduraxmon hamma gina-pudratlarni yig'ishtirib qo'yib, asl o'zbek o'g'loniga xos xususiyat bilan frontga otlandi. Rus tilini bilishi, bilimi, uddaburonligini tufayli, o'sha davrning katta byurokratik qiyinchiliklarga qaramasdan Moskva viloyati

Mitishin shahridagi ofitserlar bilim yurtiga o'qishga kirdi, Abduraxmonning, o'zbek bo'la turib, mavjud tarjimai holi bilan harbiy bilim yurtiga o'qishga kirishi o'sha davr uchun hech kutilmagan holat edi. Chunki bunday harbiy bilim yurtlarida asosan rus millatiga mansublar o'qir edi. 1942 yili urush eng yuqori pallasiga chiqqan paytda kichik leytenant Komilov o'quv yurtini bitirib, 7-noyabr kuni Moskvadagi o'sha tarixiy harbiy paradda qatnashib Qizil maydondan to'ppa-to'g'ri front chizig'iga jo'naydi. Rota komandiri sifatida birinchi jangi Moskva ostonalaridagi Toropets qishlog'idan boshlanadi va ilk bor qatnashuvida ko'rsatgan jasorati uchun birinchi harbiy medalga taqdim etildi.

Keyingi og'ir janglar Smolensk shahrini mudofaa qilishda bo'ldi. Smolensk atrofidagi yerning jahannam o'tiday yonishi, tanklarning suvday erishi, fashist gazandalarining qopqora bo'lib yer tishlab yotishi, navqiron quroldosh do'stlarining jon berishi va urushning boshqa daxshatli manzarasi yosh ofitserning butun umri mobaynida ko'z o'ngidan ketmaydigan bo'lib qoldi. Smolensk janglarida yosh ofitser Komilov o'zidan ancha katta, otasi tengi yoshdagi 150 askarga rahbarlik qilib, rota komandiri lavozimida xizmatni davom ettirdi. Rota komandirining Smolenskdagi ochiq jang maydonida ko'rsatgan jasorati uchun u birinchi darajali orden bilan taqdirlanadi. Olib borilgan keyingi janglarning birida Abduraxmon aka og'ir yaralanadi. 3-4 oylik gospitalda davolanishdan so'ng, leytenant Komilov yana frontga oshiqadi va 2-Belorusiya, Boltiqbo'yi frontlarida mardonavor janglar olib boradi. 1944 yili sotqin vlasovchilarga qarshi olib borilgan janglarning birida u yana bir bor og'ir tan jarohati oladi. O'ziga kelganida esa harbiy gospital jarrohida edi...

Navqiron leytenant Komilov uchun 2-gruppa nogironi xulosasi bilan shu yerda urushni tugadi. Toshkentda unga jigarlari, ikki opasi Raxima va Nafisa suyanchiq bo'lishdi. Ko'p o'tmay opalarining maslahati bilan Sag'bon mahallasidagi 24-maktabda harbiy ta'limdan dars bera boshladi. Maktabdagi faoliyat yosh bo'lishiga qaramasdan ko'pni ko'rishga ulgurgan, frontda toblangan, Abduraxmon aka uchun torlik qila boshladi. Nahotki orzu qilgan niyatlari shu bilan xazon bo'lgan bo'lsa, degan savollar uni qiynar edi. Nima qilmoq kerak? Atrofdagi bo'layotgan narsalarga xolis baho berib, o'zini qo'lga olib jiddiy qarorga keladi, - hamma narsani boshidan boshlayman!

1945 yili avval Transport institutiga o'qishga kiradi, bir yildan so'ng o'qishni xalq xo'jaligi institutiga o'tkazib davom ettiradi. O'qish jarayoni Abduraxmon aka uchun juda yengil kechdi, chunki o'qituvchilar berayotgan ko'pgina nazariy bilimlarning ko'pchiligini u amaliyotda bilar edi. 1948 yili Ukrainadan ota-onasi ham oqlanib qaytib kelishadi. Hayot asta-sekin izga tusha boshladi. 1949 yili esa hayotidagi eng baxtli damlardan bo'lib qoldi, shu yili Abduraxmon aka Pedagogika bilim yurtini bitirgan Kimyoxon opa bilan turmush qurishga ahd qiladilar. Abdurahmon akaning hayotini yaxshilanishiga salmoqli hissa qo'shgan umr yo'ldoshi, Kimyoxon opa to'g'risida sal keyinroq alohida to'xtalamiz. Abdurahmon akaning gaplariga qaraganda hayotidagi eng baxtli damlari birinchi farzandi, nevarasi, chevarasining tug'ilishi bilan bog'liq, hozirgi vaqtda esa ikki qizi va ikki o'g'lining baxtli turmush qurishib tinch-totuv hayotlariga guvoh bo'lishning o'zini baxtdir.

Oxirgi 20 yil davomida respublika sog'liqni saqlash vazirligida moliya ishlari, markaziy buxgalteriya rahbari lavozimlarida ishlab el-yurt xurmatiga sazovor bo'lgan insonni hanuzgacha chuqur hurmat va ehtirom bilan eslashadi. Abdurahmon aka, vazirlik bilan bog'liq bir voqeani bot-bot eslaydilar: 80- yillar boshida, vazirlik partiya tashkiloti kotibi,

Abdurahmon akaning ustidan vazirga arz qilib kiradi. U vazirga partiyaga kirishdan bosh tortayotgan bunday xodimni ishdan chetlatish lozimligini uqtirmoqchi bo'lgandi. Haqiqatdan ham Abdurahmon aka la'nati qizil imperiyaning jirkanch ishlarini ko'rib bu partiyaga hech qachon a'zo bo'lib kirmaslikka qaror qilgandi. 1943 yili frontda ham siyosiy ishlar bo'yicha komandir o'rinbosarining uni partiyaga qabul qilish to'g'risidagi harakatlari ham zoe ketgandi. Bu Abdurahmon akaning o'sha qizil imperiyaning uning oilasiga, o'zbek halqi boshiga solgan musibatlariga bo'lgan o'zining shaxsiy munosabati edi...

Abdurahmon aka va uning ota bobolarining ko'p yillik orzu istaklari nihoyat 1991 yili amalga oshdi. Mana o'n yildirki O'zbekiston mustaqillikka erishib, o'zining rivojlanish yo'lidan ketmoqda. Istiqlolni ota katta shodu xuramlik bilan kutib oldilar. Abdurahmon ota mustaqillik o'z-o'zidan kelib qolmaganini, uning uchun qanchadan-qancha vatandoshlari, qarindoshlari jon fido qilganlarini, 30-yildagi qatag'onlar, surgunda kafansiz ko'milganlar, hamma-xammasini ko'z o'ngidan o'tkazar ekan, bolalariga mustaqillikni qadriga yetish lozimligini, uni ko'z qorachig'idek asrash kerakligini doimo ta'kidlaydilar.

Abdurahmon akaning oila a'zolari to'g'risida bir og'iz gap. Kimyoxon opa 50 yil mobaynida u kishi bilan bir yostiqa bosh qo'yib hayotning yaxshi-yomon kunlariga suyanchiq bo'ldilar. Ularning to'rtta farzandi bo'lib, Dilbarxon o'qituvchi, Abdug'ani farmatsevtika idorasida rahbar, Abdufattox yetuk moliyachi, Shoiraxon shifokor bo'lib yetishdilar. Kimyoxon opa maktabda boshlang'ich sinf o'qituvchisi bo'lib 45 yildan ortiq ishladilar, uning 20 yildan ortig'i Toshkent shahrining 81-o'rta maktabiga to'g'ri keladi. Mehnatga bo'lgan jiddiy yondashuvi va fidokorona mehnati el-yurt tomonidan munosib qadrlandi. Opa, 1967 yili O'zbekistonda birinchilar qatori sobiq Ittifoq «Xalq maorifi a'lochisi» unvoniga sazovar bo'ldilar. Suhbatimiz davomida Abdurahmon ota, bolalar tarbiyasi to'g'risida gapirganlarida, hamma bolalarining oyoqqa turishida va tarbiyasi, ahil bo'lishligida, onasi Malika ona va umr yo'ldoshi Kimyoxon opaning rolini alohida ta'kidlaydilar. Yaqinda Kimyoxon opa Buyuk Haj safariga ham borib qaytdilar, shu kunlarda 80ni qarshilagan nuroniy onaxon Xuvaydo mahallasining eng qadrlil va hurmatli onaxonlaridan hisoblanadi. Nuroniy yoshga yetishlariga qaramasdan, ularning qo'llaridan kitob bir nafas ham tushmaydi, ul zot bu ziyoni nabiralariga ham o'rgatishga harakat qilmoqdalar.

Suhbatimiz davomida Abdurahmon aka yozuvchi Tog'ay Murod qalamiga mansub «Otamdan qolgan dalalar» romanini esga olar ekanlar, mazkur asar mustaqillikka erishgan kunimizdan oldingi barcha o'zbek oilalarining tarixi ekanligini, va yozuvchi bu obrazlarda shaxsan Abduraxmon otaning, uning qarindosh-urug'lari va yoru-birodarlarining hayotini abadiy muhrlaganligini og'ir xo'rsinish bilan ta'kidladi.

Yaqinda o'g'illari ota-onasi yashaydigan uyni qayta ta'mirlab, ular uchun hamma qulayliklarni yaratib berdilar. Ta'mirlash ishlari tugaganini eshitgan Abduraxmon ota, kasalxonadan bir kunga ijozat olib, hovliga boradilar... Shu kuni negadir Abdurahmon ota, o'z uyiga barcha farzandlari, kelin va kuyovlarini hamda jondan aziz nabiralarining kelishini so'raydi, bir zumda hamma yetib keladi. Uydagi katta o'zgarishlarni ko'rib sevinchi ichiga sig'magan ota yuziga fotiha tortib bolalarini duo qildi...

Muallifdan: Mazkur maqolani tayyorlab tahririyatga topshiray deganimda, «Xuvaydo» mahallasidan xunuk habar keldi... Adburahmon ota Komilov yurak hastaligidan to'satdan vafot etibdilar....Ha, eski dard va oldingi yillardagi ko'rgan azobu-qiyinchiliklar o'z so'zini aytmay qo'ymadi... Vidolashuv marosimida tumonat odam qatnashdi, chunki Abdurahmon otani bilganlar, xurmat qilganlar juda ko'p ekan. Qatorlashib to'n kiygan yaqin qarindoshlar oldida turgan, Abdurahmon otaning shundoq yon qo'shinlari O'zbekiston xalq shoiri Erkin Vohidov va taniqli jurnalist, yozuvchi Xayrulla Ergashevlarning behos o'zoro suhbatlari qulog'imga chalinib qoldi,-Abdurahmon aka olijanob, fidoyi va jannati inson edilar... Ilohim, u kishining joylari jannatda bo'lsin...

*Toshkent, 2000 yil.
«Oila va jamiyat» gazetasi.*

Nasiba IRISMETOVA: O'G'LIM JAFARGA OTASIDAN KO'P YAHSHI XISLATLAR O'TGAN...

O'tgan shanba kuni Mustaqilligimizning 10 yillik to'yi oldidan o'tkazilayotgan katta tadbirda 2001 yilning «ZAMIN» mukofotiga sazovor bo'lganlarni taqdirlash marosimi bo'lib o'tdi. Marosimda dunyoga mashhur Chaknoris va boshqa yulduzlarning ishtiroki bu tadbirga o'ziga xos shukuh kiritdi. Eng quvonarlisi, mazkur mukofot sohiblari orasida o'zbek futbolining iqtidorli hujumchisi Jafar Irismetovning borligidadir. Shu kuni mukofot Jafarning onasi Nasiba opa Irismetovaga topshirildi. Biz Nasiba opa bilan bog'lanib ushbu quvonchli hol va Jafar to'g'risida mo'jazgina eksklyuziv intervyu oldik.

-Nasiba opa, suhatimizning boshida, avvalo, sizni kechagi xush xabar, o'g'lingiz Jafar Irismetovning respublikamizning eng nufuzli mukofotlaridan biri «ZAMIN» mukofotiga sazovor bo'lganligi bilan chin ko'ngildan tabriklashga ijozat bergaysiz

-Rahmat, kechagina muhtasham koshonada o'tgan taqdirlash marosimida qatnashib, o'g'limning «Zamin» mukofoti sovrindor bo'lganligiga guvoh bo'lish men uchun qanchalik g'urur bag'ishlaganligini bilsangiz edi. Buni menga, avalambor bizning oilamizga ko'rsatilgan katta hurmat deb bilaman. Shuningdek Vatanimiz mustaqilligining 10 yillik to'yi oldidan shunday mukofotga sazovar bo'lish oilamiz uchun katta sharafdir...

- To'g'ri gapirdingiz, bu avvalambor totuv va inoq oilangizga berilgan katta bahodir, iltimos, oilangiz to'g'risida biroz gapirib bersangiz?

-O'zim poligrafiya va uy-joy kommunal xo'jaligi sohasida 30 yildan ortiq ishladim. Hozirda uyda nabiralarim tarbiyasi bilan mashg'ulman. To'rtta o'g'lim bor, bolalarim otalaridan 12 yil oldin yetim qolishgandi. Rahmatli otalari Tursunboy akam hayot bo'lganlarida o'zbekistonlik mashhur bokschilar qatoridan o'rin egallagan bo'lardilar, lekin kasallik boks bilan jiddiy shug'ullanishga ijozat bermadi. Rufat aka Risqiev, Alisher Risqiev u kishining eng yaqin do'stlari bo'lishgan. Taqdirga tan berib, Ollohning irodasiga bo'ysunib bolalarni katta qildim. Mana endi, Xudoga ming shukurlar bo'lsinkim, barcha bolalarimning rohatini ko'rib o'tiribman. Birinchi o'g'lim - Jahongir ham dadasiga o'xshab boksga qiziqardi, faqat sog'ligi tufayligina bu ishdan qaytdi, hozir tadbirkorlik

bilan shug'ullanadi. Ikkinchi o'g'lim - Jafarni yaxshi bilasiz, keyingi o'g'lim - Jasur san'at sohasini tanladi. Kenjamiz - Jamol hozir 12 yoshda. Kechagi tadbirda u menga hamroh bo'ldi. Kelajakda undan Jafardan ham kuchli futbolchi yetishib chiqishiga ishonaman. Hozirda Jamol «Paxtakor» BO'SMdagi tajribali trenerlar Dilshod va Baxtiyor Nurgalievlar qo'lida tahsil olmoqda. Uning jamoasi kechagina Sankt-Peterburgdagi turnirda yettita jamoani yirik hisobda yutishib, 1-o'rinni olib qaytdi.

-Sizni futbol muxlisi deb eshitganmiz, qachondan buyon futbolga qiziq boshlagansiz? Mashhur futbolchining onasi bo'lishlikni hech orzu qilganmisiz?

-Men «Paxtakor» futbol jamoasining 40 yillik muxlisiman. Yoshlik davrim «Paxtakor» stadioni yonidagi «Shayxontohur» mahallasida o'tgan. O'sha paytda odatda futbolga oila-oila bo'lib borilardi. Men ham ota-onam bilan tez-tez futbol o'yinini tomosha qilishga borib turardim. Shu-shu futbol muxlisiman. Lekin, bolalarimdan biri kelajakda mashhur futbolchi bo'ladi degan fikr umuman xayolimga kelmagan.

-Jafar qanday qilib futbolga kelib qoldi? Uning birinchi ustozlari kim?

-Jafar kichkinaligidan sportga, ayniqsa futbolga qattiq qiziqardi. Uning 9 yoshida bu ko'pchilikning ko'ziga tashlana boshlandi. Maktabdagi o'qituvchisi bir kuni meni chaqirtirib, Jafarning qobliyatini to'g'risida ancha gapirib, uni tez kunlarda maxsus futbol maktabiga joylashtirishni maslahat berdi. Men uni №16 bolalar va o'smirlar sport maktabiga olib borib Rashid Aytekovning qo'lga topshirdim. Keyinchalik, shu kishi uning birinchi ustozlari bo'ldi. Undan keyin Jafarni respublika sport internatiga o'tkazdik. Bu yerda o'g'limga Isoq aka Toshmuhamedov, Rauf Inileevlar kabi mutaxassislar murabbiylik qilishib, uni katta futbolga tayyorlashda juda katta hissa qo'shishdi.

-Jafar futbolchi sifatida faoliyatini darvozabonlikdan boshlagan deyishadi, shu gap rostmi?

-To'g'ri. Gap shundaki Jafar kichkinaligida sariq kasal bilan og'riganligini bois unga katta jismoniy og'irlik tushmasin degan o'y bilan faqat darvozabon bo'lsin degan fikrga borgan edim. Shuni murabbiylaridan talab qildim, bo'lmasa o'g'limni olib ketaman deb turib oldim. Jafar, boshida aytganimni qilib darvozada turdi, lekin uning ko'ngli faqat «hujumda» edi. Menga bildirmasdan o'zining mashg'lotlarini davom ettiribdi va oxirida baribir hujumchi bo'lib yetishdi.

-Jafar, qisqa vaqt ichida qanday qilib shunday zafar va muvaffaqiyatlarga erishdi deb o'ylaysiz?

-Birinchiidan-faqat mehnat evaziga. Juda ko'p mashq qilardi, o'zini ayamadan holidan toygunga qadar shug'ullanardi. Keyin uning o'zida qilayotgan ishiga juda katta qiziqish bor edi. Mashhur futbol jamoalarining o'yinlarini televizorda tamosha qila turib, ulardan ko'p narsani o'rganishga harakat qilardi. Ikkinchiidan- bu borada murabbiy va ustozlarining ham mehnati borligini e'tirof etmay bo'lmaydi.

-O'g'lingizni uzoqqa borganingizdan afsuslanmayapsizmi?

-O'g'lim xorijga ketishdan avval, mening oq fotihamni olgan. Agar siz rozi bo'lmasangiz, hech qaerga bormasdan shu yerda o'ynab yuraveraman deb aytgan edi ham. Xorijda o'ynab o'z bilimini, taffakurini va mahoratini oshirishiga ishonganman, undan tashqari yosh oila ham musofirchilikda bir yashab hayot qadriga yetishishlari ham kerak. Xullas uni Oллоhga topshirib Moskvaga borishiga rozi bo'ldim. Telefon orqali o'g'lim, kelinim va nabiram bilan tez-tez gaplashib turibman.

-Jafarning o'zbek udumlari va musulmon odatlariga munosabati qanday?

-O'g'illarimning barchasi, o'zbek mahallasida o'sib katta bo'lishdi. Jafar ham barcha odatlarimizni juda qattiq hurmat qiladi deyishimga asos bor. Uyimizda musulmon odatlariga hurmat juda baland. Bolalarimga doimo aytaman, qo'ling ishda bo'lsin, qalbing Oллоhda. Jafarning musulmon odatlariga munosabatiga kelsak, u ham musulmon odatlarimizni hurmat qiladi. Besh mahal namoz o'qimasa ham, bilaman o'z imkoniyatiga qarab bomdodni va yosunni o'qib yuradi..

-Jafar uyda o'zini qanday tutadi? Palov pishirishni biladimi?

-Juda mehribon, Moskvadagi har o'yindan avval va keyin uyga telefon qiladi. Aka-ukalari bilan juda inoq. Vaqti bo'ldi deguncha oilasi va o'g'li Zafarjonga intiladi. Bo'sh vaqtlari kam bo'lsada murakkab krosvorodlar yechishni yoqtiradi. Bundan tashqari yaxshi zamonaviy va o'zimizning klassik o'zbek kuylari ixlosmandi. Yaxshi ko'rgan taomlari, osh-palov, manti va norin. Kamchiligi esa, uy ishlariga uncha toqati yo'g'roq, osh-palovdan boshqa ovqat qilishni bilmaydi.

-Uning o'rotoqlari ko'pmi? Eng yaqin do'sti kim? Ular sizdan habar olib turishadimi?

-O'rtoqlari ko'p. Lekin eng yaqini bu Abduqaxxor Marifaliev. Yoshi Jafardan sal kattaroq bo'lsada, bir-birlarini yaxshi tushunishadi. Ravshan Bozorov bilan ham juda inoq. Ular tez-tez kelib mendan ham hol-ahvol so'rab turishadi.

-Keliningizdan xursandmisiz? Nabirangizning ismini kim qo'ygan, uning otasiga o'xshash tomonlari ko'pmi?

-Kelinimni, Jafarning o'zi topgan. Shunda ham faqat mening roziligimga qarab ish tutgan. Kelinim va uning ota-onalari juda ajoyib insonlar, bordi keldimiz, munosabatlarimiz joyida. Nabiramning ismini qo'yishni ham menga qo'yib berishgan. Agar Zafarjon kelajakda dadasiga o'xshagan odam bo'laman desa men roziman.

-Nasiba opa, Moskvaning ayrim sport gazetalarida Jafarning «Rostselmash» jamoasiga o'tishi yuzasidan turli fikrlar bildirilmoqda. Si bu to'g'rida qanday fikrdasiz?

-Bu gaplardan mening ham xabarim bor. Jafarning gapiga qaraganda, - Moskvadagi bir jurnalist bo'lmagan gapni shov-shuv qilib yuborgan... «Rostselmash»ga umuman boshqa odam o'tgan. Men bilan bu to'g'rida hech kim gaplashmagan, undan tashqari Rostovga ham borganim yo'q,- deb aytdi. Jafarga haqiqiy taklif bundan 5-6 kun avval Saratovning «Sokol» jamoasidan tushibdi. U yerga borib shartnoma shartlarini muhokama qilib

kelibdi, menimcha har ikki tomon rozi. Shu kunlarda bu masala aniq hal bo'lishi kerak. Oleg Romantsev ham bu masalaga o'zining munosabatini bildirib yordamchilariga bumasalani faqat Jafar bilan kelishgan holda hal etish kerakligi bo'yicha ko'rsatma beribdi.

-O'zbekistonlik onaxonlarga sizning niyatlaringiz?

-El-yurtimiz tinch, osmonimiz musaffo bo'lsin. Jumlai mo'minni Ollohning o'zi panoxida asrasin. Farzandlarimizni duo qilib rohatini ko'raylik, mustaqil O'zbekistonimizning obro'-e'tibori dunyoda o'saversin, farzandlarimiz boy badavlat va sog'-salomat, farovon hayot kechirishsin.

*Toshkent, 2001 yil, «Sport»,
«O'zbekiston futboli» gazetasi*

Jon XYORBST: MENING MAQSADIM VA NIYATIM O'ZBEKISTON VA AQSH O'ZARO HAMKORLIK ALOQALARINI YANADA YAQINLASHTIRISH VA YAXSHILASH EDI...

AQShning O'zbekistondagi Elchisi Jon Xyorbst O'zbekistonda elchilik faoliyatini tugatib endi Ukrainada o'z ishini davom ettiradi. Ana shu munosabat bilan o'tgan kuni muhtaram Elchi janoblari gazetamizning muhbiri savollariga javob berdi.

Toshkentning go'zal Yunusobod tumanida shahrimizning yana bir ko'rkam binosi qad ko'tariladigan bo'ldi. Mazkur bino, AQShning O'zbekistondagi elchixonasining yangi binosidir. Ma'lumki mazkur binoni qurish uchun yer ajratish to'g'risidagi bitim o'tgan yili mart oyida O'zbekiston Prezidenti Islom Karimovning AQShga qilgan tashrifi chog'ida imzolangan edi.

SAVOL: Hurmatli Elchi janoblari, suhbatimizni avvalo, AQSh elchixonasining yangi binosini qurilishidan boshlasak. Eshtishimcha bu tashabbus sizdan chiqqan ekan?

J.Xyorbst: 2002 yilning oktyabrida elchi lavozimida o'z faoliyatimni endi boshlagan chog'imda binoning samarali faoliyat ko'rsatishimiz uchun torlik qilayotganligini ko'rib tezda yangi bino masalasini hal etish kerak degan fikrga kelgan edim. O'zbekiston Tashqi ishlar vaziri bilan bo'lgan birinchi uchrashuvimdayoq men yangi bino uchun yer ajratishlarida bizga amaliy yordam berishlarini iltimos qildim. Bu masala bir yilga qolmasdan hal bo'ldi. Mazkur binoning poydevori qo'yilishiga bag'ishlangan tantanalarda menga ham qatnashish nasib etganidan xursandman. Yana ikki yildan so'ng mazkur yangi binoga kiradigan yangi elchiga ochig'i havasim kelyapti... Fursatdan foydalanib O'zbekiston rahbariyatiga, Toshkent shahar hokimiyatiga va mazkur tadbirda ishtirok etgan barcha ishtirokchilarga o'z minatdorchiligimni yana bir bor izhor qilmoqchiman.

SAVOL: O'z chiqishingizda siz, AQSh elchixonasining respublikamizdagi xodimlari sonining oshirilishi to'g'risida ham aytgan edingiz. Bu haqda mufassalroq gapirib bersangiz?

D.Xyorbst: Mazkur binoning qurilishi elchixonamiz shtatini ikki barobar oshirishga imkon beradi va buni amalga oshirish rejamizda bor. Bundan tashqari mazkur binoning ishga tushirilishi elchixonamizning O'zbekistonda to'la qonli faoliyat yuritishiga katta imkoniyat yaratadi. Yana bir narsani aytmoqchiman, oxirgi ikki yil ichida biz O'zbekistondagi AQSh elchixonasi shtatlari sonini 50%ga oshirdik. Bu, O'zbekiston-AQSh ikki taraflama aloqalarining yanada chuqurlashib borayotganidan dalolat beradi.

Shunday bo'ldiki, aynan, Janob Jon Xyorbst elchilik qilgan vaqtida AQSh-O'zbekiston ikki taraflama aloqalarida katta ijobiy o'zgarishlaryuz berdi. 2002 yil mart oyida O'zbekiston Prezidentining AQShga qilgan tashrifi hech qanday mubolag'asiz qAdam-baqadam rivojlanib kelayotgan O'zbekiston-Amerika munosabatlari tarixidan katta o'rin egallaydi.

SAVOL: Hurmatli janob Xyorbst, yaqinda siz elchilik faoliyatingizga yakun yasab yurtimizdan ketasiz. Aytingchi, ishingizning boshlanishi qanday kechgan edi? O'z oldingizga qo'ygan maqsadlaringizga erisha oldingizmi?

D.Xyorbst: -O'zbekistonga kelishimdan oldin, men AQSh-O'zbekiston aloqalarini kuzatar ekanman, ikki mamlakatning ko'pchilik xalqaro masalalarga bo'lgan munosabatlari juda yaqin yoki bir xilda bo'lishligiga amin bo'ldim. Bu aloqalar tobora yaqinlashayotgan edi ham. Sharoit va vaziyatlar taqozosi bilan bo'lsa kerak, aynan, men mamlakatingizda elchilik faoliyatimni boshlaganimdan beri har ikkala mamlakat orasidagi munosabatlar juda tez rivojlanib ketdi. Ayniqsa bu munosabatlar 2001 yil 11 sentyabr voqealaridan so'ng sezilarli darajada ildamlashdi. Xalqaro terrorizmga qarshi kurashda O'zbekiston AQSh siyosatini qo'llab-quvvatlagani va kaolitsiya a'zosi sifatidagi faoliyatini ham men ikki mamlakat aloqalarining uzuluksiz rivojlanib borayotganligining davomi sifatida ta'kidlagan bo'lardim. Bugungi kunda ham O'zbekiston Iroq muammosi yuzasidan pozitsiyasiga qarab, uning tashqi siyosatini mustaqil printsiplar asosida qurilayotganligini ko'rish mumkin. Mening birinchi boshlagan ishlarim xususida gapiradigan bo'lsam, bu ikki mamlakat orasidagi uzviy aloqalarni mustahkamlash edi va buni oz bo'lsada uddasidan chiqqanimdan baxtiyorman.

SAVOL: O'zbekistonda faoliyat yuritgan ko'pchilik elchilar siz elchilik qilgan davrga havas bilan qarasarlar ajab emas, chunki, aynan mana shu ikki yil mobaynida tarixiy xujjatlarga imzo chekildi, ikki mamlakat aloqalari o'rtasida katta burilish yasaldi..

D.Xyorbst: Darhaqiqat, mana shu ikki yilda nafaqat O'zbekiston-Amerika aloqalarida, balkim butun dunyo miqyosida juda katta o'zgarishlar ro'y berdi. Siyosiy yo'nalishlar va qarashlar o'zgarib ketdi. Aynan, shu davr ichida ikki mamlakat orasidagi uzviy aloqalar juda yaqinlashdi. Bu yaqinlik birinchi navbatda xalqaro terrorizmga qarshi kurashdagi yakdillikda o'z aksini topdi. Bu borada 2002 yili AQSh-O'zbekiston strategik sheriklik va hamkorlik to'g'risida imzolangan Deklaratsiya ikki mamlakat aloqalarini yangi bosqichga olib chiqdi. Undan tashqari bugungi kungacha ikki mamlakat hukumat idoralari vakillarining o'zaro hamkorlik munosabatlari davom etayotganligini ta'kidlash lozim.

SAVOL: Iltimos, endi ikki mamlakat o'zaro hamkorlik aloqalarining istiqbollari to'g'risida to'xtalsangiz. Asosiy aloqalar qaysi yo'nalishlarda yanada ko'proq rivojlanadi deb o'ylaysiz?

D.Xyorbst: O'zbekiston bilan mintaqa xavfsizligini ta'minlash va jahonda ommaviy qirg'in qurollarini yo'q qilishdagi hamkorligimiz samarali kechmoqda. Bu masalalarda bizning ko'p fikrlarimiz, amaliy ishlarimiz va manfaatlarimizning mos kelishi ishimizga ijobiy ta'sir qilmoqda. Ularni yaqin kelajakda davom ettirish niyatimiz bor. Bundan tashqari gumanitar, ilmiy-texnik, tibbiyot, ta'lim, kadrlar malakasini oshirish va boshqa sohalarda ham aloqalarimiz rivojlanib boradi deb o'ylayman. Lekin biz demokratik printsiplarni hurmat qiladigan davlatlar bilangina ittifoqchilik rishtalarini o'rnatamiz. Men yurtiingizda tezroq qonun ustuvorligi to'liq ta'minlanishini, inson huquqlari masalalaridagi ayrim muammolarning hal qilinishini nazarda tutmoqdaman.

Men, O'zbekiston demokratik printsiplarlarga tayangan holda mamlakatda inson huquqlarini ta'minlashda yaxshi natijalarga erishadi va sherikchilik aloqalarimiz yanada rivojlanib boradi deb umid qilaman. Shu bilan birga mamlakatda iqtisodiy sohani rivojlantirishga ham alohida ahamiyat berish lozimligini ta'kidlashni istardim, chunki bu ikki mamlakat orasidagi aloqalarga salbiy ta'sir etishi mumkin deb o'ylayman. Lekin biz qo'l qovushtirib o'tirganimiz yo'q, bu muammolarni hal etish bo'yicha amaliy ishlarimizni davom ettirmoqdami.

SAVOL: Janob Elchi, yurtimizdagi iqtisodiy islohotlarga nimalar to'siq bo'lib turibdi, O'zbekistonga qo'shimcha xorijiy sarmoyalarini kirib kelishini ko'patirish uchun yana nima qilish kerak deb o'ylaysiz?

J.Xyorbst: O'zbekistonda bu borada o'tgan yilning oxirlarida yo'l qo'yilgan ayrim kamchiliklar mamlakatingiz rivojlanishiga salbiy ta'sir qilganini oldin ham ta'kidlagan edim. Jumladan, davlat aralashuvi natijasida, mamlakatda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlanishida ayrim muammolar paydo bo'la boshladi. Iqtisodiy erkinlik masalalarini tezroq hal qilish payti keldi. Shuning uchun bo'lsa kerak mamlakatga sarmoya kirib kelishi ko'ngildagidek emas. Men hukumat idoralari qarorlarini tahlil qilishdan yiroqman va O'zbekiston Hukumatini juda hurmat qilgan holda bugungi kun darajasiga javob beradigan iqtisodiy qonunlarni qayta ko'rib chiqib, birinchi navbatda oddiy insonlarni qo'llab-quvvatlovchi va shu bilan birga davlat manfaatidan kelib chiqadigan zamonaviy qonunlarni chiqarish vaqti keldi deb o'ylayman.

Men yurtiingizga kelganimdan buyon ikki mamlakat orasida savdo sotiq aloqalarini rivojlantirish va AQSh sarmoyalarining mamlakatga ko'proq kirib kelishiga harakat qildim. Mamlakatingizning xalqi iqtidorli va xom ashyo resurslariga boy. Sizlarga AQSh iqtisodiy-moliyaviy tizimini yana bir bor eslatib o'tmoqchiman. Gap shundaki AQShda hukumat sarmoyadorlarga u yerga bor, bu yerga bor buyruq Bera olmaydi. Bozor iqtisodiyotining mohiyati va mazmuni ham ham ana shunda-da... Bu narsani investorlarning o'zlari hal qilishadi. Menimcha yurtiingizning iqtisodchilari bu borada chuqurroq o'ylab ko'rib, tegishli qadamlarni qo'ysalar mamlakatingizga keladigan sarmoyalarning oshishi turgan gap. Bozor iqtisodiyotiga o'tish davrida xorijiy sarmoyadorlar kapitalini mamlakatga olib kirish juda zarur. Ertaga yurtiingizga tashrif buyuradigan Xalqaro valyuta jamg'armasi delegatsiyasi ham, aminman, aynan shu muammolar yechimiga e'tibor qaratadi.

O'zbekistonning mustaqil tashqi siyosati dunyo hamjamiyati tomonidan tan olinmoqda. O'zbekiston xalqaro terrorizm, diniy aqidaparstlik, narkosavdosi, ommaviy qirg'in

qurollarini yo'q qilishda faol ishtirok etmoqda. O'zbekiston shuningdek MDH, GUUAM, ShHT, kabi tashkilotlarga a'zo bo'lib o'z o'rnini va obro'siga egadir.

SAVOL: Janob Elchi, iltimos GUUAM tashkiloti to'g'risida fikr bildirsangiz? O'zbekistonning bu tashkilotga a'zo bo'lishidan qanday naf bor deb o'ylaysiz?

J.Xyorbst: Agar lo'nda gapiradigan bo'lsam, AQSh, GUUAM tashkilotining rivojlanishi bilan bog'liq barcha harakatlarni qo'llab-quvatlaydi. GUUAM tashkilotlari orasidagi savdo va boshqa aloqalarning rivojlanishidan biz ham manfaatdormiz. O'zbekistonning mazkur tashkilotga a'zo bo'lishi, yurtimiz transport kommunikatsiyalarining yanada rivojlanishida samara beradi. Bundan tashqari Tbilisida GUUAM mamlakatlariga a'zo barcha mamlakatlar tashqi ishlar vazirlari ishtirokida bo'lib o'tgan navbatdagi yig'ilishda barcha mamlakatlar manfaatlariga mos keladigan bir qator muhim masalalar bo'yicha kelishuvlar qabul qilindi.

SAVOL: Yaqinda, AQSh Davlat Departamentining ma'sul xodimi Linn Pasko, endilikda GUUAM tashkilotining katta xarajatlari mazkur tashkilotga a'zo mamlakatlar tomonidan qoplanishini aytib o'tdi. Bu, AQSh GUUAM tashkilotiga bo'lgan e'tibori kamaymoqda degani emasmi?

J.Xyorbst: Men, yana bir ta'kidlamoqchiman, AQSh bu tashkilotning rivojlanishi tarafdori. Shu bilan birga, biz GUUAM tashkilotiga a'zo mamlakatlar o'z muammolarini hal etish uchun har bir mamlakat mablag'laridan foydalanilishini xohlardik. Biz ham chetda qarab turmay, kerakli yordamimizni ayamaymiz.

SAVOL: Janob Xyorbst, Shanxay hamkorlik Tashkiloti to'g'risida qanday fikrdasiz? Mazkur tashkilot Markaziy Osiyoda tinchlik, barqarorlik va iqtisodiy muammolarni hal etishda qanday rol o'ynaydi deb o'ylaysiz?

J.Xyorbst: Biz mazkur tashkilot faoliyatini diqqat bilan kuzatmoqdamiz. Bu tashkilot Markaziy Osiyo mintaqasi xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynashi mumkin. Biz mazkur tashkilotning rivojlanishini qo'llab-quvvatlaymiz. ShHT -bu ko'p qirrali tashkilot bo'lib, menimcha Markaziy Osiyo mintaqasidagi iqtisodiy vaziyatga o'z ta'sirini o'tkaza olishga qodir tashkilotdir.

SAVOL: Yaqinda bir ma'lumotga ko'zim tushdi, unda aytilishicha, dunyoda ko'pgina xalqaro tashkilotlar va hatto qudratli davlatlar ham ShHTga a'zo bo'lishni rejalashtirishmoqda. Shular orasida kuzatuvchi sifatida AQSh ham bor. Buni qanday sharhlagan bo'lardingiz?

J.Xyorbst: Biz ShHTda faoliyatiga bee'tibor qaray olmaymiz. Shu bilan birga, AQShni mazkur tashkilotga kuzatuvchi sifatida kirish-kirmasligini esa faqat vaqt ko'rsatadi.

O'zbekiston Markaziy Osiy mintaqasida muhim o'rin tutadi. Mamlakat mintaqadagi qo'shni mamlakatlar bilan keng qamrovli aloqalar o'rnatib mintaqada tinchlik o'rnatish va iqtisodiy muammolarni hal etishda qator tashabbuslar bilan chiqmoqda. Yaqinda Tehronda uch davlat rahbarlari aynan mazkur mintaqaga uchun zarur iqtisodiy muammolar xususida muzokaralar olib borishadi.

SAVOL: Janob Elchi, iltimos, bugungi kunda Markaziy Osiyodagi vaziyatni qisqacha sharhlab bersangiz?

J.Xyorbst: Qisqacha gapiradigan bo'lsam, Markaziy Osiyodagi umumiy vaziyat bundan ikki yil avval bo'lgan vaziyatga nisbatan ancha mo'tadillashdi. Eng asosiysi, Afg'onistondagi terroristlar endilikda mintaqa xavfsizligiga rahna solmayaptilar. Bunga sabab Al-Qoida, Tolibon kuchlariga va O'zbekiston Islom xarakati deb ataluvchi terroristik guruh askarlarining harbiy resurslariga koalitsiya kuchlari tomonidan qattiq zarba berildi. Endi Markaziy Osiyo mamlakatlari oldida faqat birgina iqtisodiy rivojlanish muammosi turibdi. Biz Markaziy Osiyo mamlakatlaridan bo'lmish O'zbekiston va boshqa barcha mamlakatlar bilan samarali aloqalar o'rnatish orqali mintaqadagi iqtisodiy vaziyatni yumshatishga harakat qilmoqdamiz.

SAVOL: O'zbekistonga bugungi kunda nima xavf solib turibdi?

J.Xyorbst: Menimcha, mamlakatingizga tashqaridan kelishi mumkin bo'lgan xavfga barham berildi, lekin nima bo'lganda ham ogoh bo'lish kerak. O'ylashimcha, sizlarning barqarorligingizga bugungi kunda hali yetarlicha o'z yechimini opmagan iqtisodiy va siyosiy sohadagi muammolar ham xavf solmoqda. O'zbek xalqi azaldan iqtidorli, ish ko'zini biladigan va tadbirkor xalqdir. Mamlakatingizdagi mavjud boy tabiiy resurslarni hisobga olgan holda iqtisodiy masalalarda yanada liberal qonunlarni ishlab chiqish mamlakat iqtisodiyotini yanada rivojlantiradi va xorijiy sarmoyadorlarning ham soni ortadi.

SAVOL: Elchi janoblari, mintaqamizdagi tinchlik Afg'onistondagi vaziyatga chambarchas bog'liqdir. Iroq muammosidan so'ng Afg'onistonga bo'lgan e'tibor susaymadimikan? AQSh inobatga olmaganda bu muammoning hal etilishiga yana kimlar q-ayg'uryapti deb aytish mumkin?

J.Xyorbst: Bizning maqsadimiz Afg'onistonda barqarorlikni ta'minlash. Bugungi kunda Afg'onistondagi umumiy vaziyat oldingi yillarga qaraganda aniqroq aytadigan bo'lsam bundan olti oy oldin bo'lgan vaziyatga qaraganda ancha yaxshilandi. Bu borada mamlakatda oz bo'lsada progresga erishilganini qayd etish mumkin. Lekin, mamlakat hududida hali tolibon askarlari batamom yo'q qilinmas ekan to'liq progres to'g'risida gapirish hali erta deb o'ylayman. Biz bu borada o'z faoliyatimizni davom ettirmoqdamiz. Biz Afg'onistonni esdan chiqarganimiz yo'q, biz olgan barcha majburiyatlarimizga sodiq bo'lgan holda ulardan yordamimizni ayamaymiz. Endilikda, mamlakatda bizlardan tashqari NATO qo'shinlari ham Afg'onistonda tezroq tinchlik o'rnatish ishida faoliyat ko'rsatadilar. Bundan tashqari dunyoning boshqa mamlakatlari ham Afg'onistondan o'z yordamlarini ayamaskliklari lozim deb o'ylayman.

SAVOL: Iltimos, Iroqdagi bugungi vaziyat to'g'risida ham bir oz to'xtalsangiz?

J.Xyorbst: Iroqdagi xarbiy amaliyotlarimiz juda tezkor uyushtirilgani sababi biz g'alabaga tez erishdik. Bugungi kunda biz Iroqning iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy tiklanishi masalasi ustida ishlamoqdamiz. Lekin, ohirgi avytlarda Saddam Xusayning jon saqlab qolgan qoldiqlari koalitsiya askarlarga tahlika solishib ishlarimizga xalaqit bershga harakat qilmoqdalar. Ular albatda yo'q qilindai. Iroqda tinchlik o'rnatish va demokratik davlat qurish yo'lidan qaytmaymiz.

SAVOL: O'zbekistonning Iroqni tiklashda ishtiroki to'g'risidagi tashabbusi to'g'risida nima deya olasiz?

J.Xyorbst: O'zbekistonning bunday insonparvar tashshabusini biz faqat qo'llab-quvvatlaymiz. Bu O'zbekistonning bizning umumiy ishimzga qo'shgan xissasi deb o'ylayman. Umuman buni bizning ikki taraflama aloqalarning mahsuli deb qarashga asosimiz bor.

SAVOL: Mintaqamiz xususida gapirganda albatta Eron to'g'risida ham fikringizni bilmoqchi edik.

J.Xyorbst: Biz Eron bilan Afg'oniston masalasi bo'yicha bir necha yo'nalishlarda hamkorlik qilmoqdamiz. Bugungi kunda ayrim ommaviy axborot vositalari Amerika-Eron munosabatlarini turlicha talqin etishmoqda. Biz Eron bilan munosabatlarni rivojlantirish tarafdorimiz, lekin bir vaqtning o'zida ulardagi mavjud ommaviy qirg'in qurollarini yo'q qilish talab qilmoqdamiz xolos.

SAVOL: Unday bo'lsa O'zbekiston-Eron munosabatlariga siz qanday qaraysiz?

J.Xyorbst: Har ikkala mamlakat bitta mintaqada joylashgan. Albatta, qo'shniçilik va boshqa xususiyatlarni e'tiborga olgan holda bu ikki mamlakat azaro manfaatli aloqalari asosida faoliyat yuritishga haqlidirlar.

SAVOL: Janob Elchi, yaqinda O'zbekiston-Eron-Afg'oniston mamlakatlari rahbarlari Tehronda uchrashib Afg'oniston bo'ylab o'tadigan avtomobil yo'li xususida muzokaralar olib boradilar. Mazkur uchrashuv to'g'risida sizning fikringiz qanday?

J.Xyorbst: Biz Afg'oniston orqali o'tadigan yo'llarni ta'mirlash va yangilarini qurilishi to'g'risidagi tashabbuslarni qo'llab-quvvatlaymiz. Bu tranzit yo'li O'zbekiston tovarlarini Afg'oniston bo'ylab hamda Eron janubida joylashgan portlar orqali okean va jahon bozoriga olib chiqadi. Bu mintaqa uchun katta ahamiyatga ega bo'lib barcha davlatlar bundan manfaatli bo'ladilar. Biz bu loyihani O'zbekiston uchun ham naqadar muhimligini bilamiz.

SAVOL: Hurmatli Elchi janoblari, yana bir necha kundan keyin AQSh Mustaqillik kuni nishonlanadi. Aytingchi odiiy amerikalik uchun bu bayram nimani anglatadi?

J.Xyorbst: Amerikaliklar uchun Mustaqillik kuni bu erkinlik timsolidir. Bizlar o'z Mustaqillik kunimizni juda ko'tarinki ruhda nishonlaymiz. Barcha amerikaliklar AQSh Konstitutsiyasiga, gerbiga, bayrog'iga va mustaqilligiga juda katta hurmat bilan qaraydilar, bu bizga bolaligimizdan singdiriladi. Shu kuni ko'pchilik amerikaliklarning uylarida yoki hovlisida AQSh bayrog'i ko'tariladi. Shu bilan ular o'zlarini Amerikaga va demokratiya, erkinlik printsiplariga sodiq ekanliklarini yana bir bor namoyish etishni istaydilar.

SAVOL: Hurmatli Elchi janoblari, qiziqarli suhbatigiz uchun katta rahmat, sizda gazetamiz orqali o'zbekistonliklarga o'z dil so'zlaringizni aytish imkoniyati bor, marhamat...

J.Xyorbst: Men mazkur imkoniyatdan foydalanib butun o'zbek xalqiga o'zimning minnatdorchiligimni bildirmoqchiman. Mana shu ikki yil ichida men yurtigizda juda ko'p do'stlar orttirdim. Faoliyatim juda jo'shqin bo'lganligidan xursandman. Oz bo'lsada ikki mamlakat orasidagi uzviy aloqalarni yanada chuqurlashtirishga erishganimdan juda mamnunman. To'g'risini aytsam mehmondo'st yurtigiz qalbimdan juda chuqur o'rin egalladi. Men yurtigiz xalqiga tinchlik, omonlik tilayman, mamlakatingizni yaqin vaqtlar ichida rivojlangan davlatlar qatoridan o'rin egallashiga tilakdoshman.

*Toshkent, 2003 yil,
«Fidokor» gazetasi*

Donald RAMSFELD: Buguni kunda har tomonlama rivojlanayotgan O'zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasida barqarorlikni ta'minlashda asosiy tashabbuskor mamlakat sifatida muhim rol o'ynamoqda

Amerika Qo'shma Shtatlari Mudofaa vaziri Donald Ramsfeldni O'zbekistonga tashrifi davomida O'zbekiston Prezidenti Islom Karimov qabul qildi. Davlatlarimiz o'rtasidagi aloqalar keyingi yillarda bir qator yo'nalishlar bo'yicha samarali rivojlanib bormoqda. Ayniqsa xalqaro terrorizm, diniy ekstremizm va narkobiznesga qarshi kurash sohalardagi hamkorlik ijobiy kechayotganligini alohida ta'kidlash lozim. Shuningdek ommaviy qirg'in qurollari va ularga tegishli texnologiyalarni tarqatmaslik bo'yicha axborot almashuvi yo'lga qo'yilgan. Strategik sherikchilik Shartnomasi doirasida harbiy texnikaviy hamkorlik ham rivojlanib bormoqda.

Uchrashuv davomida janob Donald Rasfeld O'zbekistonda nafaqat AQShning Mudofaa vaziri, balki O'zbekiston-Amerika munosabatlarining mustahkamlanishida aloxida o'ringa ega bo'lgan davlat arbobi ekanligini ta'kidlandi. Uning mamlakatimizga ushbu tashrifi esa, ayni vaqtdagi munosabatlar ikkala tomon manfaatlariga to'liq javob beroayotganidan dalolatdir. Suhbat davomida harbiy hamkorlik doirasida mintaqadagi siyosiy-iqtisodiy barqarorlik, Afg'onistondagi vaziyat hamda terrorizmga qarshi hamkorlikdagi amaliy harakatlar batafsil muhokama qilindi. Bu borada tomonlarning yakdilligi yana bir karra ta'kidlandi. Shu kunning o'zidayoq janob Ramsfeld o'zbekistonlik va xorijiy jurnalistlar uchun matbuot anjumanini o'tkazdi. Quyida gazetamiz muxbirining mazkur press-konferentsiya taassurotlari bilan tanishasiz:

«Men O'zbekistonga yana bir bora tashrif buyurganimdan juda xursandman»- deya so'zini boshladi Donald Ramsfeld,- Men O'zbekiston Prezidenti Islom Karimov janoblari bilan ikki davlat manfaatlariga monand mazmunli suhbat o'tkazdim. O'zbekiston bizning xalqaro terorizmga qarshi kurashdagi asosiy hamkorlarimizdan biridir. Suhbat chog'ida men, AQSh Prezidenti Jorj Bushning Islom Karimov janoblari nomiga yo'llagan samimiy niyatlari va terrorizmga qarshi kurashdagi faoliyati uchun minnatdorchiligini O'zbekiston Prezidentiga yetkazdim.

Toshkentga men to'g'ri Iroqdan keldim. U yerda Iroq xavfsizligini ta'minlash bilan shug'ullanayotgan koalitsiya kuchlari vakillari, turli xil tashkilot rahbarlari bilan uchrashuvlar o'tkazib bugungi vaziyat bilan yaqindan tanishdim. Shuni ta'kidlash joizki, Iroqda bugungi kunda katta ijobiy o'zgarishlar ko'zga tashlanmoqda. Shuningdek mahalliy hokimiyatning tiklanishi jarayoni va ularning xavfsizligini ta'minlash borasida ham oldinga siljishlar bor. Biz Iroqda mahalliy hokimiyat mamlakatni o'zi boshqarishiga va o'z xavfsizligini o'zi ta'minlashlariga ishonamiz va bu yaqin vaqtlar ichida amalga oshishiga umid bildiramiz.

Bugun biz Prezident Islom Karimov bilan ikki mamlakatning harbiy sohadagi hamkorligi masalalarini batafsil muhokama qildik. Bu aloqalar juda mustahkam bo'lib, tobora rivojlanib borayotganligidan mamnunmiz. Shu masala yuzasidan men O'zbekiston Mudofaa vaziri va boshqalar bilan ham muzokaralar olib bordim. Xabaringiz bor, ikki mamlakat orasida hamkorlik bo'yicha kelishuvlar mavjud. Bu hujjat nafaqat siyosiy va iqtisodiy aloqalarni, balki o'zaro xarbiy aloqalarni ham qamrab oladi.

Bugungi kunda O'zbekiston tinchlikni ta'minlash borasida BMT va NATO bilan hamkorlik qilmoqda. O'zbekiston va uning xalqiga xalqaro terrorizmga qarshi olib borayotgan kurashdagi ishtiroklari uchun yana bir karra o'z minnatdorchiligimni izxor qilmoqchiman - deya so'zini yakunladi amerikalik mehmon. Shundan so'ng vazir jurnalistlarning bergan savollariga javob qaytardi.

SAVOL: Janob Ramsfeld, bugungi O'zbek-Amerika o'zaro aloqalari xususida gapirib bersangiz:

Donald Ramsfeld: Bugungi kunga kelib ikki mamlakat orasidagi aloqalar juda samarali rivojlanmoqda. O'zbekistonning amaliy yordami tufayli biz Afg'onistonda tolibon yovuz kuchlarini yo'q qilishga va mamlakatda tinchlik jarayonini o'rnatishga erishmoqdamiz. Bugungi kunda har tomonlama rivojlanayotgan O'zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasida barqarorlikni ta'minlashda asosiy tashabbuskor mamlakat sifatida muhim rol o'ynamoqda.

SAVOL: So'zingizning boshida siz, Iroqqa qilgan tashrifingiz xususida to'xtaladingiz. Iltimos, ommaviy qirg'in qurollarining Iroqda ishlab chiqilishi masalasi to'g'risida ma'lumot bersangiz:

D.Ramsfeld: Bugungi kunda Iroqda 1200ga yaqin harbiy mutaxassislar ommaviy qirg'in qurollarini qidirish ishlarini davom ettirishyapti. Xabaringiz bor, Iroq ilgari BMTga qalbakilashtirilgan hujjatlarni taqdim etib, ommaviy qirg'in qurollarini ishlab chiqarishini yashirgan edi. Lekin, tekshiruvlar shuni ko'rsatmoqdaki, Iroqda BMT o'rnatgan normalarga itoat qilmasdan, harbiy ballistik raketalarni ishlab chiqish bo'yicha izlanishlar pinxona davom ettirilavergan. Iroqqa tashrif buyurgan har bir xorijiy shaxs Saddam Xusayn davridan qolgan 10 minglab begunox o'lgan iroqliklarning qabrlarni ko'rib, bugungi kunda Saddamning hibsga olinganidan yengil xo'rsinib qo'yadi... Lekin, bu masalaning achinarli joyi shundaki, bugungi kunda Saddamning ayrim yirtqich malaylari begunoh insonlarni o'ldirishni davom ettirishmoqda. Ularning qo'lida tinch aholi qurbon bo'lmoqda.

SAVOL: Yaqinda Pokiston va Afg'oniston chegarasida Al-Qoida tashkilotiga mansub 20-30 kishi yo'q qilinganligi to'g'risida xabar tarqatildi. Bu masalani qanday izohlagan bo'lardingiz?

D.Ramsfeld: Umuman AQSh ma'muriyati bunday ma'lumotlarni tarqatmagan. Prezident Bush o'z nutqida AQSh va koalitsiya qo'shinlari tomonidan Al-Qoida rahbarlarining ikkidan uch qismi qo'lga olingani to'g'risida aytib o'tgan edi xolos. Pokiston Prezidenti Parvez Musharraf koalitsiya qo'shinlariga katta yordam berdi, u Pokiston-Afg'oniston chegarasidagi eng og'ir uchastkalarida bizning askarlarimizdan kerakli yordamini ayamadi.

SAVOL: Janob Ramsfeld, o'zingiz ta'kidlaganingizdek O'zbekiston va AQSh orasidagi hamkorlik tomonlarining harbiy va harbiy texnik xamkorligini ham nazarda tutadi. Aytingchi, bu boradagi hamkorlik sizni qoniqtiryaptimi?

D.Ramsfeld: Aytib o'tish kerakki, bizning harbiy sohadagi hamkorligimiz bugungi kunda muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda. Bu haqiqatdan ham ikkitomonlama manfaatlar asosiga qurilgan dastur bo'lib, kundan-kunga kuchayib bormoqda. AQShdan kelib mehmondo'st o'zbek diyorida ishlayotgan harbiylarimiz ham buni ta'kidlashmoqda. Chindan ham bu ikkala tomon manfaatlariga qo'l keladigan dasturdir.

SAVOL: AQShning global harbiy kontingent bazalarini qayta ko'rib chiqish jarayoni qanday kechmoqda? O'zbekistonda harbiy kontingentning kengaytirilishi to'g'risida nima deya olasiz?

D.Ramsfeld: Bugungi kunda AQSh Davlat Departamenti va Mudofaa vazirligida bu masala muhokama qilinmoqda. Bu boradagi shuni ta'kidlash joizki, biz Markaziy Osiyo mintaqasida doimiy ravishda faoliyat ko'rsatuvchi, ya'ni muqim xarbiy bazalarni tuzish masalasini umuman rejalashtirmayapmiz. Biz bu masalani o'zimizning hamkorlarimiz va koalitsiyaga kiruvchi davlatlar bilan maslaxatlashgan holda, vaqtinchalik xarbiy bazalarni tuzish to'g'risidagi to'xtamga keldik. Bundan tashqari mazkur masalalar NATO doirasida ham bir necha bor muhokama qilingan. Lekin, shunga qaramay biz hali yakuniy bir to'xtamga kelganimizcha yo'q. Bugungi kunda biz foydalanib kelayotgan vaqtinchalik harbiy bazalardan unumli foydalanishga harakat qilmoqdamiz.

Bu borada Afg'onistondagi xalqaro terrorizmni yo'q qilishga qaratilgan tadbirlarning muvaffaqiyatida O'zbekiston hukumatining ham salmoqli hissasi bor desam mubolag'a bo'lmaydi.

*Toshkent, 2004 yil.
"Fidokor", www.centrasia.ru*

Elchi Meri Ann Peters: "Menimcha, SSSRga qaytishni kutishning jiddiy sabablari yo'q"

MARKAZIY OSIYO D A G I M I N T A Q A V I Y X A V F S I Z L I K

Toshkentda «Markaziy Osiyodagi mintaqaviy xavfsizlik» mavzuidagi xalqaro konferentsiya o'z ishini yakunladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Strategik tadqiqotlar va mintaqaviy muammolar instituti va Jorj Marshal nomidagi xavfsizlik masalarini o'rganuvchi Yevropa markazi konferentsiyaning tashkilotchilari bo'ldilar. Konferentsiya ishida AQSh, Germaniya, Afg'oniston, Mongoliya, Markaziy Osiyo va Kavkaz davlatlari hamda qator xalqaro tashkilotlarning ekspertlari ishtirok etdilar. Forum qatnashchilari milliy xavfsizlik hamda Markaziy Osiyo mintaqaviy hamkorligi rivojlanishining siyosiy-iqtisodiy rivojlanishiga oid keng doiradagi masalalarni muhokama qilishdi. Konferentsiya yakunida Jorj Marshal nomidagi xavfsizlik masalarini o'rganuvchi Yevropa markazining xalqaro aloqalar bo'yicha direktori o'rinbosari Elchi Meri Ann Peters o'zbekistonlik muxbir Mavlon Yo'ldoshevga intervyu berdi.

SAVOL: Meri Ann Peters xonim, J.Marshall Markazi hamda Mintaqaviy va strategik tadqiqotlar instituti tomonidan tashkil etilgan xalqaro konferentsiya o'z ishini tugatdi. Shu haqda fikrlaringiz bilan o'rtoqlashsangiz?

Meri Ann Peters: Birinchi navbatda, men bu konferentsiyaning samarali o'tganligini qayd etishni istardim. Men buni shunchaki mulozamat uchun aytmayapman. Chunki biz konferentsiyani ishchi guruhlarining faoliyati, o'tkazilayotgan muhokamalar, ekspertlarning chiqishlari hamda ishlab chiqilgan tavsiyalar natijalari bo'yicha baholaymiz. Guruhlarda turli mavzular muhokama etildi. Masalan, janob R.Alimov rahbarligidagi guruh mintaqaviy xavfsizlik masalarini muhokama qildi, ikkinchi guruh integratsiya potentsiali mavzusida ishladi, men rahbarlik qilgan uchinchi guruh esa nafaqat mintaqaga, balki butun dunyoga xavf tug'dirayotgan narkosavdo muammosini tadqiq etdi. Barcha guruhlar puxta ishlangan, foydali tavsiyalarni taqdim etdilar.

Xalqaro konferentsiyada hamda ishchi guruhlarining tarkibida mintaqadagi turli mamlakatlarning vakillari ishtirok etganligi juda quvonarlidir. Ba'zi tavsiyalar tabiatiga ko'ra o'ziga xos bo'lib, ularni o'sha mamlakatlar rahbarlari darajasida ko'rib chiqish kerak bo'ladi. Oldimizda yagona umumiy xavf turganligi, unga qarshi turishda o'zaro hamkorlikni kengaytirishimiz lozimligi barchaga ayon bo'lganligi ham menimcha konferentsiyaning bunchalik muvaffaqiyatli o'tishining asosiy sabablaridan biri bo'ldi deb o'ylayman. Ishchi guruhlarining uchrashuvi bosqichiga qadar, konferentsiya spikerlarining amaldagi xavflar tabiatiga oid savollarning ko'pchiligiga oid qator ma'ruzalari tinglandi. Umumiy yig'ilishda shuningdek narkosavdo, trafik va bugungi kunda mazkur mintaqada davlatlari ro'baro' bo'layotgan boshqa muammolar ham muhokama etildi. Mazkur spikerlarning ma'ruzalari ishchi guruhlar majlislariga zamin bo'ldi. Tabiiyki, mazkur tavsiyalar mintaqada mamlakatlari rahbarlariga yetkazilishi lozim. Bundan tashqari, uchrashuvimizning maqsadi - mavjud xavflarni muhokama qilish va ularni bartaraf etish bo'yicha qo'shma tavsiyalar ishlab chiqishdir.

SAVOL: Imkoni bo'lsa J.Marshall nomidagi markaz to'g'risida ham bir oz to'xtalsangiz?

Meri Ann Peters: J.Marshall nomidagi Markaz harbiy o'quv muassasasi bo'lib, uning faoliyati mudofaa sohasidagi demokratik tashkilotlar va o'zaro munosabatlarni qo'llab-quvvatlash; Amerika, Yevropa va Yevrosiyo mamlakatlari o'rtasida faol barqaror va

o'zaro mustahkam hamkorlikni ta'minlash orqali tinchlik va xavfsizlikni mustahkamlashga qaratilgan. Marshall nomidagi markaz xavfsizlikning Atlantika, Yevropa va Yevrosiyodagi muammolarini yechishga ixtisoslashgan. Markazining faoliyat ko'lamini malaka oshirish kurslari, konferentsiyalar o'tkazish, ilmiy-tadqiqot dasturlarini ishlab chiqish, mamlakatshunoslik bo'yicha mashg'ulotlar va 40dan ziyod mamlakatlarning fuqaro hamda harbiy mutaxassislar uchun xorijiy tillarini o'rgatish kurslari kabilarni qamrab oladi.

Markaz xavfsizlik muammolarini o'rganish bo'yicha tinchlik, barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishning xalqaro poydevorini yaratadi; davlatlar strategiyasi va milliy xavfsizlik siyosatini ishlab chiqishga ko'maklashadi; murakkab xalqaro muammolarni tushunishni chuqurlashtiradi; tinch o'zaro munosabatlar, sheriklik va hamkorlikni qo'llab-quvvatlaydi; inson huquqlari, shaxsiy qadr-qimmat va haqqoniylikka hurmatni mustahkamlaydi, shuningdek Atlantikadan to Markaziy Osiyo mamlakatlari hamjamiyati oldida turgan vazifalarga umumiy yondashuvni ishlab chiqadi.

SAVOL: Marshall Markazining Mintaqaviy xavfsizlikni mustahkamlash masalalari borasidagi tajribasi haqida qisqacha so'zlab bersangiz?

Meri Ann Peters: So'zimning avvalida Jon Robert Purnellning O'zbekistonda elchi sifatida ish boshlaganligi AQShning katta yutug'i ekanligini qayd etib o'tishga ijozat bersangiz. Menimcha, sizning bu savolingiz ko'proq uning vakolatiga taalluqli. Sharqiy Yevropa mamlakatlari bilan ishlash borasidagi tajribalarimizdan qo'shnilar bilan yaqin hamkorlik, xalqaro hamkorlik va savdoni mintaqadagi barqarorlikning asosiy omili ekanligini yaxshi bilamiz. Bu borada tabiiyki biz ko'ngilli hamkorlik haqida fikr yuritmoqdamiz. Ana shular aholining turmush darajasi hamda umumiy ahvolni anchagina yaxshilagan bo'lardi. Marshall markazining tajribasi ham buni tasdiqlamoqda, biz esa bu muammo bilan 10 yildan beri shug'ullanib kelamiz. Dastlab, Markazda asosan Sharqiy Yevropa mamlakatlari - Polsha, Vengriya, Chexiya, Ruminiya, Baltika mamlakatlarining talabalari bor edi. Bu bilan men bizda ular bilan birga ishlashning muayyan zahirasiga egamiz demoqchiman.

SAVOL: Diniy ekstremizmning hozirdagi tendentsiyalari haqida nima deya olasiz? Bu masalalar ham konferentsiyada muhokama qilindimi?

Meri Ann Peters: Ekstremizm muammosi ham konferentsiyada muhokama etildi, bu borada turli qarashlar, fikrlar eshitildi. Umuman olganda bu juda nozik masala. Konferentsiya materiallari bilan tanishsangiz, ko'plab ma'nili fikrlarni uchratishingiz mumkin. Bu turli dunyoqarashdagi odamlarning fikrlari bo'lgani uchun juda foydali va noan'anaviy bo'lishi mumkin.

SAVOL: Global terrorizm xavfi to'g'risidagi fikrlaringiz? Marshall Markazi xalqaro hamjamiyat uchun dolzarb bo'lgan bu muammo bilan ham shug'ullanadimi?

Meri Ann Peters: Terrorizm fenomenini o'rganish Marshall Markazining so'nggi vaqtlardagi tadqiqot faoliyatida ustuvor o'rinni egallaydi. Bu ofat AQSh va dunyoning boshqa mamlakatlari xavfsizligiga tahdid tug'dirayotganligini hammamiz bilamiz. Terrorizm tushunchasiga aniq ta'rif berish ancha qiyinligiga qaramay, uning umumiy

tavsifi mavjud bo'lib, unga ko'ra terrorizm - kuch ishlatish yo'li bilan siyosiy maqsadlarga erishishdir. Ma'ruzachilarimizdan biri odamlar terrorizm to'g'risida turli tushunchaga ega ekanliklarini e'tirof etdi. Bu boradagi asosiy tavsif odatda begunoh odamlarga qaratilgan shafqatsizlikni qamrab oladi. Agar kimdir o'zini ana shunday tutsa anchagina ko'ngilsiz holatga tushishini Amerikadagi har bir odam tasdiqlaydi. Marshall markazi mazkur muammoni shafqatsizlik - butun dunyoga chaqiriqmi degan nuqtai nazardan o'rganadi, dinda esa o'z holicha o'z maqsadiga erishishning bunday shafqatsiz usullari bilan hech qanday bog'liqlik yo'q.

Konferentsiyamizning uch kunlik ishi davomida yuzaki bo'lsada xavfsizlikka tahdidning barcha doiradagi masalalarini qamrab olish imkoni yo'qligini ham inobatga olish lozim. Shuningdek, bugungi kundagi xavfsizlik 10-15 yil ilgari tushunilgan xavfsizlikdan anchagina farq qilishini qayd etib o'tish kerak. Albatta, mazkur muammolar bo'yicha alohida Konferentsiya o'tkazilib bu masalalar bafurja muhokama etilishini talab etadi, lekin bu safar bunday masalalar konferentsiyada keng muhokama etilmadi. Huddi shunday, dolzarb masala bo'lmish, ommaviy qirg'in qurollarining tarqalishi masalalari Markaz tadqiqotchilik faoliyatining asosini tashkil qiladi, bizda o'qitiladigan qator kurslarga ham kiritilgan, lekin bu masala ham muhokama etilmadi, aytmog'chimanki, ularning barchasi alohida ko'rilgani ma'qul. Bizning bu galgi Konferentsiyamiz esa boshqa dolzarb mavzularni ko'rib chiqdi.

J.Marshall Markazi professori Rojer Kenges mazkur mintaqa bo'yicha eksperti hisoblanadi va balki uning bu borada sharhlari bordir:

Rojer Kenges: Bu mavzu bo'yicha bizda juda ko'plab materiallar bor va bunday masalalar Markazimizda o'tkaziladigan seminar, kurslarda ham muhokama etiladi. Sizga shuni yetkazmog'chimanki, aynan mana shu siz ko'targan muammoni biz boshqa mintaqa va dunyoning boshqa davlatlari vakillari ishtirokida o'tkaziladigan navbatdagi konferentsiyamizda muhokama etamiz. Bu haqda juda tez fursat ichida eshitib qolsangiz hayron bo'lmang, chunki mazkur mavzu hozirgi vaqtda milliy xavfsizlikka tahdid kontekstida dolzarbdir.

Meri Ann Peters: Terrorizm muammosi bilan bog'liq yana bir narsani ta'kidlashni istardim. Konferentsiyada Indiana Universitetining (AQSh) professori, mashhur mutaxassis, professor Nazif Shaxroniy ham ma'ruza qildi. O'zingizga ham ma'lum bo'lsa kerak, N.Shaxroniy asli Afg'onistondan bo'lib, etnik o'zbeklardan. Mazkur konferentsiyada uning taqdimoti juda qiziq o'tdi. Uning tushunchasi bo'yicha, o'ylashimcha ko'pchilik ham shu fikrda, shafqatsizlik bilan islomning, agar gap o'z joniga suiqasd qilish (kamikadze)ga asoslangan terrorchilik harakatlari haqida so'z yuritilganda ham, hech qanday aloqasi yo'q. Shuningdek u bundan noqonuniy usullarni qo'llaydigan odamlarni din qonunlari bo'yicha faoliyat yuritadigan odamlarga tenglashtirib bo'lmasligini ta'kidladi.

SAVOL: Markaz qaysi yo'nalishlar bo'yicha tahsil olib borishni rejalashtirayotganligi haqida so'zlab berolmaysizmi? O'zbekistonlik mutaxassislar bu kurslarda ishtirok etib o'z malakalarini oshirishlari mumkinmi?

Meri Ann Peters: Marshall Markazi 2004 yilda terrorizm bo'yicha ikki oylik kurslarni tashkil etishni rejalashtirmoqda. Ularning biri bizning muntazam ikki haftalik kursimiz bo'lib, unga albatta o'zbekistonlik 4ta mutaxassisni taklif etamiz. Iyun oyida esa biz yangi terrorizmga qarshi kurash uslublari, terrorizmning homiylari kabi masalalarni qamrab oluvchi 5 haftalik kursni boshlaymiz. Bu kurs ko'proq terrorizmga qarshi kurash masalalari bilan bevosita shug'ullanadigan shaxslarga mo'ljallangan. Qaytarib aytmoqchiman, biz o'zbekistonlik mutaxassislarni bajonidil taklif qilamiz. O'zbekistonning global terrorizmga qarshi kurashdagi aniq va faol ishlari uchun biz 2004 yildan boshlab sizning mamlakatingizdan taklif qilinadigan tinglovchilar sonini ikki barobar ko'paytirishga qaror qildik.

SAVOL: Xorijlik ba'zi OAV vakillari mintaqamizdagi xalqaro terrorizmga qarshi kurashda yordam ko'rsatayotgan koalitsiyaning harbiy bazalarini tez-tez «eslab turishadi». Ular bizning mintaqamizda yana qancha bo'lishadi?

Roger Kenges: AQSh va koalitsiyaning Markaziy Osiyo mintaqasidagi harbiy bazalari doimiy emasligini ta'kidlab o'tishni istardim. Ularning barchasi vaqtinchalik bo'lib, Afg'onistonda joylashgan terroristik guruhlarni butunlay yo'q qilishga hamda mintaqada tinchlik va xavfsizlikni o'rnatish jarayoniga ko'maklashishga qaratilgan. Shuningdek, bu muammolarni mazkur mamlakatlarning hamkorligisiz, bu borada O'zbekistonning ham rolini ta'kidlash lozim, bartaraf etish ancha qiyinchilik tug'dirishini qayd etishni istardim. Bugungi kunga kelib ahvol koalitsiya barcha a'zolarining sa'y-harakatlari tufayli birmuncha barqarorlashdi. Va nihoyat, harbiy ishtirok mintaqani qurollantirish (militarizatsiya) degani emasligini qayd etmoqchiman. Agar Markaziy osiyo respublikalarining mustaqillikni qo'lga kiritganlaridan boshlab bugungi kungacha bo'lgan holatiga nazar tashlasak, bironta ham davlatlarga to'qnashuvlar yuz bermadi. Bu ham shu yo'nalishda amalga oshirilayotgan hamkorlikdagi chora-tadbirlarning natijasi deb o'ylayman.

SAVOL: Afg'oniston to'g'risida so'z ochdingiz, sizningcha Afg'onistondagi tinchlik va barqarorlik haqida gapirishga hali erta emasmikan?

Roger Kenges: Agar Afg'oniston muammolariga e'tibor qaratsak, bu mamlakat jiddiy e'tiborga muhtoj ekanligini ko'rishimiz mumkin. Chunki Afg'onistonda ro'y berayotgan jarayonlar to'liq xotirjamlikning o'rnatilishi alomatlarini bermayapti va holat bundan ham yomonlashishi mumkin.

Meri Ann Peters: Afg'onistonda tezroq tinchlik o'rnatilishini xohlaymiz. Afg'on xalqi 25 yildirki aziyat chekmoqda, bu mamlakatdagi xavfsizlik muammosi tugal yechilgani yo'q. Albatta, Afg'oniston uchun dastlab xavfsizlik muammosini hal etilishi iqtisodiy tiklanishga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Menimcha barcha amerikaliklar ham shu fikrda.

SAVOL: Rossiyada Dumaning yangi tarkibi saylanganidan so'ng Rossiyaning boshqa sobiq ittifoq davlatlariga nisbatan siyosatining o'zgarishi to'g'risida turlicha fikrlar bildirilyapti. Bu masala yuzasidan fikringiz qanday?

Meri Ann Peters: Bu albatta juda keng qamrovli savol va men faqat Marshall Markazi nuqtai nazaridan javob berishga harakat qilaman. Menimcha, SSSRga qaytishni kutishning jiddiy sabablari yo'q. Men buni turli mamlakatlar talabalari bilan, ularning

ichida ko'pi rossiyalik, muloqotlarim tajribasiga tayanib aytyapman. Ularga va bugungi kunda yuzaga kelgan siyosiy holatga qarab turib men qachonlardir SSSRning qayta tiklanishi masalasi dolzarb bo'ladi deb o'ylamayman. Albatta, Rossiya juda kuchli mamlakat va bu boradagi xavf doimo asosga ega bo'ladi. Munosabatlar odatda ishonchga asoslanadi. AQSh va Kanada munosabatlarini olsak, biz bir-birimizni yaqin do'stlar sifatida qabul qilamiz. Rossiyaning mintaqadagi eng yirik mamlakat ekanligiga qaramasdan o'zro xuddi shunday munosabat bo'lishi kerak deb o'ylamayman. Lekin ortga qaytish bo'lmaydi.

SAVOL: Dunyodagi ko'pchilik mamlakatlarda 2004 yil saylovlar yili bo'ladi. Yilning oxirida O'zbekistonda ham parlament saylovlari bo'lib o'tadi. Bu yilning saylovlari qanday natijalarni ko'rsatadi? Bu borada nima deya olasiz?

Rojer Kenges: Menimcha, saylovlarni belgilab beradigan yagona kriteriy, bu xoh AQSh, xoh Rossiya, xoh O'zbekistonda bo'lsin - mavjud emas. Avvaldan biron narsa deyish ham mumkin emas. Faqatgina har bir odam saylovlar bo'lib o'tishini anglashi kerak. Odamlar saylovlar o'z natijalarini berishini, demokratik tizimning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tushunib yetishlari kerak.

*Toshkent, 2004 yil
www.centrasia.ru, «Fidokor»*

Villiam FIYERMAN: «O'ZBEKISTON MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI ORASIDA AQSH UCHUN MUHIM DAVLATDIR»

AQShdagi Indiana Universiteti mamlakatdagi 15ta eng obro'li Universitetlar qatoridan o'rin egallagan. Mazkur Universitet Indiana shtatining Blumington shahrida joylashgan, bugungi kunda universitetda 30000ga yaqin talabalar bilim olishmokda. Universitet iqtisod, biznes, kimyo-texnologiya, falsafa, musiqa, jurnalistika, huquqshunoslik va boshqa mutaxassisliklar bilan birga Markaziy Osiyo va Kavkaz davlatlari, jumladan O'zbekiston bo'yicha ham mutaxassislarni tayyorlamokda. Mazkur Universitet qoshidagi kutubxonalarda 5000ga yaqin o'zbek tilidagi kitoblar bor, Markaziy Yevroosiyo o'qitish Departamenti xonalariga kirsangiz O'zbekiston bilan bog'liq ko'plab eksponatlarni tomosha qilishingiz mumkin.

Bugungi suhbatdoshimiz, mazkur Departament direktori, ko'pchilik o'zbeklarga tanish bo'lgan professor Villiam Fierman. U O'zbekistonga ko'p marotaba tashrif buyurgan. Ingliz, o'zbek tillaridan tashqari yana besh tilni mukammal biladi. Professor Fierman uyida va xizmat xonasida O'zbekiston urf-odatlarini aks ettiruvchi 800dan ortiq eksponatlarni jamlagan kolleksiyaga ega. Bundan tashqari, mana uch yildirki shaxsan uning tashabbusi bilan Universitetda har yili bahorda "Navro'z" bayrami nishonlanib kelinmokda.

-Domla agar qarshilik qilmasangiz, suhbatimizni o'zbek tilida olib borsak, iltimos gazetxonlarimizga o'zingizni tanishtirsangiz?

-Bajonidil, o'zbekcha suhbatlashganda men zavqlanaman. Men Universitetda Markaziy Osiyo davlatlari, Ozarbayjon va Mongoliya davlatlari tarixi, madaniyati va siyosati bo'yicha ma'ruza o'qiyman. O'zbekiston tarixi bilan esa chorak asrdan ko'prok vaqt davomida shug'ullanib kelmoqdaman. Markaziy Osiyo davlatlari va xususan O'zbekiston bo'yicha ham bir qancha ilmiy maqolalarim chop etilgan.

-Domla ko'p yillardan beri ilmiy tadqiqotlar olib bormoqdasiz. Iltimos, O'zbekistonning Markaziy Osiyoda tutgan o'rni xususida to'xtalsangiz?

- O'zbekiston o'zining salohiyati va Markaziy Osiyoda tutgan o'rni bo'yicha ko'p asrlardan beri mintaqada yetakchi davlatlardan hisoblanadi. Xususan, Toshkent, Samarqand, Buxoro, Xiva, Shaxrisabz, Farg'ona vodiysidan yetishib chiqqan olimu ziyolilar dunyo tsivilizatsiyasiga katta hissa qo'shganlar. Bugungi iqtisodiy qiyinchiliklardan o'tib, demokratik jamiyat va qonun ustuvorligiga erishilgan taqdirda O'zbekiston o'zining ilgari salohiyatini tiklashiga shubham yo'q.

-Domla siz O'zbekistonga ilk bor bundan 25 yil ilgari tashrif buyurgan edingiz. Mustaqillikdan so'ng ham bir necha bor kelgan ekansiz. So'ngi tashrifingizda nimalar e'tiboringizni tortdi?

- Agar lo'ndasini aytadigan bo'lsam, bu odamlarning oz bo'lsada o'zlarini erkinrok his etishlari deyish mumkin. Bu holat sovetlar tuzumining so'nggi yillaridan boshlangan edi desam yanglishmagan bo'laman. Buni bugungi kunda yurtdoshlaringizning chet elliklar bilan bemalol muloqot qilishlaridan ham sezsa bo'ladi. Ilgari ularning ko'zlarida ko'prok qo'rquv, hadik alomatlari bor edi.

- Xonangizda O'zbekistonda nashr etilaetgan gazetalar bor ekan, demak matbuotimizni kuzatib borasiz. Aytingchi zamonaviy o'zbek matbuotiga qanday baho bergan bo'lardingiz?

-Bilasizmi, men O'zbekiston to'g'risida ma'lumotlarni yig'ishda albatta mahalliy gazetalarga murojaat qilaman. Lekin har gal ham o'zim uchun kerakli ma'lumotlarni topa olmayman. O'zbekistonning har tomonlama boy salohiyatga ega bulishiga qaramay afsus, Qozog'iston va Qirg'iziston matbuoti sizlardan oldinga o'tib olishdi. Bu sohani rivojlantirish yuzasidan respublika Hukumati tomonidan qator imkoniyatlar yaratilganligi, alohida e'tibor berilayotganligiga qaramasdan jurnalistika masalasida hali muammolar borgan o'xshaydi.

-Buning asosiy sabablari nimada deb o'ylaysiz?

-Menimcha jurnalist dovyurak bo'lib, o'zi yozgan maqolalarini chop yetilishini qonun asosida talab qilishi kerak. Hanuzgacha eski sovet tuzumidan qolgan qoidalarga rioya qilib, yuqoridagilar nima deyishar ekan deb "andisha"ga boruvchilar borligi ko'zga tashlanmoqda. Bilaman, O'zbekistonda qalami o'tkir jurnalistlar bor, lekin nimagadir ularning maqolalalari juda kam chop etiladi. Yana bir narsaga e'tiborlaringizni qaratmokchiman, ayrim davlatlarda chiqadigan gazetalar O'zbekiston to'g'risida turli xil mazmundagi gaplarni yozishadi. Nega birorta o'zbek jurnalisti bunga o'z munosabatini yoki e'tirozini bildirmaydi? Mayli, chet el gazetalarida bo'lmasin, loqaq o'zlaringda yoki internetda o'z munosabatini bildirsa bo'ladiku?

-Xo'sh, bunday kamchiliklardan qutilishning yo'llari bormi?

-Maqsadga hech qachon darov erishilmaydi. Avvalo ma'lum fursat kerak, shuningdek jurnalistlar malakasini oshirish yo'llarini yana bir bora o'ylab ko'rish lozim. Matbuot to'g'risidagi qonunlarni ham yanada takomillashtirish va eng asosiysi, jurnalistlarning axborot olish erkinligi masalasini yo'lga qo'yib, tegishli shart-sharoit yaratib berish kerak. Internet asrida jurnalistlarni bundan unumli foydalanmasliklarini esa aqlga bovar qilmaydigan ish deb o'ylayman.

-Agar sizni to'g'ri tushungan bo'lsam O'zbekistonda umuman o'qishga arziydigan, axborot olsa bo'ladigan narsa yo'q demoqchisizda?

Nega endi, masalan "Muloqot", "Taffakur" jurnallarida, «Hurriyat», «Fidokor» va boshka gazetadagi berib borilayotgan ayrim meni qiziqtirgan materiallarni o'qib, kuzatib boraman. Mening fikrlarim umuman bugungi o'zbek matbuotiga bo'lgan munosabatim edi, xolos. Bularning hammasini astoydil kuyunganimdan gapiryapman...

-Domla, suhbatimizni o'zbek adabiyoti, musiqasi borasidagi fikrlaringiz bilan davom ettirsak. Kimlarni ko'proq mutolaa qilasiz, tinglab dam olasiz?

-Ilgarigi yozuvchilardan Abdulla Kahhor, bugungi kun yozuvchilaridan men Shukur Xolmirzaevning asarlarini sevib o'qiyman. Shuningdek, O'tkir Xoshimovning asarlari, jumladan "O'zbek ishi" asari menda katta ta'surot koldirdi. Bu asar tafsilotlaridan men o'z ma'ruzalarimda foydalandim va talabalarga o'qib chiqish uchun tavsiya qildim. O'zbek musiqasi sohasida esa professor Zoxid Xaqnazarov bilan muloqotda bo'lib turaman.

-O'zbekistondagi dinga munosabat to'g'risida nima deya olasiz?

-O'zbekiston islom dinining rivojlanishiga juda katta hissa qo'shgan, bu Imom Al-Buxoriy, Naqshbandiy va boshqa diniy allomalarining yurtidir. O'tgan asrning 70-80 yillarida bu yurtga kelganimda ateizm va dinga bo'lgan munosabatdan hayratda qolardim. Mustaqillikdan so'ng dinga bo'lgan munosabat o'zgara boshlandi, machitlar xalqqa qaytarildi, muborak Haj safarlariga borishga ruxsat berildi, Hayit bayramlari nishonlanmokda... Maqtovga sazovor ishlar ko'p, lekin, bugungi kunda butun dunyoda bu masala eng og'riqli, dolzarb muammolardan hisoblanadi. Fundamentalizm, diniy ekstremizm kabi muammolarning bu qadar keskinlashuviga asosiy sabab esa albatta hali mavjud iqtisodiy qiyinchiliklar va boshka bir qator hal etilmagan muammolardir. Bu to'g'risida juda ko'p gapirish mumkin, lekin keling, bu to'g'risida fikrlarimizni keyingi suhbatlarimizda davom ettirsak.

-Yaqinda bir maqolaga ko'zim tushdi, unda aytilishicha Markaziy Osiyodagi bugungi osoyishtalik - vaqtinchalik, kelajakda radikal islom tarafdorlari albatta bosh ko'tarishlari mumkin. Bunga sizning munosabatingiz?

-Menimcha agar inson xaq-huquqlari masalalari yuqori darajaga ko'tarilsa, qonun ustuvorligi amalda ta'minlansa, aholining turmush farovonligi, hayot darajasi oshirilsa, ishsizlik masalalari hal etilsa, men aminman bu muammo o'z-o'zidan yo'q bo'ladi.

Hozircha barcha muammolar qonun ustuvorligini amalda ta'minlash va iqtisodiyotga borib taqalmokda.

-O'zbekiston iqtisodiyotini ko'tarishda "Buyuk Ipak yo'li", "TRASYeKA", "GUUAM" loyihalari qanchalik muhim deb o'ylaysiz?

-O'zbekiston ikki materik- Yevroosiyoning chorrahasida joylashgan mamlakat. Bu avvalambor sizlar uchun juda muhim loyihalar. O'zbekiston xalqaro savdo ishlarida juda katta tajribaga ega mamlakat. Bu loyihalarning amalga oshirilishidan nafaqat O'zbekiston balki Yevroosiyoning bir qancha davlatlari manfaatdor bo'ladi deb o'ylayman. Bu loyihalarni iloji boricha tezroq amalga oshirish kerak. Ularni AQSh ham qo'llab-kuvvatlashiga ishonchim komil.

-O'zbekistonda bugungi kunda faoliyat yuritayotgan siyosiy partiyalar to'g'risida nima deya olasiz? Ularning AQShdagi partiyalardan farqi kattami?

-Sizlardagi siyosiy partiyalar orasida raqobat yo'q. Muloqotlar bo'lishini eshitmaganman. Buni yaqinda bo'lib o'tgan referendum natijalaridan ham ko'rsa bo'ladi. Menimcha ularda jahon tajribasi yetishmayotir. Partiya rahbarlari AQShga kelib tajriba almashsalar foydali bo'lardi. Bizdagi partiyalarning asosiy maqsadi Prezident saylovlarida g'olib bo'lish, Kongressda, Vakillar Palatasida ko'prok joy egallash va elektoratni o'z tomoniga og'dirish. Keyin ular orqali partiya platformasini amalga oshirishdir. Partiyalarimiz Nizomi va Platformasi sizlarnikidan tubdan farq kiladi. Yana qaytarib aytaman bizda raqobat juda kuchli, kurashda esa faqat kuchlilar g'olib chiqishadi.

-Hurmatli professor, 11-sentyabr voqealaridan so'ng Markaziy Osiyo mintaqasidagi vaziyatni tahlil qilib bersangiz?

-Strategik tomondan vaziyat ancha murakkablashdi, dunyo e'tibori hozir aynan bu mintaqaga qaratilgan. AQSh ham bugungi kunda bu masalaga juda jiddiy yondoshmokda. Bu jarayon davomida Rossiyaning mazkur mintaqadagi o'rni ham o'zgarib boshladi. Markaziy Osiyo mintaqasi mamlakatlari o'zlarining mustaqil siyosatlarini yurgiza boshlashdi. Amerikaliklar albatda bu mintaqada tinchlik o'rnatilishi tarafdori. Asosiy masala, Afg'onistonda tezroq tinchlik o'rnatish. Bunda albatta Markaziy Osiyo mamlakatlarining ham roli beqiyos.

-Shu munosabat bilan men yana bir narsani bilmoqchi edim. Yaqinda AQSh Davlat Departamentining tarqatgan xabariga ko'ra barcha Markaziy Osiyo mamlakatlariga moliyaviy yordam berish hajmi. Nimagadir boshqa mamlakatlarga qaraganda O'zbekistonga 2-3 barobar ko'proq mablag' ajratilishi ko'zda tutilgan ekan, buning sabablarini ayta olasizmi?

- Qisqasini aytganda O'zbekiston Markaziy Osiyo mamlakatlari orasida AQSh uchun eng muhim davlatdir.

-Yaqinda amerikalik siyosatshunos olimi Marta Bril Olkot ham "O'zbekiston Markaziy Osiyoning markazida joylashgan. Uning iqtisodiyoti qanchalik tez tiklansa, mintaqaviy bozor munosabatlari shunchalik tez rivojlanadi va bundan

Markaziy Osiyo mamlakatlari manfaatdor bo'ladi" -deb takidlaganida jon bor ekanda?

-To'g'ri, bu o'zidan o'zi, sizning bergan savolingizga ham javob. Lekin men shu bilan birga O'zbekiston hukumatining e'tiborini bir narsaga qaratmoqchiman. Bizdagi bor ma'lumotlarga ko'ra, MDH ayrim davlatlarida ajratilayotgan moliyaviy mablag'lar byurokratlar tomonidan kerakli ishlar uchun ishlatilmayotganligi aniqlanmoqda. Menimcha bu mablag'lar ko'proq kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga, yosh kadrlarni tayyorlash, qishloq yoshlarini ish bilan taminlash, mahsulotni qayta ishlab xoriyga sotish, xal farovonligini oshirishga qaratilishi kerak deb o'ylayman.

-Domla Markaziy Osiyoda tinchlik o'rnatilishi ko'p jihatdan Afg'onistondagi barqarorlikka xam bog'liq. Bu borada fikringizni bilmoqchi edim?

-Afg'onistonda yaqin orada tinchlik o'rnatilishiga ko'zim yetmayapti. Mamlakat vayronaga aylangan. Iqtisod falaj holatida. Inqirozdan chiqish uchun katta mablag' kerak. Buning ustiga ayrim qabilalalar separativ tarzda mustaqillikka erishish yo'lini xayol qilishmoqda. Xullas vaziyat juda murakkab. Menimcha bu yerdagi vaziyatni mukammal bilgan holda o'ylab ish yuritish zarur. Bu borada O'zbekiston ham Afg'onistonga o'z yordamini ayamasligi lozim. Savolingizning o'zidan ham ma'lum bo'lib turibdi, bularning hammasi O'zbekistonning xavfsizligi bilan ham bog'liq masaladir.

-Afg'onistonda davlat qurilishi bo'yicha turli fikrlar bildirilmokda, sizning mutaxassis sifatidagi fikringiz qanday?

-Avvalambor bu Afg'onistonning ichki ishlari. Agar shaxsiy fikrimni bilmoqchi bo'lsangiz, bugungi vaziyatdan kelib chiqqan holda Afg'onistonni kichik mustaqil davlatlarga bo'lmasdan federativ davlat qurilishi sistemasi qo'llash ko'proq to'g'ri keladi degan bo'lardim.

- Domla ma'zur tutasiz, lekin bugungi kunda Amerikaning ayrim axborot vositalari orqali boshqa davlatlarga nima qilishni va qanday ishlashni, amerikacha hayot tarzi, amerika odatlarini o'sha mamlakatlarga targ'ib etish, shu yerdan turib yangi davlatlarga o'zlarini rasm-rusmlarini "eksport" qilish kerakligi haqida maslahatlar berish, uqtirish urf bo'lmoqda. Mintaqamiz bo'yicha mutaxassis sifatida, yurtimizda bir necha yil ijod qilib bizlarni mentalitetimizni boshqalardan ko'ra ko'prok biladigan inson sifatida bu masalaga qanday munosabat bildirgan bo'lardingiz?

-To'g'ri ta'kidladingiz, issiqqina xonalarida o'tirib, bir-ikki kitobchalarni o'kib, mahalliy aholini, milliy odat-an'analarni bilmay turib, turli-tuman "maslahat"larni beruvchilardan extiyot bo'lish kerak. Menimcha, aval u yerdagi mentalitet, azaliy urf odatlarni bilish, tarixiy jarayonlarni, insoniy munosabatlarni o'rganish, undan keyingina o'z takliflarini bildirish kerak. Afsus mening ko'pchilik vatandoshlarim O'zbekistondagi vaziyatni yaxshi anglay olmayaptilar. Shunday ekan sizlar ham barcha maslahatlarni ko'r-ko'rona to'g'ri ekan deb ko'chirishga shoshilmang. Menimcha sizlar avval o'zlaringni boy milliy-madaniy va islomiy qadriyatlarigizni tiklab, o'rganishingiz lozim. Lekin shu bilan birga, amerikaliklardan ham o'rnak olsa arzigulik ishlar bor, masalan zamonaviy davlat

qurilishi, demokratiya, inson huquqlari, erkin matbuot, qonun ustuvorligi, siyosiy partiyalar faoliyati va boshqalar.

- Domla, endi yakuniy savolga o'tsak, yaqinda O'zbekiston Prezidenti I.Karimov AQSh Prezidenti J.Bush bilan uchrashadi. Mazkur tashrifdan siz nima kutayapsiz?

-Har bir tashrif u yoki bu davlat uchun juda katta ahamiyatga yega. Bu tashrifda ikki prezident birinchi marta uchrashadilar. O'ylaymanki, avvalo bu ikki davlat manfaatlariga mos. Bu tashrif ikki davlatning iqtisodiy, siyosiy, madaniy va ijtimoiy masalalari bo'yicha aloqalarini yangi bosqichga ko'tarishiga umid qilaman.

*2002 yil, Indiana shtati(AQSh),
«Mohiyat» gazetasi.*

Kris WHITSEL: "O'TMISHI BUYUK BO'LGAN XALQNING KELAJAGI HAM BUYUK BO'LADI".

Indiana shtatining Blumington shahrida bir xonadon bor. Bu xonadonda doimo odam gavjum. Bu xonadon sohibi Kris Whitsel ismli bir amerikalik yigitdir. Bu yerdagilar uni "amerikalik o'zbek yigiti"deb chaqirishar ekan. Uch xonalik uyning ikki xonasini o'zbekcha urf-odatlarga ko'ra bezatib qo'yganligi sababli bo'lsa kerak uning uyini tomosha qiluvchilarning keti hech uzilmaydi.. Bu yigit o'zbeklar urf-odatlari, an'analarini amerikaliklar orasida targ'ib qilishni juda yaxshi ko'rishini guvohi ham bo'ldik. Krisning o'zbekistonliklarga bo'lgan munosabatini yaqinda o'tkazilgan "Navro'zi-olam" bayramini nishonlanishida ham kuzatsa bo'ladi. Uning uyidagi saqlanayotgan bir necha qiziqarli eksponatlar bayram ko'rgazmasida namoyish etildi. Krisning uyiga birinchi bor borganimizda biz ham hayratlandik...

-Kris, agarda malol kelmasa suhbatimizni o'zbek tilida olib borsak. Iltimos, o'zingizni tanishtirangiz?

-Avvalambor uyimizga xush kelibsiz! Kechirasizu, "amerikalik-o'zbek"ning uyida faqat o'zbekcha gapiriladi. Mening o'zbekcha ismim Jahongir. Men Indiana shtatining shimolida Chikago yonidagi kichik shaharchada tavallud topganman. Bolalik va o'smirlik davrim Michigan va Kansas shtatlarida o'tgan. 1988 yili Universitetni tamomladim, bakalavr unvoni bilan Michigandagi o'rta maktabda o'qituvchilik qildim. 1999 yili amerikalik bir qator volonterlar bilan O'zbekistonga borib ingliz tilini uqitish bo'yicha Toshkentga amaliy tadbirlarda ishtirok etdim. U yerda men ikki yil faoliyat yurgizdim. Bugugi kunda Indiana Universitetining Markaziy Yevrosiyo Departamentiga qarashli sotsiologiya bo'limining magistraturasida O'zbekiston bo'yicha tadqiqotlarimni davom ettirmoqdaman.

- O'zbekiston to'g'risida ilgari qanday tasavvurga ega edingiz?

- O'zbekistonga borishdan avval men mamlakatingiz to'g'risida aytarli ma'lumotga ega bo'lmaganman. Lekin, O'zbekistonda o'tkazgan ikki yillik hayotim davomida

yurtingizning naqadar go'zal va kelajagi porlok ekanligiga ishonch hosil qildim. Malakatingizning kuppina joylarini kezib, uning o'ziga yarasha boy potentsiali borligini o'zim ko'rdim. O'zbekiston meni o'ziga maftun etdi. Prezident Islom Karimov O'zbekistonda demokratik jamiyat qurishning o'ziga xos va mos yo'li to'grisidagi fikrlari bilan tanishman. Bularning haqiqatga yaqin ekanligiga yurtingizda guvoh bo'ldim. Boshqa davlatlardan tayer "retseptlarni" olib tezda islohotlarni amalga oshirsa bo'lardi, lekin O'zbekiston o'z yo'lini tanlab, butun respublika bo'yicha bunyodkorlik ishlarini boshlab yubordi. Bu to'g'ri, shu bilan birga naqadar og'ir va mashaqqatli yo'l ekanligini hayot ko'rsatdi. Chunki O'zbekiston AQSh yoki g'arbiy mamlakat emas, yurtingiz faqat o'ziga xos azaliy va qadimiy boy urf-odatlar va milliy qadriyatlariga ega bo'lgan davlatdir. Bularni inobatga olmay u yerda g'arbiy davlatlarga mos demokratik davlat qurib bo'lmaydi. Bularning hammasini o'z ko'zim bilan ko'rgach O'zbekiston bo'yicha mutaxassis bo'lishni o'z oldimga maqsad qilib qo'ydim.

-O'zbekistonda yana nimalar bilan shug'ullandingiz?

-O'zbekistonda men asosan yoshlarga ingliz tilidan saboq berdim, undan tashqari o'zim ham har kuni o'zbek tilini, boy milliy-madaniy meroslarinigiz va tarixini o'rgandim. O'zbekistondagi tinch vaziyatni hisobga olib, qo'rqmasdan sayohatlarga yakka o'zim chikar edim, yo'l-yo'lakay ko'p tanish va do'st orttirdim, ularnikida tunab mehmon bo'ldim... O'zbek oilalariga kelsak, bu alohida mavzu. Aynan o'sha kezlarda men O'zbekistonni kashf etdim deya olaman. Bilasizmi, menda ikkita narsa kata tassurot qoldirdi: birinchisi, men u yerda haqiqiy o'zbekona haetni, xalqingizni insoniy fazilatlarini, odamiylik va mehmondo'stligini ko'rib hayratlandim; ikkinchisi, bu yoshlaringizning bilimga bo'lgan intilishi, xorijiy tillarni o'rganishga bo'lgan chanqoqligidir. O'zbeklarning mehmondustligini doimo sezib turdim, juda ko'p shahar va qishloqlarni erinmay aylandim, meni birinchi bor ko'rib turishlariga qaramay hamma yerda ochik chehra va samimiylik bilan eski qadrdonday kutib olishardi. Xalqingizga xos bunday madaniyatni, men hech bir yerda uchratmaganman, bu bilan mag'rurlansangiz arziydi.

-O'zbekistonning milliy-madaniy obidalarini sizda qanday tassurot qoldirdi?

-Camarqand, Buxoro, Shahrisabz va Xivaning qadimiy obidalarini ta'riflashga tilim lol qoldi. Men bu tarixiy obidalarni soatlab tomosha qilardim. Menga Ayniqsa "Go'ri Amir", "Bibi Xonim" maqbaralari, "Registon", "Ulugbek rasadxonasi", Buxoro Amirining arki, Xivaning eski shahar ochiq tarixiy muzeyi va qator viloyatlardagi tarixiy obidalar va muzeylar yoqdi. Bularni ko'rgandan keyin o'zbek xalqiga bo'lgan hurmatim yanada oshdi. Bu zaminda tug'ilib o'sgan jahon astronomiyasining asoschilaridan Mirzo Ulug'bek, matematika, fizika, tibbiyot bilimdonlari Al-Xorazmiy, Al-Farg'oniy, Beruniy, Ibn-Sino singari buyuk allomalar dunyo tsivilizatsiyasiga salmoqli hissa qo'shgan zotlardir. Ular O'zbekistonning buyuk o'tmishini hamisha eslatib turadi. Shularni o'rgana turib men o'tmishi buyuk davlatning kelajagi ham buyuk bo'lishi kerak, degan xulosaning naqadar to'g'ri ekanligiga yana bir bor ishonch hosil qildim.

-O'zbekiston tabiati to'g'risida qanday fikrdasiz?

- Eng kizig'i barcha viloyatlarda o'zlariga mos boshqa viloyatlardan ajralib turuvchi tabiat manzaralarini uchratsa bo'ladi. Yurtingizda yozda ham tabiatning to'rt faslini uchratsa

bo'ladi. O'zbekistonning barcha fasllari o'ziga yarasha go'zaldir. Lekin menda bahor fasli katta ta'surot qoldirdi. Unda yangi haetning uyg'onishini, ayniqsa Navro'zi-olamning nishonlanishini juda katta vokea sifatida qarasa buladi. Tog' yon bag'irlarida gilamga o'xshab yoyilib yetgan lolaqizg'aldoqlarni, ko'm-ko'k maysazorlarni, qordan so'ng unib chiqqan "boychechak" va boshka chiroyli gullarni ko'rganimda o'zimni juda baxtiyor his qilardim. Navro'z bayrami tantanalarini birinchi yili Toshkentda tomosha qilganman. Keyingi yil mazkur bayramni uzoq Qashqadaryo vohalari va Boysunning uzoq qishloklarida o'tkazdim. U yerda men sumalak pishirishni o'rgandim. Bundan tashqari bayram tantanalaridan o'rin egallagan folklor ansambllarining kontsertlarini tomosha qildim va o'zbek milliy sport musobaqalarida qatnashdim.

-O'zbek to'ylari va boshqa urf-odatlarimiz to'g'risidagi fikringiz?

-Menga o'zbeklar to'yi juda yoqdi. O'g'il to'y deysizmi, nikoh to'ylari deysizmi, hammasida qandaydir axillik va fayz bor desam bo'ladi. Jozibali o'zbek qo'shiqlari barchani o'yinga chorlaydi, shu bahona o'zbek yigitlarining raqsini ham o'rganib oldim. Birinchi bor nahordagi oshga borganimda u yerdagi tumonat odamlarni, xizmat qiluvchi va mehmonlarni ko'rib ochig'i shoshib qoldim... Albatta bunday odatni biror boshqa mamlakatda uchrata olmaysiz... Undan tashqari sizlardagi mavjud "mahalla" jamoasining olib borayotgan ishidan qoyil koldim. To'ylardan boshka ta'ziya va xudoyilarga xam bordim... Hayit kunlari hamma bir-birlarini bayram bilan muborak etishlari, yosh kelinchaklarning hayiti marosimini o'tkazilishini ko'rib hayron qoldim. Shu kunlarda taziya bor joylarga borib marhumni eslash odatlaringiz menga juda ma'kul bo'ldi. Men uchun O'zbekistonda hamma narsa yangi, kizik edi. Shuning uchun iloji boricha hamma narsani ko'rishga va o'rganishga harakat qildim.

- O'zbekistonning kelajagi to'g'risidagi fikringiz qanday?

-O'zbekiston mustaqillikka erishishining o'zi bu katta tarixiy voqeadir. 10 yil ichida O'zbekistonda katta ishlar amalga oshirildi,-deyishimga menda asos bor, chunki menga bularning ko'pchiligini ko'rish nasib etdi. Prezident I.Karimovning "O'zbekiston kelajagi buyuk davlat" deganlari haqiqatdir. Lekin, bu kelajak o'z-o'zidan kelib koladi,- deb o'tiravergan bilan ish bitmaydi. Bunga erishmoq uchun juda ko'p ishlash, bunyod qilish va harakat qilish kerak. Menimcha prezidentingiz ham aynan shularni nazarda tutib, shu yo'l to'g'riligiga ishonib, mazkur shiorni oldinga surdi. Aynan shu yo'l O'zbekistonni kelajagini buyuk qiladi. U albatta rivojlangan demokratik mamlakatlar orasidan o'rin egallab xalqingizning azaliy murod maqsadini ro'yobga chiqadari deb o'ylayman.

- O'zbekiston yoshlari va ular uchun yaratilgan imkoniyatlar to'g'risida qanday fikrdasiz? Bugungi o'zbek yoshlariga qanday tavsiyalarni bergan bo'lardingiz?

-O'zbekistonlik yoshlar bilan juda ko'p muloqotda bo'ldim, ayniqsa o'zim ishlagan talabalar bilan ko'p marta bahs va muloqotlar o'tkazdik. Yoshlaringiz boshqa mamlakat yoshlaridan hech qolishadigan yeri yo'q. Bundan tashqari yurtboshingiz ham doim yoshlar masalasiga katta e'tibor bilan qarashini bilaman. Davlat hisobidan minglab yoshlarni xorijiy mamlakatlarda bilim olishlari bu kelajak sari tashlangan dadil qadam deb aytishga haqlimiz. Oz fursatdan so'ng bu yosh umid nihollari albatta kurtak chiqarib hosilga kiradi. Bizning Universitetda ham bir necha o'zbek yoshlari bilim olishmoqda. Bu yoshlar ham O'zbekiston kelajagini qurishda faol ishtirok etishlariga

ishonaman. Savolingizni ikkinchi qismiga kelsak, o'zbek yoshlariga men quyidagilarni tavsiya qilgan bo'lardim, avvalo mustaqillik va tinchlikning qadriga yetinglar, vaqtinchalik iqtisodiy qiyinchiliklardan cho'chimang, ular utkinchidir. Yuqorida yurtigingizning buyuk kelajagi to'g'risida bekor gapirmadim, uning qurilishi har bir oilaga bog'lik, bugundan hozirlik ko'rib ish qilinmasa barcha umidlar chippakka chiqadi, siz shunday ish boshlangki, sizning boshlagan ishlaringizni bolalariningiz va nabiralaringiz davom ettirsinlar. Ko'pchilik xorijda pul topish oson deb o'ylaydi, bunga aslo ishonmang. Bu o'rinda men uzbek jadidi Abdulla Avloniyning "Ochko'zlik" asaridagi, - "Ko'zing och bo'lmasin, o'g'lim, ko'zingni och!," - degan hikmatli gaplarini eslatib o'tmoqchiman xolos. Bizlarda ham shunga yaqin shior bor, "Botir bo'!! Kuchli bo'!! Vatan fidoyisi bo'!!". Hamma narsaga asta-sekin erishiladi, faqat bir oz chidam, matonat va vaqt kerak.

-Kris, suhbatimiz boshida o'zingizni Jahongir deb tanishtirdingiz...

-Nima demoqchiligingizni tushundim, o'rtoqlarim menga o'zbekcha ism berishib Jahongir deb chaqirishadi. Men ularga jahon kezishni yeqtirishimni, O'zbekistonga kelishdan avval Yevropaning birqancha davlatlarida sahat qilganimni gapirib bergan edim. Menga bu ism juda yoqadi, siz ham shunday chakiravering...

-Jahongir, o'rtoqlaringiz to'g'risida gap ochdingiz, iltimos ular to'g'risida ham gapirib bersangiz?

-Yurtingizda mening juda ko'p do'stlarim bor. Men ularni tez-tez eslab turaman. Ulardan men juda ko'p narsani o'rgandim. Masalan, toshkentlik o'rtoqlarim qatlama somsa, boysunlik do'stlarim sumalak, samarqandliklar patir non, vodiyliliklar devzira palov pishirishni o'rgatishdi. Xorazmliklardan yigitlar raqsini o'rgandim. Uyimda o'zbek klassik va estrada musiqalarining bir qancha to'plamlari ham bor. Do'stlarimdan esa menga eng asosiysi o'zbek tilini va uning boy madaniyatini o'rganishda bergan yordamlari uchun minnatdorman.

-Jahongir, uyingizni o'zbekcha qilib bezashingizning sababi nimada?

-O'zbekistonda yurgan kezlarim men har bir viloyat uchun xos bo'lgan qadriyatlarini, odatlarni aks ettiruvchi ma'lumotlar, suvenir, jihozlarni yig'a boshlagan edim. Bular qo'lda to'qilgan gilam, shoyi so'zana, musiqa asboblari, do'ppilarp, kelin-qkuyov kiyimlari, turli reproduksiyalar, suratlar, sandiqchalar, choynak piyolalar, xullas o'zbeklar hayotini aks ettiruvchi 300dan ortiq turli xil eksponatlarni olib keldim. Lekin bularning ichida o'zbek oilalarida mehmon bo'lganimda ular tomonidan hadya etilgan sovg'alar men uchun juda qadrlidir, men ularni avaylab asramoqdaman. Oilamizda yaxshi bir odam bor. Bobom qariym 50 yildan buyon xotira daftarini olib boradilar. Men ham ulardan o'rnak olib O'zbekistonda yashagan vaqtimda kundalik daftar tutdim va har kungi xotiralarimni yozib bordim. Mening niyatim, bu eksponatlarni yanada ko'paytirib, mo'jazgina o'zbek urf-odatlarini aks ettiruvchi bir muzey tashkil etish. Afsus ko'pchilik vatandoshlarim sizlardagi hayot va madaniy meroslar bo'yicha kam ma'lumotga egalardir. Ularni sizlarning boy tarixingiz bilan tanishtirishni o'zim uchun sharaf deb bilaman.

- Amerikaliklarning bu fikringizga munosabatlari qanday?

- Ular mening O'zbekistondan olib kelgan kolleksiyalarimni juda kata qiziqish bilan tomosha qilishadi. Birinchi navbatda ularda milliy kiyimlar, uy jihoz buyumlari, tarixga oid ma'lumotlar kata qiziqish uyg'otadi. Ayrim o'rtoqlarim uyimga kelganida ular go'yo boshqa dunyoga kelib qolgandan his qilishdi. Uyimda kichkina o'zbekcha supa ham bor, unga gilam tashlab, ko'rpacha va yostiqlar tashlab qo'yganman. Atrofini xuddi o'zbeklarning uyiday yasatganman. Avvalambor bundan o'zim huzur qilaman, o'qishdan charchab kelganimda bir pas yonboshlab dam olaman., so'ngra ko'k choyni damlab chordona qurib choy ichishdan ham ortiqroq rohat bormi ?!

Mening ko'pchilik do'stlarim yevropacha stol-stulda o'tirishdan ko'ra o'zbek supasida chordona qurib o'tirib, mening O'zbekiston to'g'risidagi suhbatimni tinglashni yoqtirishadi. Bundan tashqarii har payshanba kuni men osh palov damlayman, do'stlarim bilan maza qilib gurunglashamiz...

- Jahongir, mana suhbatimiz ham oxirlashib qoldi, O'zbekistonga bo'lgan bunchalik hurmatingiz uchun sizga samimiy minnatdorchiligimni bildirmoqchiman. Kelgusi izlanish va ishlaringizda omad tilayman. O'zbekistonlik do'stlaringizga niyatlaringiz bo'lsa marhamat...

- O'zbekistonda minglab do'stlarim bor, meni bilgan va eslaganlarga o'zimning samimiy salomimni yetkazmoqchiman. Shu yilningk uzida Yana O'zbekistonga borish niyatim bor. Vataningizga bir marta borgan odam, unga mahliyo bo'lib qolar ekan. Avvalo, men butun o'zbek xalqiga tinchlik va xotirjamlikni tilayman.

*2002 yil AQSh, Blumington,
"Mohiyat" gazetasi*

-

YETTB ANJUMANI OLDIDAN

Professor MARK KATS: YETTB O'ZBEKISTON KELAJAGIGA ISHONCH BILAN QARAMOQDA

Joriy yilning 4-5 may kunlari poytaxtimiz Toshkentda Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YeTTB) boshqaruvchilari Kengashining navbatdagi yillik yig'ilishi bo'lib o'tadi. Mazkur iqtisodiy forum ishida dunyoning 60dan ziyod mamlakatlari vakillari, Yevropa Ittifoqi va Yevropa investitsiya banki vakillari, yirik biznesmenlar, iqtisodchi olimlar, soha mutaxassislari va ko'plab jurnalistlarning ishtirok etishi kutilmoqda. Mazkur anjumanning nufuzi to'g'risida gazetamizning o'tgan sonlarida batafsil ma'lumot bergan edik. Bugun, sizning e'tiboringizni AQShning Virjiniya shtatidagi mashhur Jorj Meyzon Universiteti tadqiqotchi-olimi, professor, Markaziy Osiyo va O'zbekiston bo'yicha mutaxassis Mark Norman Katts bilan xalqaro internet tarmog'i orqali o'tkazilgan suhbatimizni havola qilmoqdamiz.

Janob Katts 1992 yili yurtimizga tashrif buyurib Toshkent va Samarqandda tadqiqotlar olib borgan, uning yurtimizda ko'plab do'stlari bor. Professor yurtimizdagi barcha voqealarni Amerikadan turib diqqat bilan kuzatmoqda. YeTTB sayyor forumining Toshkentda o'tkazilishi to'g'risidagi xabarni juda xursandchilik bilan kutib oldi. U

«Markaziy Osiyo mamlakatlari va xalqaro munosabatlar»; «Rossiya va Yevrosiyo yangi mamlakatlarning ichki va tashqi siyosati shakllanishi»; «Markaziy Osiyo mintaqasi barqarorligi xavf ostidami?» kabi yirik ilmiy asarlar muallifi.

-Hurmatli professor, iltimos, suhbatimizni bugungi kunda dunyo iqtisodiyotida kechayotgan ayrim jarayonlardan boshlasak

-Bugungi kunda jahon iqtisodiyoti ma'lum sabablarga ko'ra juda og'ir kunlarni boshidan kechirmoqda. G'arb mamlakatlarining qimmatli qog'ozlar bozorida bo'rttirib ko'rsatilayotgan sun'iy muammolar, dunyo bozorida neft narxining qimmatlashuvi, Yaqin Sharq mojarosi, bu ham kamlik qilganday Venesuela va Nigeriya neft bozoridagi muammolar albatta jahon iqtisodiyotiga o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Umuman olganda, bu yilgi iqtisodiy o'sishlar o'tgan yildagidan kam bo'lmasligi ta'kidlanmoqda. Kuni kecha Jahon Banki tarqatgan ma'lumotga ko'ra, mavjud barcha qiyinchiliklarga qaramasdan, dunyo iqtisodiyotining yillik o'sishi 2003 yili 2,3% tashkil etishi kutilmoqda, bu 2001 yildagi 1,7% ko'rsatkichdan anchagina ko'proqdir.

-Janob Kats, bugungi kunda AQSh-O'zbekiston iqtisodiy aloqalari rivojlanib borayotganligining guvohi bo'lmoqdamiz. Bu aloqalarning O'zbekiston uchun nechog'lik foydasi tegmoqda?

-Ikkala mamlakat o'zaro aloqalarini chuqurlashtirishga qaritilgan harakatlarini ijobiy baholasak bo'ladi. Chunki, O'zbekistonning Markaziy Osiyo mintaqasida tutgan muhim o'rnini AQSh juda yaxshi anglagan holda unga iqtisodiy va harbiy sohada ko'mak bermoqda. Albatta, O'zbekiston ham xalqaro terrorizmga qarshi kurashda alohida o'z ovozi va o'rniga ega bo'lgan davlatdir. O'zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasi xavfsizligini ta'minlashda eng asosiy kuch bo'lib, ekstremizmning tarqalishiga qarshi qalqon bo'lib turibdi. Lekin, Afg'onistonda terroristlarning uyasi hali batamom tugatilmagani hammamizdan hushyorlik va sergaklikni talab qiladi. Bugungi O'zbekiston-Amerika iqtisodiy aloqalari to'g'risida gapiradigan bo'lsam, bu aloqalar ayniqsa Prezident Islom Karimovning o'tgan yili AQShga qilgan tashrifidan so'ng ancha rivojlandi.

Shu o'rinda yana bir narsani ta'kidlashni istardim, aynan mana shunday aloqalarga erishishga bir necha yillar davomida tayyorlanib kelindi. Men aminman, bundan albatta ikki mamlakat xalqi manfaatdor bo'ladi. Yana bir omil, amerikaliklar bu tashrif O'zbekistonda demokratik printsiplarning yanada ildam qadamlar bilan olg'a siljishiga sabab bo'ladi degan fikr bildirgan edilar. Bu yo'nalishda ham ijobiy ishlarga qo'l urildi, yaqin bir yil ichida ikkita inson huquqlarini himoya qiluvchi nohukumat tashkilotlarining davlat tomonidan ro'yxatdan o'tkazilishi jamiyatni demokratlashtirish yo'lida qilingan yangi katta qadam bo'ldi. Bu to'g'rida sizlarga yana bir narsani aytmoqchiman, yaqinda Nyu-York Universitetining sotsiologiya sohasidagi mashhur professori Jeff Guudvin (Jeff Goodwin) o'z kitobida juda qiziq bir fikrga duch keldim, ya'ni: demokratiya bor joyda hech qanday "revolyutsiya"larga o'rin qolmaydi, demokratiya yo'q bo'lgan joylarda esa "revolyutsiya"lar avj olib, ular o'z qabih niyatlariga yetishga imkon topib shundan foydalanadilar. O'ylaymanki, O'zbekiston bundan keyin ham jamiyatni demokratlashtirishda orqaga chekinmay faqat oldinga qarab yuradi.

-Janob professor, O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishi nimalarga bog'liq deb o'ylaysiz?.

-O'zbekiston xalqaro hamjamiyat va rivojlangan mamlakatlar qatoridan o'rin egallashi uchun juda ko'p ishlarni amalga oshirishi kerak, bu iqtisodiyotni erkinlashtirish, bozor iqtisodiyotiga o'tishni chuqurlashtirish, valyuta almashinuvi masalalarini hal etish, ba'zi bir iqtisodiy qonunlarni qayta ko'rib chiqish, mahalliy hom-ashyodan foydalanib ishlab chiqarishni rivojlantirish va h.k. Albatta bu borada keyingi yillarda ma'lum ishlar amalga oshirildi, buni inkor etib bo'lmaydi. Lekin buning barchasi ham faqatgina O'zbekistonga bog'liq emas, masalan xorijiy sarmoyalar kelmasa buni yakka O'zbekistonning o'zi eplashi juda murakkab. Aynan ana shu xususdagi yordamni Jahon Banki, Xalqaro valyuta Jamg'armasi, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki, Osiyo tklanish banki va boshqa moliyaviy tashkilotlar o'z zimmalariga olishlari kerak.

-Hurmatli professor, mazkur mavzu bugungi kunda ko'pchilik o'zbekistonliklarni juda qiziqtirmoqda. Xabaringiz bor may oyinin dastlabki kunlarida Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YeTTB) boshqaruvchilarining Kengashi Toshkentda o'zining yillik anjumanini o'tkazadi. Umuman mazkur tashkilotning xalqaro maydonda obro'-etibori to'g'risida nima deya olasiz?

- YeTTB 1991 yilda sobiq kommunistik tizimning yemirilishi oqibatida Markaziy Yevropadan Markaziy Osiyoga qadar tashkil topgan 27 mamlakatlarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash maqsadida tashkil etilgan. Mazkur bank xalqaro maydonda juda katta obro'ga ega. U juda yirik, nufuzli investitsion tashkilot hisoblanadi. Unga 60 mamlakat hamda Yevropa Ittifoqi va Yevropa investitsiya banki hissador bo'lib, uni boshqarib turibdi. Mazkur nufuzli tashkilot, nafaqat xususiy tashkilotlarni, balki davlat tashkilotlari va kompaniyalarini ham moliyalashtirishda ishtirok etmoqda. Masalan, xususiylashtirish, iqtisodiy tizimni qayta tashkil etish, mamlakat infrastrukturasi yaratish, bank tizimini qo'llab-quvvatlash, tadbirkorlik, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish kabi bir necha yo'nalishlarda faoliyat yuritadi.

YeTTB iqtisodiy o'zgarishlarning katalizatori bo'lib to'g'ridan to'g'ri sarmoyalarni kelishi va moliyalashtirish masalalarida katta imkoniyatlar yartib beradi. YeTTB jami sarmoyasi 20mlrd. yevro bo'lib, yuqorida tilga olingan 27 mamlakatlarda 800ta yirik va 200 000 kichik loyihalarni moliyalashtirish uchun katta miqdorda sarmoya ajratdi. Ularning salohiyatini inobatga olgan holda, bugungi kunda AQSh xalqaro terrorizm va xalqaro hamjamiyat tinchligiga rahna solib turgan yovuz kuchlar bilan kurashayotgan bir vaqtda rivojlanayotgan yangi mustaqil mamlakatlarga moliyaviy yordam ko'rsatishda ayniqsa Yevropa mamlakatlari va xususan YeTTBning roli muhim deb o'ylayman. Faqatgina bu jarayonda ular yanada faolroq bo'lishlari kerak.

-Janob Katts,bugungi O'zbekiston-YeTTB aloqalarida nimalarni alohida ta'kidlagan bo'lardingiz?

-Agarda YeTTB Nizomiga ahamiyat bersangiz, unda mazkur tashkilot atrof muhitni yaxshilashga borasida oladigan qator majburiyatlari bor. Tushungan bo'lsangiz kerak, men Orol fojiasini nazarda tutmoqdaman. Menimcha hukumatimiz aynan mana shu muammoni milliy xavfsizlik muammosi darajasiga ko'tarishga haqlidirlar deb o'ylayman. Bu masala endilikda YeTTB oldiga ko'ndalang qo'yilishi kerak. Agar real qaraydigan bo'lsak, bu muammoni birgina O'zbekiston yoki Markaziy Osiyo mamlakatlari birgalikda ham hal qila olmaydilar, bu muammo dunyo hamjamiyati va YeTTB e'tiborida bo'lishi kerak.

Orol muammosi hal bo'lsa, O'zbekistonda qishloq xo'jalik va umuman iqtisodiyotning keskin rivojlanishiga katta yo'l ochiladi. Amerikalik bo'lganim uchun, albatda YeTTB O'zbekiston-AQSh qo'shma korxonasi «Zarafshon Nyumont» yirik tashkiloti uchun 135 million dollar kredit ajratishganligi va bu mazkur korxonada ishlab chiqarish suratlarga sezilarli ta'sir qilganligini ijobiy baholayman. Bundan tashqari ko'pgina o'zbek banklari ham YeTTB bilan hamkorlikda ish olib borayotganliklari ham yaxshi natijalarni bermoqda. Bilasizmi, mazkur nufuzli forumning O'zbekistonda o'tkazilishini o'zi ham juda katta ahamiyat kasb etadi...

-Shu gapingizni davomi sifatida bir narsani so'ramoqchi edim. Bizdagi bor ma'lumotlarga ko'ra, YeTTB amaliyotida ana shunday nufuzli sayyor forum Osiyo mintaqasida birinchi bor o'tkazilayotgan ekan. Aytingchi, nima sababdan aynan O'zbekiston tanlangan?

-Aynan mana shu yirik anjumanning O'zbekistonda o'tkazilishining o'zi mamlakatingizni qanchalik salohiyatli va nufuzli ekanligidan dalolat bermoqda. Yuqorida ta'kidlab o'tganimdek, O'zbekiston Markaziy Osiyoda muhim o'rin tutuvchi va mintaqa iqtisodiyotiga ta'sir qiluvchi strategik davlatdir. Bundan tashqari o'z safida 60 mamlakat vakillarini hamda, Yevropa Ittifoqi va Yevropa investitsiya bankini birlashtiruvchi yirik tashkilot aynan O'zbekistonni tanlagani bu mamlakatingiz kelajagiga bildirilgan ishonch deb o'ylayman. Agar mamlakatingiz kelajagiga ishonch bo'lmaganda edi, menga ishonib, bunday nufuzli anjuman boshqa yerda o'tardi... 2002 yilning noyabrida yurtingizga YeTTB Prezidenti janob Jan Lemerning tashrifi ham yuqorida aytganlarimning tasdig'idir. Bundan tashqari, mazkur anjumanga tashrif buyurganlar mamlakatingizda ro'y berayotgan jarayonlarni o'z ko'zlari bilan ko'rishi keyingi mustaqam aloqalar uchun zamin bo'lib xizmat qilishiga ishonaman.

*Toshkent-Virjiniya, 2003yil
www.centrasia.ru, Fidokor*

Kurtis VOTTS: Qalbi toza va pok niyatli o'zbek fuqarolari uchun AQSh eshigi doimo ochiq

Yaqinda AQSh Elchixonasi konsuli Kurtis Votts o'z qarorgohida bir guruh o'zbek jurnalistlari bilan uchrashib, ularni qiziqtirgan savollarga javob qaytardi. Quyida mazkur intrevyu hukmingizga havola etiladi.

SAVOL: Hurmatli Bosh Konsul janoblari, birinchi savolimni quyidagicha boshlamoqchiman, umuman Amerika - erkin davlat deb e'tirof etiladi, nima sababdan bu davlatga kirish uchun viza kerak?

Kurtis VOTTS: Boshqa barcha davlatlar singari, AQSh ham o'z chegaralarini qo'riqlaydi va bu davlatga kelmoqchi bo'lgan boshqa davlat fuqarolaridan viza olish huquqini beradigan ma'lum talablarga javob berishni talab qiladi.

SAVOL: O'zbekiston fuqarolarining AQShga borishlari uchun viza olish muddati qanday belgilanadi?

K.VOTTS: Odatda dunyoda barcha davlat o'rtasida konsullik munosabatlari o'zaro tenglik shartnomalari asosida amalga oshiriladi. Bizdagi tartibga binoan, O'zbekistonlik fuqaro AQShga bormoqchi bo'lsa ularga beriladigan viza muddati to'rt yil etib belgilanadi. Xuddi shunday, AQSh fuqarosi ham O'zbekistonga tashrif buyurmoqchi bo'lsa, ularga ham to'rt yil muddat belgilangan. Lekin, bunday o'zaro kelishuv Rossiya va Qozog'istondagidan farq qiladi, chunki, ularda bunday vakolatlar yo'q, muddat ham kamroq. Aniqroq aytadigan bo'lsam, 4 yilga beriladigan viza, bu to'rt yil davomida borib kelinadigan viza deb tushunilishi kerak va bu shu shaxs to'rt yil o'sha yerda doimiy yashaydi degani emas. Amalda AQShga kelayotgan sayohatchilarga beriladigan eng ko'p muddat 6 oy deb ko'rsatiladi, lekin ayrim vaziyatlarda mahalliy immigratsiya va fuqarolik byurosi tomonidan bu muddat uzaytirilishi mumkin.

SAVOL: Agar sir bo'lmasa, aytingchi, bir yilda o'rtacha qancha o'zbekistonliklar AQShga tashrif buyurishmoqda?

K.VOTTS: Bir yilda O'zbekistondagi konsulxonamiz yurtimizning o'rtacha 14000 dan ortiq fuqarolariga AQShga borish uchun viza bermoqda. Umuman so'nggi yillarda O'zbekistonliklarning AQShga borishi to'g'risidagi raqamlar deyarli o'zgarmay turibdi.

SAVOL: Misol uchun menga AQShdan yuborilgan taklifnoma viza olish uchun kafolat bo'la oladimi?

K.VOTTS: Taklifnoma viza olish uchun kafolat yoki asos bo'la olmaydi. Bundan tashqari taklifnoma viza so'rab murojaat qilishda majburiy hujjat hisoblanmaydi.

SAVOL: Ko'pchilik viza oluvchilarning e'tirof qilishlaricha, AQSh elchixonasiga 100 dollar topshirib, viza olmasa ham topshirgan mablag'lari qaytarilmas ekan. Buni qanday izohlash mumkin?

K.VOTTS: Gap shundaki dunyo bo'yicha AQSh vizasining narxi barcha mamlakatlar uchun 100 AQSh dollari etib belgilangan va bu pulni barcha to'lashi majbur. Viza puli to'langanidan keyin agar O'zbekiston fuqarosi viza olish talablariga to'liq javob bersa, u vizani albatda oladi. Vizani rasmiylashtirish unchalik ko'p vaqtni olmaydi, hamma gap viza oluvchini o'zida. Ko'pgina hollarda odamlar viza olish uchun murojaat qilayotganda elchixonaga hech qanday tayyorgarliksiz kelishadi.

SAVOL: Viza yuzasidan rad javobini berish shaxs huquqlarini poymol etishmi?

K.VOTTS: Yo'q, bu shaxs huquqlarini poymol qilish degani emas. Yuqorida aytib o'tilganidek, AQShning immigratsiya to'g'risidagi qonuni vizaga murojaat qilayotgan har bir shaxsni potentsial immigrant sifatida ko'rib chiqadi. Odatda, konsul rad etish to'g'risidagi qarorni hujjatlar yetishmaganligi sababli qabul qilmaydi. Viza so'rab murojaat qilayotgan shaxsning umumiy holati o'rganib chiqilgandan so'ng qaror qabul qilinadi.

SAVOL: Konsul karori ustidan apellyatsiya bilan elchiga murojaat qilish mumkinmi?

K.VOTTS: Viza berish masalasi elchining vazifalariga kirmaydi. AQShning immigratsiya to'g'risidagi qonuniga asosan viza berish yoki bermaslik bo'yicha barcha ma'suliyat konsul zimmasiga yuklatilgan.

SAVOL: Meni kechirasizu, lekin qo'pol bo'lsa ham aytay, odamlar orasida falonchiga falonchi ming dollar bersa, AQSh vizasini to'g'rilab berar ekan, degan gaplar yo'q emas, bu holatni siz qanday izohlagan bo'lardingiz?

K.VOTTS: Afsuski bu gaplarni men ham eshitib qoldim. Ayrim hollarda juda ham yaxshi kishilar bir-ikkita qalbaki hujjatlarni ishlatib, o'zlarini juda ham yomon ahvolga solib qo'yishadi. Nopok, firibgar vositachilarga katta pul to'lashib o'zlarining hujjatlarini mukammallashtirmoqchi bo'ladilar va bundan keyin ular vizani olishga ko'proq kafolat bo'ladi deb o'ylashadi. Afsus, ular bizda va sizning chegarangizda qanchalik sofdil va o'z sohasining kuchli mutaxassislari borligini unutib bu yomon ishga qo'l uradilar. Qalbaki hujjatlar albatta yuzaga chiqadi. Mana shunday qalbaki hujjat va qalbaki vizalar bilan yiliga minglab odamlar AQSh chegarasida qo'lga olinib o'z yurtlariga qaytarib yuboriladi. Bunday qaytarib yuborilgan shaxslar kelajakda o'zlarini butun umr AQShga kirish huquqidan mahrum etadilar. Men, o'zbekistonliklarga murojaat qilib, bu yerga kelayotgan kishilar elchixonaga konsulligiga o'zlarining haqiqiy hujjatlarini taqdim etishlarini o'tinib so'rar edim. Hech qachon o'rtada turuvchi - vositachilarga o'z pullaringizni ishonib topshirmang, bunday firibgarlardan uzoqroq bo'ling, ogoh bo'ling. Bilib qo'ying, hujjatlaringiz haqiqiy bo'lsa sizda viza olish imkoniyati shundoq ham yuqori.

SAVOL: Xo'sh, unda viza olish uchun qanday asosiy hujjatlarni taqdim qilish kerak?

K.VOTTS: Umuman vizalarni kafolatlaydigan asosiy hujjatlar ro'yxati tuzilmaydi. Vizani bir nechta asosiy hujjatlar bilan kafolatlash mumkin emas, bizda talab qilinadigan yagona hujjat bu anketa. Ko'pincha bizning mutaxassislarimiz uchun ushbu anketada ko'rsatilgan ma'lumotlar yetarli bo'ladi.

SAVOL: Konsul tomonidan murojaat kiluvchining ijtimoiy va iqtisodiy holatini aniqlash uchun foydali bo'lishi mumkin, lekin majburiy tartibda talab qilinmaydigan yana qanday hujjatlarni taqdim qilingani ma'qul deb o'ylaysiz?

K.VOTTS: Ish joyidan mehnat tajribasi va oylik maoshi ko'rsatilgan ma'lumotnoma, maktab, kolledj yoki universitetdagi baholar ko'rsatilgan attestat yoki reyting daftarchasi, ko'chmas mulkka egalik qilish haqida hujjatlar, avtotransportga egalik qilish haqida hujjatlar, faol va mustahkam biznes mavjudligi haqida hujjatlar (hususiy tadbirkorlar uchun), tug'ilganlik va yoki nikoh haqida guvoxnoma, barcha avvalgi pasportlarning nusxalari (barcha sahifalarning nusxalari, jumladan so'nggi sahifalar ham), Immigratsion xizmatlar Markazidan AQShda turish muddatini uzaytirish haqida ruxsatnoma, AQSh vizasi bo'lgan oila a'zolarining pasportlari, AQSh fuqarosi bo'lgan qarindoshlarning pasporti nusxasi yoki Grin Karta sohibi bo'lgan qarindoshlarning Grin Kartasi nusxasi (qarindoshlarini ziyorat qilgani ketayotgan arizachilarga), arizachining ijtimoiy va iqtisodiy holatini isbotlashda yordam beradigan boshqa hujjatlar. Lekin, yana bir narsani ta'kidlamoqchiman, arizachida ushbu hujjatlarning mavjudligi viza olish

uchun kafolat bo'la olmaydi. Barchasi Konsul bilan o'tkaziladigan suhbat chog'ida hal bo'ladi.

SAVOL: Viza oluvchilar navbat kutib ko'p vaqt yo'qotmasligi uchun, elchixona Konsulligi qandaydir boshqacha, ya'ni vizani rasmiylashtirishni zamonaviy usullarini qo'llayaptimi, aytmoqchimanki, bizning fuqarolarimizda xuddi amerikaliklarday internet orqali viza olish imkoniyatlari bormi?

K.VOTTS: Albatta, endilikda Internetdan foydalana oladigan kishilar DS-156 elektron viza anketasini internet orqali to'ldirishlari mumkin. Bu juda qulay usuldir. DS-156 elektron anketalarini to'ldirgan arizachilar anketalari navbatsiz qabul qilinib, ularga tezlashtirilgan xizmatlar ko'rsatiladi. Odatda konsul viza berishga qaror qilgan hollarda, arizachilarning pasportlari ichida AQSh vizasi bilan suhbatdan so'ng sanoqli daqiqalar ichida qaytarib beriladi. Biz barchani, aynan Internet tizimi orqali viza olishga da'vat qilamiz. Elchixona veb sahifasida bu to'g'rida o'zbek tilida batafsil ma'lumotlar bor.

SAVOL: Ishchilar uchun beriladigan vizalar xususida fikr bildirsangiz?

K.VOTTS: Savolingizni to'g'ri tushungan bo'lsam siz «h» ya'ni ishchilar uchun beriladigan viza bo'yicha so'ramoqchisiz. Lekin aytish keraki, AQShga ko'plab viza turlari bo'lib, misol uchun «J» professorlarga beriladi, ularga u yerda akademik ishlar bilan shug'ullanish uchun yordam beriladi, bundan tashqari «r» vizalari bor, ular asosan sana'tkorlar va sportchilarga beriladi. Lekin vizalar ichida asosiysi «h-1b» vizasi bo'lib, bu AQShda ayrim yetishmayotgan ishchi kasbiga ega bo'lganlarga beriladi. Umuman olganda esa keyingi yillarda ishchi vizasiga bo'lgan talablar taxminan 60%ga kamayganligini ta'kidlamoqchiman.

SAVOL: Trafik yo'llar bilan yollangan ishchilarning AQShda ijtimoiy himoyalash masalalari qanday yechilmoqda?

K.VOTTS: Qonuniy yo'l bilan ketayotgan shaxslar uchun barcha eshiklar ochiqdir. Ular, erkin ishlashlari va barcha ijtimoiy himoya vositalaridan foydalanishlari kafolatlangan. Lekin noqonuniy yo'l bilan borgan shaxslar u yerda doimo noqonuniy holatda bo'lib, muntazam yashirinib yurishga majburlar. Bunday kishilarga ish beruvchilar ularni qul o'rnida ko'rishadi. Ularga oyliklar to'la to'lanmasligi mumkin, turli xil bahonalarni ro'kach qilib, haydab yuborishlari mumkin. U sho'rlik esa, dodini hech kimga ayta olmasdan boshini egishga majbur bo'ladi, chunki u AQShga noqonuniy yo'l bilan kelib qolgan.

SAVOL: Immigratsion vizalar lotereyasi (DV-2005 Diversity Visa) ya'ni oddiy omma orasida Grin Karta deb ataluvchi vizalarni olish to'g'risida gapirib bersangiz?

K.VOTTS: Amerika Ko'shma Shtatlariga immigratsiya qilmokchi bo'lgan 55,000 tagacha kishilarga immigratsion vizalarni taqdim etadigan DV-2005 immigratsion vizalar lotereyasi dasturida qatnashish uchun murojaat qilishda 2003 yili ayrim o'zgarishlar kiritildi. Shu yildan boshlab, Diversity Visa lotereyasi orqali immigratsion viza olish maqsadida ro'yxatdan o'tmoqchi bo'lgan barcha ishtirokchilar internetda maxsus yaratilgan veb sahifasi orqali elektron ravishda ro'yxatdan o'tishlari kerak. Davlat Departamenti bundan buyon ro'yxatdan o'tish haqidagi arizalarni pochta orqali qabul

qilmaydi. Immigratsion vizalar lotereyasida qatnashish jarayonini takomillashtirish va qayd qilish jarayonida firibgarlik holatlarini kamaytirish va bu bilan AQSh xavfsizligiga tahdid soladigan kishilarning ushbu dasturdan o'z g'arazli maqsadlari yo'lida foydalanishlari oldini olish maqsadida Davlat Departamenti yangi elektron sistemani ishlab chiqmoqda. Har yil, butun dunyo bo'ylab 6 millionga yaqin odamlar ushbu dasturda qatnashish uchun ro'yxatdan o'tadilar. Bu xaqida batafsil ma'lumot va to'liq qo'llanmani AQShning O'zbekistondagi elchixonasi veb sahifasidan topishingiz mumkin.

SAVOL: Grin Karta olaman deganlar soni 6 milliondan oshibdi, ularning ichida o'zbeklar ham bordir? Ularning mavqei qanday?

K.VOTTS: O'zbekistonliklar to'g'risida gap ochdingiz, yaqinda men qiziqarli ma'lumotlarga duch keldim. Butun Yevropa va Yevroosiy mintaqasi bo'yicha O'zbekiston fuqarolari birinchi kuchli o'nlikdan o'rin egallaganini mamnunlik bilan sizga yetkazmoqchiman. Shunga ko'ra 1800 O'zbekiston fuqarosi Grin Karta vizalari sohibi bo'lishdi. Bu juda quvonarli fakt.

SAVOL: Hurmatli Konsul janoblari, iltimos, 2004 yil yanvaridan boshlab chet ellik fukarolardan AKShga kirishda talab kilinadigan yangi qoidalar hususida gapirib bersangiz

K.VOTTS: Joriy yilning 5 yanvaridan boshlab, Amerika Qo'shma shtatlariga viza bilan kirayotgan chet elliklarga, AQSh chegarasi xavfsizligini kuchaytirish va sayohat qilishni yengillashtirishga qaratilgan dastur asosida, yangi talablar qo'yib "US-visit" (ya'ni "AKShga-sayohat") deb nomlangan yangi qoidalarni hayotga tadbiiq etmoqda. 115 aeroport va 14 dengiz portlari orqali kirayotgan sayohatchilarning shaxsini aniqlash maqsadida endilikda har bir shaxsning o'ziga xos bo'lgan barmoq izlari va raqamli fotosuratlarini olinadi. «US-visit» talabiga ko'ra, chet ellardagi AKSh konsullik vakolatxonalarida viza berishdan avval, arizachi ma'lum yoki shubha ostidagi jinoyatchilar yoki terroristlar ro'yxatida emasligini aniklash maqsadida barmoq izlari va raqamli fotosuratlarini olinadi. Sayohatchi bizning chegaramizga yetib kelganda, biz xuddi ana shu biometriyalari - ya'ni elektron ravishda olingan barmoq izlari yordamida chegaramizda turgan shaxs darhaqiqat viza olgan shaxsmi yoki yo'qmi, uning terrorizm yoki boshqa jinoyatlarga aralashgan yoki aralashmaganligi haqida yangi ma'lumotlar mavjudligini atigi 15 sekundda aniqlaymiz.

SAVOL: Yangi tartibning joriy qilinganiga ko'p vaqt o'tmagan bo'lsada, foto suratlar yoki barmoq izlari o'zgarib qolgan holatlar ham ro'y berganmi?

K.VOTTS: Bu savolingizga javobni O'zbekiston misolida izohlayman. Avvalo, men o'zbek chegarachilari to'g'risida o'z fikrimni bildirmoqchiman. Yaqinda Hinistondan «Toshkent» aeroportiga uchib kelgan samoletda Shri-lankalik viza olgan uch shaxs o'rniga boshqa odamlar uchib kelishdi, gap shundaki viza olgan shaxsning foto surati qalbakilashtirilib, ularning o'rniga mutlaqo boshqalar uchib kelishdi. Toshkentlik chegarachilar buni tezda payqashib, chegara buzuvchilarni to'xtatishdi... Ular keyinchalik o'z mamlakatlariga jo'natildi. Afsus, bunday misollar uchrab turibdi...

SAVOL: Hurmatli Konsul janoblari, siz o'zbek chegarachilari to'g'risida iliq fikr bildirdingiz, umuman bizning chegarachilarimiz bu boradagi xalqaro norma talablariga javob bera olyaptilarmi?

K.VOTTS: Men o'zbek chegarachilari ishlaridan juda mamnunligimni yashirmayman. Ular o'z vazifalariga astoydil va jiddiy yondashishlarini juda yaxshi bilaman, ular doimo sergakdir. Mana yana bir misol, o'tgan haftaning o'zida, O'zbekiston Respublikasi chegara qo'shinlari tomonidan uch kishi (ulardan ikkitasi boshqa davlat fuqarolari) «Toshkent» aeroportida ushlendi, aniqlanishicha ularda qalbaki hujjat va vizalar bo'lgan. O'zbekistonlik chegarachilar o'zlarini a'lo darajadagi ishlari va sergakliklari tufayli chegara buzuvchilarni to'xtatdilar. Men O'zbekiston chegara qo'shinlarining professional xodimlarining faoliyatini yuqori baholab, shu zamin chegarasida qalbaki hujjatlar bilan biror shaxsni o'tkazib yubormasliklariga qattiq ishonaman. Yana qaytarib aytaman, ular juda a'lo darajadagi mutaxassislar.

Toshkent, 2004 yil «Darakchi» gazetasi.

www.ziyouz.com - 2007